STRIP SCHRIFT

Prijs f 7,50
Bfr. 150
€ 3,38

HANS G. KRESSE

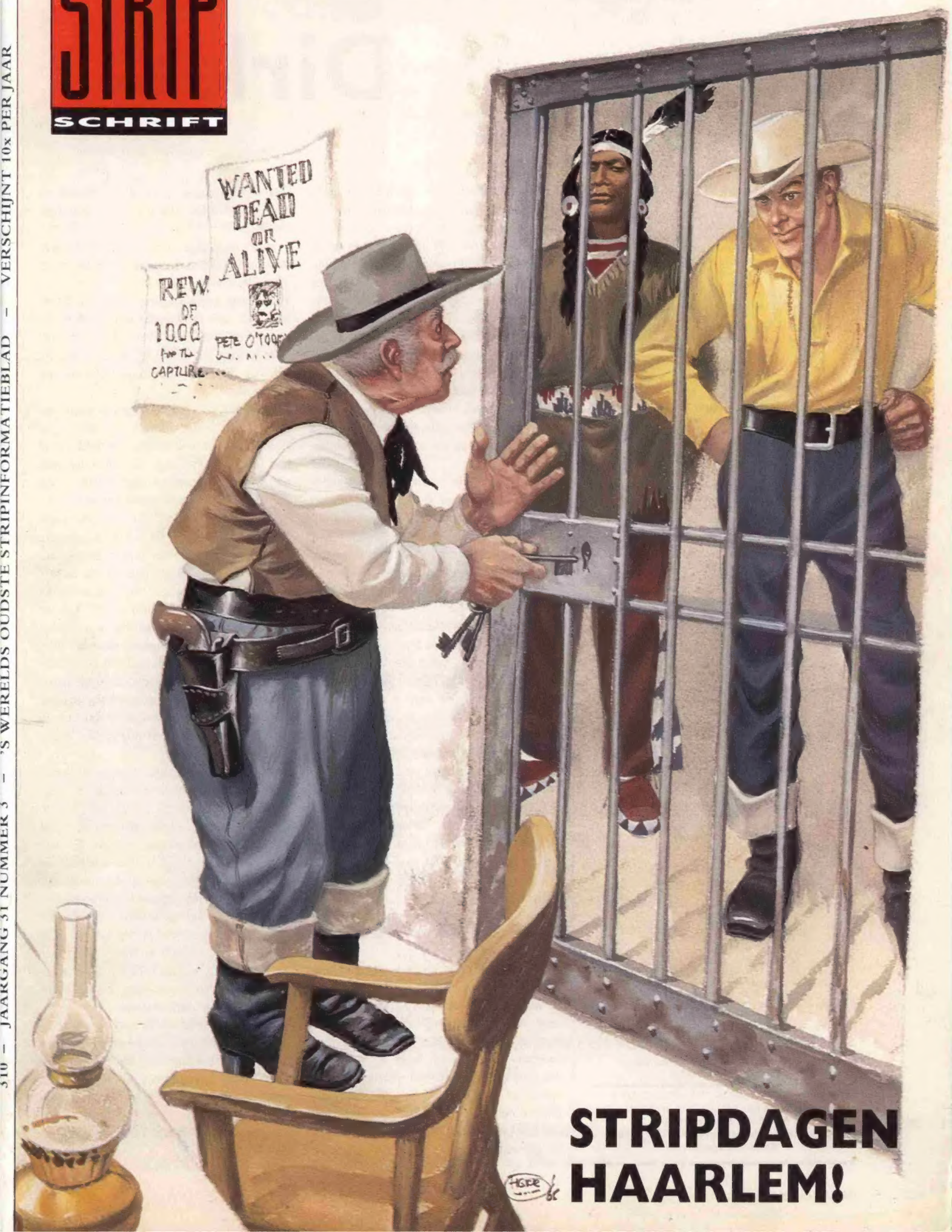

STRIPDAGEN HAARLEM!

310 – JAARGANG 31 NUMMER 3 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 31 mei
Expositie over 20 jaar Garfield, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 1 juni
'Tibet, Kuifje en strips', een manifestatie bij de tentoonstelling 'Naar Tibet met Kuifje', met medewerking van onder anderen Johan de Moor, Eva van Dam, Eric Heuvel en Marnix Rueb, NS-Station Leiden Centraal, Leiden, info: (+31)(0)71-5168800.

t/m 14 juni
Expositie van originelen uit het weekblad Robbedoes, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 17 juli
Expositie 'Korporaal Achilles', over J.F. Nuyens, Neerlands eerste striptekenaar, Stadsbibliotheek, Gasthuisstraat 34, Haarlem, info: (+31)(0)23-5157600.

t/m 3 augustus
Expositie 'Naar Tibet met Kuifje', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31)(0)71-5168800).

t/m 23 augustus
Expositie 'Eric de Noorman en de anderen', met tekeningen van Hans G. Kresse, Vleeshal van het Frans Halsmuseum, Grote Markt 16, Haarlem, info: (+31)(0)23-5164266/5164257.

t/m 6 september
Expositie 'Overal is Duckstad', Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4 en 4a, Hoorn, info: (+31)(0)229-2214001.

t/m 27 september
Expositie 'Asterix à Angoulême', Musée de la Bande Dessinée, 121 rue de Bordeaux, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)(0)5-45386565.

30 mei t/m 28 juni
Expositie 'I move so I am', van Gerrit van Dijk, Zolder Vleeshal, Grote Markt 16, Haarlem, info: (+31)(0)23-5314273.

2 juni t/m 4 oktober
Expositie 'Retrospectieve William Vance: water, lucht, aarde en vuur', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

3 juni t/m 14 juni
Expositie 'Malorix en Archie, de man van staal', van Bert Bus, Archealogisch Museum, kelder Vleeshal, Grote Markt 18k, Haarlem, info: (+31)(0)23-5253310.

4 juni t/m 13 juni
Expositie 'Typex en de 'chilli king'', Galerie Klerkx & van Heerden, Turfmarkt 22, Haarlem, info: (+31)(0)23-5345902.

5, 6, en 7 juni
Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: (+31)(0)23-5402020.

5 juni t/m 13 juni
Expositie Erik Kriek, Galerie Keppel, Schagchelstraat 5, Haarlem, info: (+31)(0)23-5340750.

5 juni t/m 20 juni
Expositie Ever Meulen, Crystal Ceiling, Schagchelstraat 14, Haarlem, info: (+31)(0)23-5420547.

5 juni t/m 22 juni
Expositie 'Nous sommes les Maures', over de Islam in Europa, De Vishal, Grote Markt 20, Haarlem, info: (+31)(0)23-5321380/5329506.

5 juni t/m 27 juni
Expositie 'Ong, Zyl en Goblet', over vrouwen in de strip, Stichting Beeldende Kunst, Gedempte Oude Gracht 121, Haarlem, info: (+31)(0)23-5327895.

5 juni t/m 27 juni
Expositie 'Kobe de Koe', over Johan de Moor en zijn werk, Vroom & Dreesmann Haarlem Centrum, Haarlem, info: (+31)(0)23-5158700.

5 juni t/m 2 augustus
Expositie 'Tardi's Loopgravenoorlog', naar aanleiding van het gelijknamige album, Teylers Museum, Spaarne 16, Haarlem, info: (+31)(0)23-5319010.

6 en 7 juni
Signeerweekend met op zaterdag onder anderen Teng, Aidans, Walthéry en Leemans en op zondag minimaal Desorgher, Marvano, Sikorski, Marc-Renier en Cann, Stripwinkel Alex, Gitschotellei 88, Berchem, België, info: (+32)(0)3-2362540.

11 t/m 14 juni
15e Festival BD de Sierre, Sierre, Zwitserland, info: (+41)(0)27-4559043.

27 juni
Eerste Rotterdamse Mega-stripmanifestatie (en 61e Algemene Ledenvergadering van Het Stripschap), Middellandstraat, Rotterdam, info: (+31)(0)10-2957450.

4 juli t/m 30 augustus
Smurfenfestival, een evenement ter gelegenheid van 40 jaar Smurfen met daarnaast een Urbanus-expo ter gelegenheid van 15 jaar Urbanusstrip en de 25-jarige carrière van Urbanus, Koksijde, België, info: (+32)(0)58-518810.

18 juli t/m 16 augustus
Fristi Stripfestival, Koksijde, België, info: (+32)(0)58-518810.

30 juli t/m 16 augustus
Stripfestival, Middelkerke, België, info: (+32)(0)59-305266.

3 t/m 17 september
Expositie 'Culinair met een knipoog (20 eeuwen eten & drinken)' naar aanleiding van het 12e Nederlands Cartoonfestival, Stadsschouwburg, Elzentlaan 50, Eindhoven.

19 september t/m 3 januari 1999
Expositie Dick Bruna, Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4 en 4a, Hoorn, info: (+31)(0)229-2214001.

20 t/m 27 september
Expositie Pom, Gemeentemuseum, Temse, België.

3 en 4 oktober
Strip-2-Daagse, Grenslandhallen, Hasselt, België, info: (+32)(0)11-210918/232612.

6 oktober t/m 18 januari 1999
Expositie 'Alex, 50 jaar een klassieke thriller', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

10 en 11 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chassèveld 15, Breda.

10 en 11 oktober
16e Fête de la Bande Dessinée, Audincourt, Frankrijk, info: (+33)(0)3-81363738.

18 t/m 22 november
Holland Animation Film Festival, 't Hoogt, Hoogt 4, Utrecht, info: (+31)(0)30-2331733.

22 november
Eindhovense Stripbeurs, 't Karregat, Urkhovenseweg 10, Eindhoven, info: (+31)(0)40-2521009/2466588.

5 t/m 20 december
Expositie 'De strip en de zelfklever', Watermolen, Temse, België (Alleen open op zaterdag en zondag!).

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits & Pieces

Dirk

Op het moment dat u dit leest, rijdt de gemiddelde Nederlandse middenklasse auto met een klein oranje hoedje bovenop zijn antenne. De Opel Kadettjes met een oranje beha'tje aan de binnenspiegel. En is buiten de voetbalgekte uitgebroken. Ergens in Frankrijk voltrekt zich een wereldkampioenschap. Niemand ontkomt meer aan die oranje douche. Roel Dijkstra is al erg, maar levende balbewerkers zijn vele malen erger. De rechtgeaarde striplezer trekt zich terug in zijn leeshol. Tijd om eens fijn de laatste albums die per post zijn gearriveerd door te nemen. Dat wordt smullen.

Ja, vergeet het maar. Op de enveloppe kraait de lezer een hopeloze stripfiguur tegemoet. Het is Dirk.

Dirk, de paniekvolle keeper van FC Knudde heeft het tot postzegel geschopt. Rechtsboven op het omhulsel probeert Dirk wanhopig een losgeschoten voetbalschoen te vangen, terwijl onder hem langs de bal in de goal verdwijnt. Groen, geel en blauw knetteren je tegemoet.

Gebiologeerd pak ik de telefoon en bel de filatelisten van PTT-Post.

'Hé, hallo, met Bits. Weten jullie hoe oud die postzegel van FC Knudde al is. Ik heb hem nog nooit eerder gezien. Zeker jaren zitten slapen.'

'Leuk dat u even belt meneer Bits,' mummelt zo'n call-centrejuf, 'de zegel is net uit. Spiksplinternieuw'. 'Tien om te scoren van FC Knudde' heet het velletje zegels'.

'Dat meent u toch niet, die Dirk is al lang verleden tijd' stel ik verbaasd vast.

'Nou meneer Bits, ik denk dat u zich vergist. Dirk en FC Knudde zijn helemaal top' gaat het telefoonwonder verder. 'En als u drie velletjes Knudde-zegels koopt op het postkantoor krijgt u gratis een oranje T-shirt en ...'

'... daarop staat zeker 'Tikkie-trug, Jaap' vulde ik aan.

'Ah, meneer Bits kent het shirt, wat leuk' vervolgde de cursus ingeblikte vriendelijkheid aan de andere kant.

Ik hing op. Natuurlijk kende ik het shirt niet. Maar al die reclamemakers en marketeers zijn zo verdomde voorspelbaar en afgezaagd. Het moet belegen en ongevaarlijk zijn. Eerst Bommel op zo'n plakker. Het moet niemand kwetsen. Toen kwamen Suske en Wiske. En dan liefst een plaatje en een praatje over een volkssport. Dus nu FC Knudde. De grote gemene deler voor de middelbare mens met een meer dan gemiddeld inkomen. Daar gaat het allemaal om.

'Zeg weet je nog Jan-Jaap, dat FC Knudde uit onze studententijd staat nu op een postzegel. Geinig hè?'

Je hoort twee kakkers dat zeggen. Jaren geen strip meer gelezen maar opeens weten ze er weer alles van.

'Pap,' vraagt een klein ettertje van zes dat de rand van zo'n postzegelvelletje heeft staan bestuderen, 'wie is dat, Toon van Driel?' Even weet Jan-Jaap zich geen raad, maar hij herstelt zich vlug. 'Da's een meneer die leuke voetbalgrapjes maakt'.

Krijgt u ook zo'n plakkerig gevoel tussen uw vingers? Een beetje alsof er oud stof op je kleeft. De jeugd weet al lang niet meer wie of wat Toon van Driel is. En de oudjes vertonen nostalgische onnozelheid. Een beetje oude-ambachten-op-hollandse-markt gevoel.

En natuurlijk zijn er de obligate interviews met Toon waarin hij het de meest prestigieuze opdracht uit zijn loopbaan noemt. Een postzegel in de tijd van e-mail en internet. Ha, ha.

'Alles moet op een zeer klein oppervlak en toch moet de onbenulligheid van FC Knudde overkomen. Het is een kleurrijk, maf zegeltje geworden dat een warm gevoel uitstraalt' aldus Toon in het KPN Nieuwsblad. Dit zijn de zinsneden waar de grijze, gemiddelde marketeer op kikt. Toon komt dan ook verder niet meer aan het woord in het artikel. Ik kan me zo voorstellen dat Toon ook nog andere dingen heeft gezegd.

En van treurigheid schieten toch je schoenveters uit je schoenen als je weet dat er maar liefst 150 duizend van die T-shirts zijn gemaakt. Ziet u het voor u. Al die randdebielen in het plaatselijke winkelcentrum in zo'n Knudde-shirt. Allemaal maatje XXL met navelgleuf. En om ze uit te reiken moeten er dus vier en een half miljoen Knudde zegels worden verkocht.

Maanden nadat het Nederlands elftal vroegtijdig is uitgeschakeld tref je nog brieven in je post aan met Dirk erop. En maar zoeken naar die ene misdruk waarop Dirk wel de bal stopt en die schoen het doel invliegt. Dat zou aardig zijn. En een klein beetje origineel.

Maar, hoezo originaliteit en durf op een postzegel? Het liefst moet de gekozen stripfiguur zo middle of the road mogelijk zijn. En minstens dertig jaar geleden zijn uitgevonden. Volkomen passen in een burgerlijk marketingprofiel.

Gokje: volgend jaar Jan, Jans en de kinderen?

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 31 mei 1998 nummer 3 (310)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Olav Beemer, Ben Bits, Michel Clessens, Peter van Es, Eric Kresse, Just de Leeuwe, Gerard Leever, Gert Meesters, Rob van der Nol, Peter Pontiac, Rinie van Rijsingen, Stefan Rutten, Peter de Smet, Barbara Stok, Rudy Vrooman, Harry Wibier, John Wigmans, Joan van der Wyck

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ67,50 / Bfr.1340
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Harry Wibier
Burgemeester Meineszlaan 80c
3022 BM Rotterdam
Telefoon: 010-2762161

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Hans G. Kresse

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Stel, je heet Barbara Stok en je tekent autobiografische strips. Toevallig schrijf je ook wel eens iets voor het Groningse jongerentijdschrift Simplon Magazien, zoals een recensie van de autobiografische strip 'Gleevers dagboek'. Onder druk van een deadline valt die ene bespreking wel heel erg negatief uit, maar ach ... wie leest Simplon Magazien nou eigenlijk? Gerard Leever dus. Tijdens een stripfestival spreekt hij je aan op je artikeltje. Een heel oncomfortabele situatie, zowel voor jou als voor hem. En alsof de Stripschap-jury het vuur onder jullie gespannen verhouding wil opstoken, worden jullie beide genomineerd voor de Jaarprijs voor het beste Nederlandstalige album van 1997. Nog voordat je tekencarrière goed en wel is begonnen, lijk je al de aanstichter van een onoplosbare auteursvete. Gelukkig loopt het allemaal anders. Op een dag belt Gerard je op en stelt voor om allebei een stripverhaal te maken over deze zogenaamde 'affaire-Stok/Leever'. Ter verzoening zullen jullie verhalen samen worden gepubliceerd. Het lijkt je een goed idee en dus hap je toe. Opgelucht. In dit nummer van Stripschrift kun je lezen hoe Gerard de affaire ervoer, en krijgt hij inzicht in jouw visie op de gebeurtenissen. Je neemt je alvast voor om hem er tijdens de Stripdagen Haarlem over aan te spreken. Wel op je woorden letten ...

Verder gaat in dit nummer van Stripschrift de rubriek 'Aanstormend geweld' van start, waarin Gert Meesters zijn licht laat schijnen over experimentele ontwikkelingen in de marge van het beeldverhaal. In iedere aflevering staat een ander project, tijdschrift, uitgeverijtje of tekenaarscollectief centraal, telkens uit een andere windstreek. 'Aanstormend geweld' begint dicht bij huis, namelijk bij het Belgische Frigo.

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **HANS G. KRESSE** Joan van der Wyck
8 **UIT DE NAGELATEN CORRESPONDENTIE VAN HGKR** Joan van der Wyck
15 **STRIPDAGEN HAARLEM 1998** Jeroen Mirck
18 **GLEEVERS DAGBOEK** Gerard Leever
20 **GERARD & IK** Barbara Stok
22 **THE COMICS JOURNAL 200** Jeroen Mirck
24 **BOEKEN**
26 **VIDEO**
27 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
27 **ACTUALITEITEN**
31 **BRIEVEN**
32 **AANSTORMEND GEWELD** Gert Meesters
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

FOTO ERVEN HANS G. KRESSE

PLAATJESPOEPER MET FENOMENAAL TALENT

Hans G. Kresse **(1921-1992) wordt algemeen beschouwd als één der beste realistische striptekenaars ter wereld. Zijn bekendheid dankt hij voornamelijk aan zijn hoofdwerk, de strip** *Eric de Noorman*, **waarvan in de hoogtijdagen jaarlijks ruim 300.000 exemplaren werden verkocht. Dat hij daarnaast decennialang werkzaam was als illustrator, is minder bekend, maar zal niemand ontgaan zijn die in de jaren vijftig en zestig tijdschriften als** *Donald Duck*, *Revue*, *Panorama* **en** *Pep* **onder ogen heeft gehad. Kresse schiep een geweldig oeuvre, een bekroning in de vorm van een (helaas postuum) erelidmaatschap van de NIC waardig.**

Hans Georg Kresse werd op 3 december 1921 geboren in Amsterdam. Na de scheiding van zijn ouders, in 1923, woonde hij bij zijn moeder, die telefoniste was bij de PTT. Op zijn negende jaar verhuisde hij met haar naar Haarlem. Zijn vader, violist bij het Amsterdamse Concertgebouworkest, overleed kort na zijn veertiende verjaardag.

door
JOAN VAN DER WYCK
m.m.v.
JOHN WIGMANS

In 1938 publiceerde Kresse zijn eerste stripverhaal; in het padvindersblad *De verkenner* verscheen *Tarzan van de apen*. Tijdens de Tweede Wereldoorlog dook Kresse onder bij **Marten Toonder**. Voor de Toonder Studio's tekende hij onder meer de strip *Siegfried*. Ook maakte hij een aantal proefstroken van een verhaal over Vikingen; de hoofdpersoon daarvan noemde hij Leif.
Direct na de bevrijding tekende Kresse voor het dagblad *Trouw* de dierenstrip *Robby* en

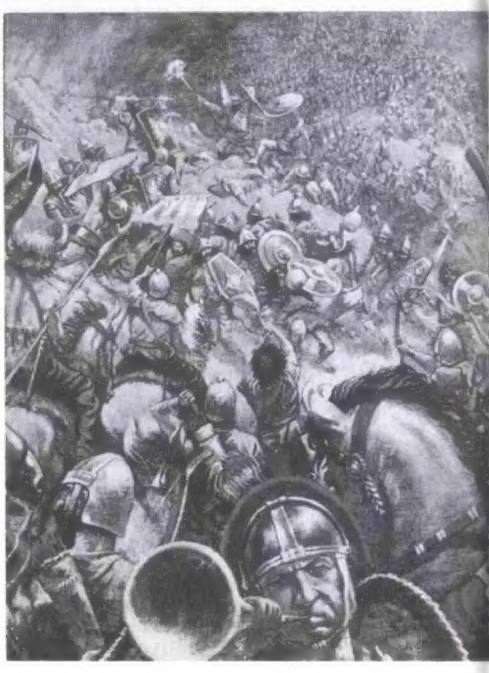

schreef hij een boek over Indianen waarvoor hij ook de illustraties verzorgde, *De gouden dolk*. In die tijd ging hij verder met de strip over Leif, maar op initiatief van Toonder werd de hoofdfiguur omgedoopt tot Eric de Noorman. Naast de dagelijkse afleveringen van *Eric de Noorman* tekende Kresse tientallen andere strips en maakte hij duizenden illustraties voor boeken en tijdschriften.

Fris en kinderlijk

Hoewel Hans Kresse al in 1940 – achttien jaar oud – enkele omslagillustraties maakte voor een Haarlemse uitgever en hij in de oorlog op de Toonder Studio's meewerkte aan een aantal boeken die pas na de bevrijding verschenen, startte zijn carrière als illustrator pas echt in 1953. In november van het jaar daarvoor had hij contact gezocht met de Haagse uitgever Van Goor. Kresse werkte weer aan een boek over Indianen waarvan hij in elk geval één hoofdstuk en negen kleureninillustraties gereed had. Hij vroeg zich af of Van Goor belangstelling had om dat boek uit te geven. Dat was niet het geval, maar wel wilde de uitgever Kresse de omslagen van drie jeugdboeken laten maken.

Tekentechnisch stond Kresse in die jaren al op eenzame hoogte, maar hij bleek zich niet goed te kunnen verplaatsen in de bedoeling van de uitgever en de voorkeur van de doelgroep. Het kan ook zijn dat de smaken van Van Goor en Kresse te ver uiteen lagen, want nadat de laatste drie potloodschetsen naar Den Haag had gestuurd, kwam Van Goor met een reeks van op- en aanmerkingen waarvan er ten minste één in het verkeerde keelgat van de inmiddels succesvolle tekenaar schoot. '(...) let U', schreef Van Goor over het omslag van een der titels, 'op het gebruik van frisse kleuren; het mag geen somber omslag wezen: het is voor de jeugd.' Dat wist Kresse natuurlijk ook wel, en daarom antwoordde hij, een beetje kribbig: 'Wat betreft de omslag voor *Van strandrover tot redder* (...) moge ik hierbij opmerken, dat het zeer moeilijk zal zijn om een schip in nood in een stormachtige, mistige nacht, uit te beelden in frisse heldere kleuren. Ik zal echter trachten het geheel zo kleurrijk mogelijk te maken.' Van Goor accepteerde het uiteindelijke resultaat, maar was niet tevreden: 'In het algemeen bevredigen Uw omslagen ons toch niet. Voor jeugdboeken zijn ze weinig geschikt, voor romans zouden ze goed zijn.' En, ter verduidelijking: '(...) wij achten toch (...) Uw wijze van tekenen niet fris en kinderlijk genoeg, d.w.z. niet geschikt om kinderen er naar te doen grijpen.'

Terwijl Kresse nog enige pogingen deed om te achterhalen waaròm zijn tekenwerk Van Goor niet bevredigde, diende zich een andere opdrachtgever aan. Een grote, zoals later blijken zou.

***Linksboven*, Hans Kresse, Doorwerth, eind jaren '80.**
***Rechtsboven, Onsterfelijk door een vergissing* (Columbus), middenplaat voor *Revue*, 1961, nummer 23.**
***Links, Hij legde de spiegel neer... en greep de wereld* (Julius Ceasar), middenplaat voor *Revue*, 1958, nummer 50.**
***Rechts*, '... moge ik hierbij opmerken, dat het zeer moeilijk zal zijn om een schip in nood uit te beelden in frisse heldere kleuren ...'**

Duurzame samenwerking

Eind 1952 of begin 1953 werd Kresse benaderd door De Geïllustreerde Pers, uitgever van onder meer het kersverse weekblad *Donald Duck*, met het verzoek om daarvoor een vervolgverhaal te illustreren. Het werd een bewerking van de Disney-film *Treasure Island* uit 1950. Deze opdracht, gepubliceerd onder de titel *Schatteneiland*, luidde het begin in van een duurzame en vruchtbare samenwerking tussen De Geïllustreerde Pers en Hans Kresse. Zijn illustraties vielen blijkbaar zo in de smaak bij het Amsterdamse uitgevershuis dat de opdrachten zich al snel uitbreidden naar andere bladen. Vanaf hetzelfde jaar, 1953, sierden zijn tekeningen verhalen in *Margriet*, *Revue* en *Panorama*, terwijl hij voor dat laatste tijdschrift ook een groot aantal omslagillustraties verzorgde. Hoogtepunten uit die tijd zijn de series *Van tinnen en transen*, *De zeven wereldwonderen* en *Ontdekkingsreizigers*, die deels ook gepubliceerd werden in het Duitse blad *Praline*.

Het werk voor *Donald Duck* ging ondertussen gewoon door. Vrijwel onmiddellijk na

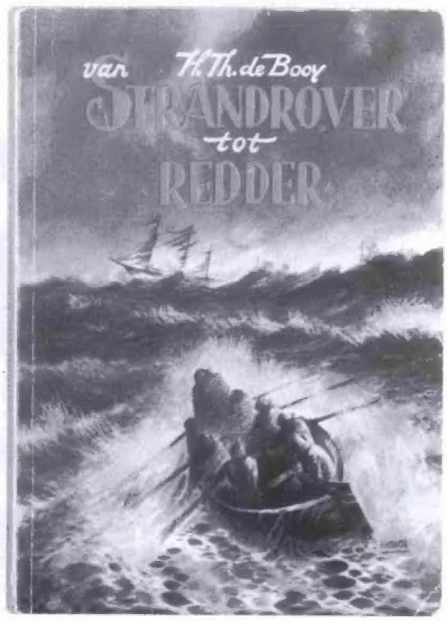

Illustratie uit *De geschiedenis van koning Arthur* door Jaap ter Haar in de serie *Geschiedenis en cultuur voor jonge mensen*, Van Dishoeck, 1962.

Schatteneiland illustreerde Kresse andere verhalen voor het populaire weekblad, waaronder de bekende serie van **Enid Blyton**: *De vijf*. Niet veel later werden deze verhalen gebundeld door uitgever Becht, die voor deze uitgave ook gebruik maakte van Kresse's tekenwerk. Schreef Van Goor nog maar kort daarvoor aan Kresse: 'Al met al menen wij, dat U zich moeilijk kunt inleven in wat de kinderziel beroert en dat U wel een uitstekend illustrator bent, doch niet voor jeugdboeken.' – andere uitgevers dachten daar blijkbaar anders over, want ook De Geïllustreerde Pers begreep al snel dat Kresse's werk een uitstekende blikvanger was en boeken deed verkopen. Vanaf 1955 verscheen bij deze uitgever dan ook de door Kresse geïllustreerde *Margriet jeugdbibliotheek* en vanaf 1957 was hij vaste medewerker van de jaarlijkse vakantieboeken.

Hoog niveau

De stroom illustraties die halverwege de jaren vijftig op gang kwam, is vrijwel eindeloos. Het is dan ook verbazingwekkend om te constateren dat Kresse een tijdlang niet alleen kans zag om zijn dagstrip *Eric de Noorman* te vervolgen, maar ook om zijn uiterst hoge niveau te handhaven. Dat kon niet goed blijven gaan en tot veler verdriet zou *Eric* het onderspit delven. Nadat Kresse vanaf 1963 min of meer vaste medewerker werd van *Pep*, een nieuw stripweekblad van - alweer – De Geïllustreerde Pers, besloot hij het jaar daarop te stoppen met *Eric*.

Voor *Pep* schreef en tekende hij onder meer strips als *Erwin* (een soort vervolg op *Eric de Noorman*), *Zorro* en *Vidocq* en maakte hij een groot aantal voorplaten, middenplaten en illustraties bij verhalen van anderen. De geschiedenis van het weekblad is dan ook ondenkbaar zonder het werk van Hans Kresse: tussen 1963 en 1974 zullen er nauwelijks afleveringen te vinden zijn waaraan Kresse zijn medewerking niet verleend heeft. Indrukwekkend is vooral de serie uit het begin van de jaren zeventig over beroemde Indianenopperhoofden, en als de redactie in '68 en '69 verlegen zat om een tekening voor de voorkant, was Kresse nooit te beroerd om stripfiguren van anderen te tekenen op een

***Rechtsboven*, Omslag voor *De geschiedenis van Byzantium* door G. Thole Beishuizen in de serie *Geschiedenis en cultuur voor jonge mensen*, Van Dishoeck, 1966.**

***Links*, Illustratie uit *Old Shatterhand als detective* door Karl May, Becht.**

***Geheel links*, *De kleine heldin* heeft niet alleen een omslag van Hans Kresse, het werd ook door hem geschreven.**

***Onder*, Illustratie uit de vijftiger jaren voor het vrolijke weekblad *Donald Duck*.**

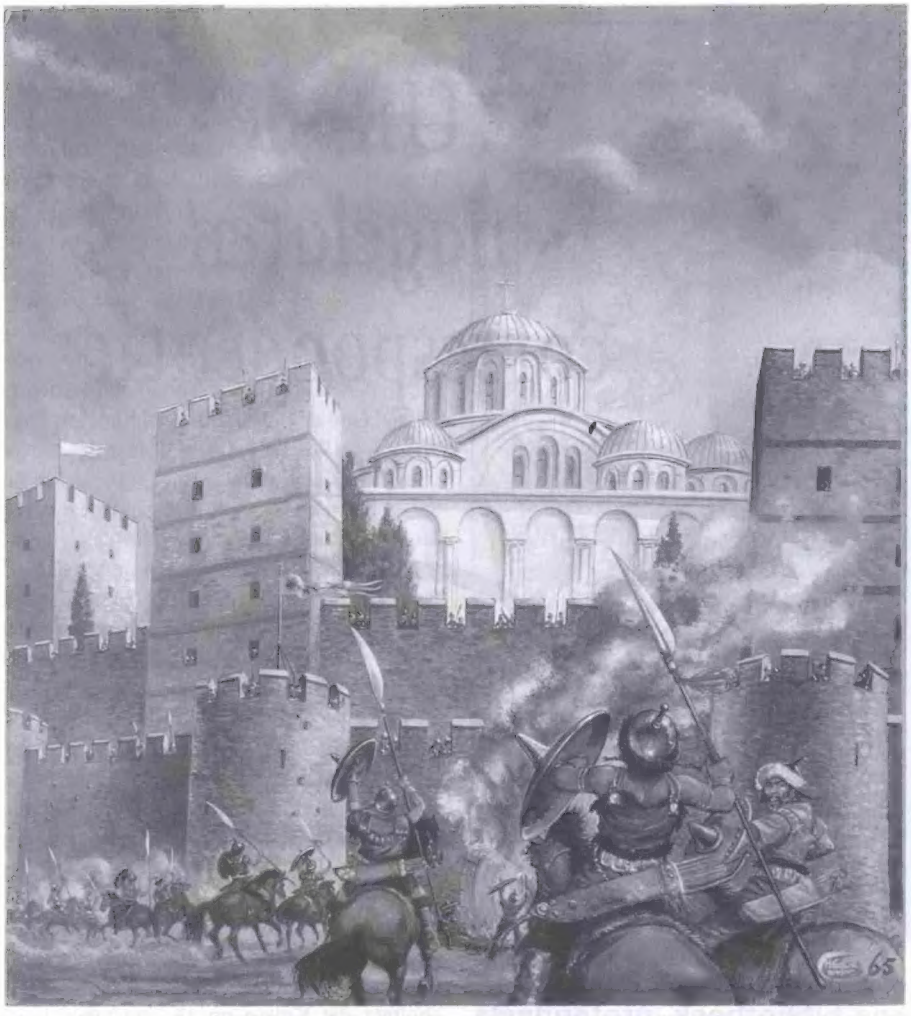

wijze waarvan hun oorspronkelijke auteurs alleen maar konden dromen.

Met zijn werk voor *Panorama*, *Revue* en *Donald Duck* stopte hij midden jaren zestig, waarschijnlijk omdat hij zijn handen vol had aan *Pep*, terwijl hij ook nog vele tientallen boeken van een omslag en/of illustraties voorzag. Tot de bekendste reeksen behoren *Winfair*, *Karl May's reisavonturen*, *Geschiedenis en cultuur voor jonge mensen*, de Fibula-uitgaven en natuurlijk *Arendsoog*, een serie die zijn populariteit in niet geringe mate te danken heeft aan Kresse's weergaloze bijdragen.

Grote plannen

Pep blies zijn laatste adem uit in 1975, en de opvolger, *Eppo*, publiceerde de eerstvolgende jaren geen werk van Kresse. Die was in 1973 begonnen aan de *Indianenreeks*, een serie verhalen die de geschiedenis van de Noord-Amerikaanse Indiaan in stripvorm moest weergeven vanaf de zestiende eeuw tot aan de recente gebeurtenissen in Wounded Knee. Dit project liet hem blijkbaar weinig tijd voor andere zaken, want ook zijn medewerking aan boeken en tijdschriften staakte hij langzamerhand. Pas in de jaren tachtig ging hij weer illustreren, voornamelijk voor Uitgeverij Westfriesland en oude bekende *Donald Duck*. Ofschoon hij de pensioengerechtigde leeftijd al gepasseerd was, nam hij nog steeds opdrachten aan, zij het dat zijn werktempo inmiddels wat lager lag. Maar ambitieus als hij was, had hij ook alweer grote plannen, zoals een tweehonderd pagina's tellend stripepos over het leven van **Dzjenghis Khan**. Die heeft hij echter niet meer kunnen verwezenlijken: begin jaren negentig bleek hij te lijden aan longkanker en aan die ziekte overleed hij op 12 maart 1992.

Epiloog

Hans Kresse bleef altijd zoveel mogelijk buiten de publiciteit. In de eerste helft van zijn carrière kostte hem dat weinig moeite en had hij slechts sporadisch te kampen met fanmail (die hij overigens trouw beantwoordde). Na de oprichting van Het Stripschap, in 1967, bereikten hem echter steeds vaker verzoeken om stripmanifestaties op te luisteren met zijn aanwezigheid. Zo was hij in 1976, naar verluidt incognito, present op de achtste dag van het beeldverhaal in Gouda, waar hij de Stripschapprijs kreeg uitgereikt. Een jaar later nam hij in Angoulême de prestigieuze Prix Alfred in ontvangst en in 1988 signeerde hij op de Stripdriedaagse in Den Haag. Fenomenaal talent als hij was, beschouwde hij zichzelf als niet meer dan een handwerksman en een 'plaatjespoeper'. En alle aandacht vond hij schromelijk overdreven. Maar toen hij stierf, liet hij een oeuvre na dat zowel in omvang als in kwaliteit groots en meeslepend is en hem tot één van de belangrijkste Nederlandse illustratoren van deze eeuw maakt.

(enkele bibliografische gegevens zijn ontleend aan: Theo Keijzer: Hans G. Kresse bibliografie, [z.p.], 1988)

Naschrift

Dit artikel werd voor het eerst gepubliceerd in een speciale nieuwsbrief van de Nederlandse Vereniging van Illustratoren NIC, naar aanleiding van de toekenning aan Hans Kresse van het erelidmaatschap van die vereniging. Dat postume erelidmaatschap werd op 22 november 1996 uitgereikt in De Zaaijer, een verbouwde jezuïetenkerk aan de Amsterdamse Keizersgracht, in aanwezigheid van onder veel anderen ***Eric en Ingrid Kresse****. De uitreiking viel samen met de opening van de NIC-expositie* Illustratie '96*, waarop ook een hoekje was ingericht voor een bescheiden Kresse-tentoonstelling.*

Ary Langbroek*, directeur en, onder het pseudoniem* ***J. Tapperwijn****, vormgever van uitgeverij Querido, leidde de uitreikingen in met een welkomstwoord, waarschijnlijk omdat hij uitgever is van de twee andere laureaten,* ***Fiep Westendorp*** *en* ***Peter Vos****. Ook daarom waarschijnlijk meldde hij dat hij 'met Kresse niet zoveel had'. En toen het ernaar uitzag dat er, na alle lovende woorden over zijn eigen coryfeeën, over Kresse niet méér gezegd zou worden omdat hij zijn betoog beëindigde, sprong Peter Vos op van zijn stoel.*

'Ik denk', zei hij (en natuurlijk citeer ik uit mijn geheugen), 'dat ik voor veel van mijn hier aanwezige collega's spreek als ik zeg dat ik juist door het werk Hans Kresse uit de jaren veertig en vijftig ben gaan tekenen!' Veel bijval was zijn deel, gelukkig.

Maar het geeft te denken dat een 'cultuurdrager' als Ary Langbroek een èchte cultuurdrager als Hans G. Kresse meent te moeten afdoen met een enkel pejoratief bijzinnetje. Het was maar goed dat Peter Vos in die voormalige kerk zat. Want ook ik hield mijn mond ...

Joan van der Wyck

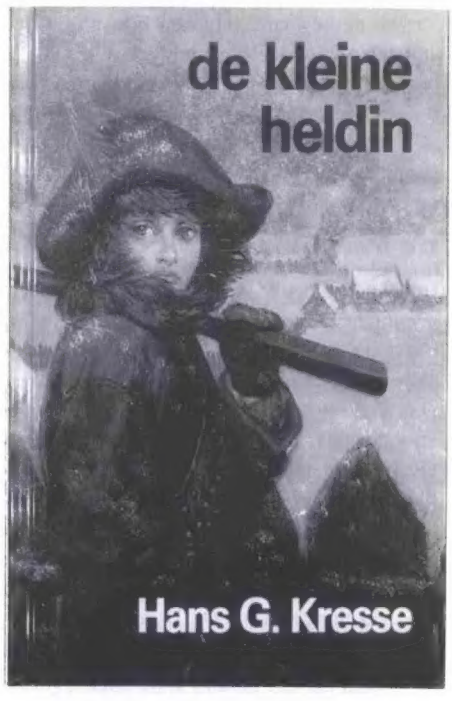

FOTO ERVEN HANS G. KRESSE

Uit de nagelaten correspondentie van

De nalatenschap van Hans Kresse **bestaat naast het gepubliceerde werk onder meer uit een bibliotheek, grotendeels over de geschiedenis van de Noord-Amerikaanse Indianen, een aanzienlijke hoeveelheid teksten en aantekeningen, correspondentie, een verzameling bewijsexemplaren en reproducties van zijn werk uit kranten en tijdschriften, foto's, negatieven en andere persoonlijke spullen. Verder beschikken zijn erven nog over verscheidene originelen, waaronder tot op heden ongepubliceerd materiaal, zoals schetsen, schilderijen en jeugdwerk.**

De correspondentie die in de nalatenschap werd aangetroffen, was tamelijk ongeordend en waarschijnlijk zeer onvolledig. **Joan van der Wyck** heeft voor Stichting Hans G. Kresse de bewaard gebleven brieven en documenten inmiddels gearchiveerd, zodat ze te zijner tijd beschikbaar kunnen komen voor serieus onderzoek. Voor *Stripschrift* bewerkte Van der Wyck drie artikelen over de correspondentie die hij eerder samenstelde voor de nieuwsbrief van Stichting Hans G. Kresse.

De Verkenner

Hoewel natuurlijk lang niet alle brieven en documenten van groot historisch belang zijn, bevat de correspondentie van Hans Kresse toch voldoende aardige of interessante zaken voor toekomstige biografen. Dat geldt vooral voor de oudste 'zakelijke' brieven: ze dateren uit 1938 en zijn afkomstig van het maandblad *De Verkenner*, waarin Kresse debuteerde. Redacteur **Jan Schaap** schreef op 26 september van dat jaar het volgende aan de toen zestienjarige aspirant-striptekenaar: 'In dank Uw teekeningen voor *De Verkenner* ontvangen. Gaarne wil ik deze serie voor ons blad gebruiken (...). Daar het toch Uw bedoeling was uw teekeningen door ons blad wat meerdere bekendheid te geven, hebben wy als kop het volgende genomen:

TARZAN VAN DE APEN
voor 'De Verkenner' geteekend door
H.G. Kresse

daar de onderteekening op de teekeningen niet duidelyk leesbaar was.'

Een ander document met geschiedenis is het contract dat Kresse op 18 september 1946 met uitgeverij Buyten en Schipperheijn sloot voor publicatie van *De gouden dolk*. Daaruit blijkt dat zijn honorarium voor een eerste oplage van 3.000 exemplaren *f*1.000 (±Bfr.20.000) bedroeg, terwijl hij van zowel de gebonden als de ingenaaide editie drie gratis exemplaren ontving.

Deskundige

Naarmate Kresse's faam groter werd, kreeg hij meer fanmail, onder anderen van latere min of meer bekende Nederlanders als **Theo Kars** ('Wilt u ons a.u.b. een lijst van al de verschenen en nog niet verschenen boekjes van *Eric de Noorman* zenden?' (6/8/1953)) en **Edwin Rutten** ('Beste Eric ik ben Edwin

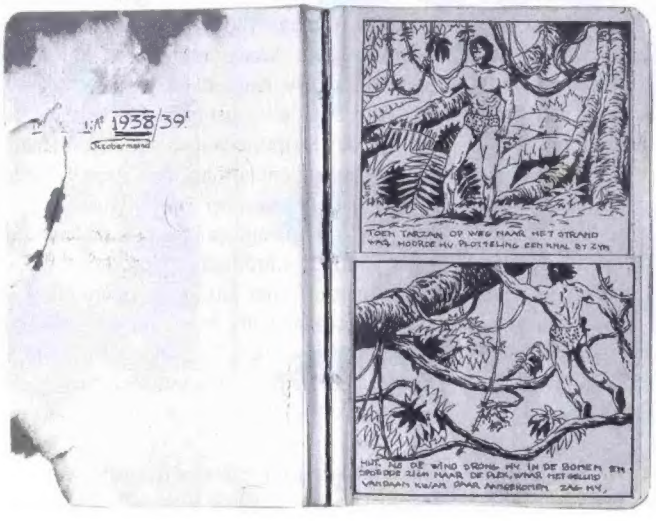

***Linksboven*, Hans G. Kresse, omstreeks 1947.**

***Rechtsboven*, *Tarzan van de apen*, uit *De verkenner*, 1939.**

***Rechts*, Zelfportret, eind jaren '60.**

***Links*, *Tarzan*, ingeplakt in een boekje door Hans Kresse.**

Rutten ik lees vaak van jou en ik vint het zo spannend. net zo met de steen-van-At-lan-tis. maar je kon net nog een straljager pakken. en je bent ook in China geweest of weet je dat niet meer.' (ongedateerd)). De meeste fans vroegen overigens alleen maar aan Kresse of hij hun verzameling *Eric*-boekjes wilde completeren - verzoeken die hij blijkens doorslagen van zijn antwoorden of bedankbriefjes vaak nog inwilligde ook.

Dat Kresse al vrij snel erkend werd als een deskundige op het gebied van de Noord-Amerikaanse Indianen, valt op te maken uit een briefje uit augustus 1948 van boekhandelaar **J. Heyink**: 'Met belangstelling lees ik altyd Uw artikelen *In de tipi*, die verschynen in het weekblad *Tom Poes*. Als iemand wiens 'hobby' al meer dan 20 jaren de N.Am. Indianen zyn, lees ik altyd alles wat ik over hen onder de ogen kan krygen en voor het eerst sedert lange tyd werd er nu eens geen onzin neergeschreven en bleek er een 'kenner' aan het woord te zyn. Alle lof dus!' Heyink was op dit gebied niet de eerste de beste, want vijftien jaar later stond hij aan de wieg van *De Kiva*, een tweemaandelijks tijdschrift over Noord-Amerikaanse Indianen dat nog steeds verschijnt.

Disney

Ronduit schokkend voor de liefhebber van het werk van Kresse is een brief uit juli 1951 van de RKO Persdienst die aannemelijk maakt dat hij aspiraties had om bij de Disney-studio's te solliciteren. 'De Heer

door
JOAN VAN DER WYCK

Disney verzocht mij', antwoordde 'Publicity Manager' **Max Appelboom**, 'Uw schrijven van 30 Juni j.l. te beantwoorden, aangezien hij de korte tijd dat hij hier was geen tijd had om de vele brieven die hij ontving persoonlijk te behandelen. De Heer Disney verzocht mij verder U mede te delen dat hij met zeer veel interesse Uw werk heeft bekeken en dat hij Uw werk uitstekend vindt. Jammer genoeg had hij niet meer de tijd om een bespreking met U te hebben omdat, zoals U zult begrijpen, zijn programma voor de vier dagen dat hij hier was natuurlijk geheel was gevuld. De Heer Disney dankt U bijzonder voor Uw vriendelijke woorden en wenst U tevens veel succes toe met Uw uitstekende tekeningen.' We mogen wel dankbaar zijn dat de Heer Disney zo krap in zijn tijd zat toen hij Nederland bezocht, want anders was Kresse misschien de geschiedenis in gegaan als een anonieme animator ...

Sauriërs als huisdieren

Verreweg het interessantst zijn de brieven van **Marten Toonder** van kort na de oorlog. Kresse was net begonnen met *Eric de Noorman* en al besefte Toonder al snel dat hij het jeugdige talent op tekengebied vrijwel niets meer leren kon, wat schrijven betreft viel er nog wel het een en ander te verbeteren. Deze brieven werpen dan ook meer licht op Kresse's ontwikkeling als stripmaker.

Zo schreef Toonder op 22 september 1946, *Eric de Noorman* liep toen zo'n tweeënhalve maand: '(...) het werken zonder voldoende stof is remmend en leidt tot gejaagdheid die nòch de kwaliteit, noch je geest ten goede komt. Aan de andere kant consumeer je de beschikbare stof in een record-tempo. De 6e korte inhoud van Atlantis bevatte volgens mij meer gegevens dan in 17 strips verwerkt konden worden. Het is immers niet de bedoeling dat je de tekst letterlijk volgt. Hier en

daar, en vooral op de spannende gedeelten, moet er een beetje gerekt worden: een gevecht bevat vele mogelijkheden, die niet allemaal aangegeven kunnen worden. Dit neemt echter niet weg, dat het noodzakelijk is, dat je voldoende voorraad korte inhoud hebt. Ik zou je daarom willen voorstellen om de achtste korte inhoud zèlf te maken (de zevende sluit ik hierbij in). Zend mij dus zo spoedig mogelijk de achtste k.i. voordat je er aan gaat tekenen. Ik zal hem dan met event. bemerkingen aan je terug sturen.' Vervolgens noemde Toonder enkele mogelijke ingrediënten voor het vervolg van *De steen van Atlantis* waarvan in elk geval 'de een of andere stam van primitieve reuzen die sauriërs als huisdieren gebruiken en Atlantismensen als slaven houden' niet gebruikt werd, evenmin als 'een beschaafd ras hagedissen die de geestelijk meest geëvolueerde kaste der sauriërs vormen en zich met mensen voeden'. 'Enfin,' besloot Toonder dan ook, 'je ziet maar, ik ben benieuwd naar je suggesties in de achtste k.i. en hoop, dat je me deze spoedig kunt opsturen. Ik zou niet gaarne een psychische overspanning van je geniale vermogens op mijn geweten hebben.'

Eenige sex

Ruim een maand later ontving Toonder Kresse's eerste eigen 'k.i.' en op 27 oktober kon hij hem het volgende melden: 'Je korte inhoud no. 8 heb ik met veel interesse gelezen en hoewel de groote lijn me heel goed lijkt, heb je een paar elementen verwaarloosd, die voor een rechte draad in het verhaal m.i. onmisbaar zijn.' Kresse bleek het plotten en schrijven nog niet geheel in de vingers te hebben, ondanks Toonders aanwijzingen, want aan het einde van het jaar kreeg hij weer een brief (27 december 1946) die het waard is om vrijwel in zijn geheel te citeren. Nadat hij vertelde dat *Eric* ook aangekocht was door een Frans tijdschrift, ging Toonder dieper in op de verschillende verhaallijnen. 'Meer dan ooit', legde hij eerst uit, 'is het dus zaak, om er een eerste-klas strip van te maken en met het oog daarop moet mij een opmerking over de door jou voorgestelde korte inhoud van het hart.

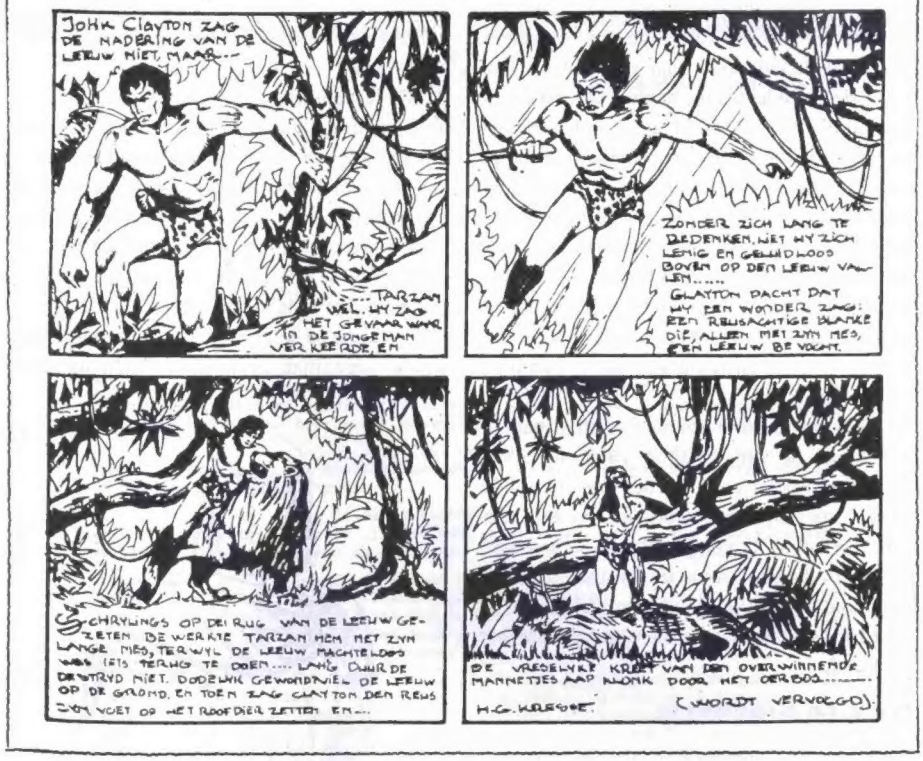
Tarzan van de Apen
IV
voor „De Verkenner" getekend door H. G. Kresse
JOHN CLAYTON ZAG DE NADERING VAN DE LEEUW NIET, MAAR...
...TARZAN WEL. HY ZAG HET GEVAAR WANT DE JONGE MAN VERKEERDE EN
ZONDER ZICH LANG TE BEDENKEN, NIET HY ZICH LENIG EN GELUIDLOOS BOVEN OP DEN LEEUW VAN LEM.....
CLAYTON DACHT DAT HY EEN WONDER ZAG: EEN REUSACHTIGE BLANKE DIE, ALLEEN MET ZYN MES, EEN LEEUW BEVOCHT.
SCHRYLINGS OP DEN RUG VAN DE LEEUW GEZETEN DE WERKTE TARZAN HEM MET ZYN LANGE MES, TERWYL DE LEEUW MACHTELOOS WAS IETS TERUG TE DOEN.... LANG DUURDE DE STRYD NIET. DODELYK GEWONDTVIEL DE LEEUW OP DE GROND. EN TOEN ZAG CLAYTON DEN REUS ZYN VOET OP HET ROOFDIER ZETTEN EN...
DE VREDELYKE KREET VAN DEN OVERWINNENDE MANNETJES AAP KLONK DOOR HET OERBOS.....
H.G. KRESSE
(WORDT VERVOLGD)

Bij het doorlezen er van krijgt men sterk de indruk, dat de Duitsche bezetting en de illegaliteit de grondslag voor het verhaal vormen. De verkleedpartijen nemen geen einde, de staatsgrepen en de verraderlijke overvallen zijn aan de orde van de dag. In de eerste plaats zal Scandinavië daar niet dol op zijn en in de tweede plaats hebben Amerika en Argentinië (...) absoluut geen interesse in dergelijke verhalen. De meerderheid verlangt naar een fantastisch, spannend geval met eenige 'sex', stoere mannen, vreemde uitvindingen, rare onbekende moraal en toestanden, avontuurlijke zwerftochten en veel actie. Dit allemaal dan nog het liefst tegen een achtergrond, die onbekend is en waarin geheimzinnige wezens en nooit-geziene gedrochten rondloopen.

De sfeer van je korte inhoud is echter maar al te bekend, de verwikkeling vindt haar oorzaak in politieke complicaties die erg op de huidige toestand lijken (althans op een zeer nabij verleden). Ik zou je dan ook willen aanraden om dit eenigszins in de steek te laten. Zorg, dat Eric zoo spoedig mogelijk uit de hoofdstad raakt en voer hem terug naar het oerwoud.

Niet te bloederig

Laat hem daar met een steeds aangroeiende schare getrouwen een tweede vaderland opbouwen (een soort van woudstad in een gebied, dat nog onbekend was voor de Atlantiden en waarin vreemde monsters opduiken).

Laat intusschen de Egyptenaar met behulp van een ontrouw priester achter het geheim van de steen komen en laat hem een expeditie naar Erics woudstad uitrusten. Maak daar een climax van.

Wanneer Eric bijvoorbeeld (natuurlijk met Winonah, de dwerg en desnoods enkele vrienden) op jacht is om de een of andere geheimzinnige woudreuzenstam onschadelijk te maken en hij, door deze monsters op de vlucht gedreven, een goed heenkomen zoekt in zijn woudburcht, ontdekt hij, dat zijn heele stad van de aardbodem is weggevaagd. Het machtige woud is op die plek in een woestijn herschapen en er is geen sterveling meer te bekennen.

Maak deze wraak van den Egyptenaar niet te bloederig, ik bedoel: Laat geen stapels lijken zien en geen vlammende ruïnes; begin met de tocht van den Egyptenaar, het opstijgen van de machines, het in zicht komen van de woudstad, het klaarmaken van de steenatoom-kanonnen ... en schakel dan over op Eric die door de reuzen achterna wordt gezeten.

Hij treft een woestijn aan op de plek waar hij zijn stad verwachtte en zit daar treurend terneder. Nog steeds bedreigd door de reuzen besluit dan ook Winonah om haar rijk in den steek te laten en een toevlucht te zoeken bij een bloedverwant, die koning is van een ander deel van het groote Atlantis. Laat ze daar na een tocht door een woestijn, waarbij ze haast van de dorst omkomen, aankomen en een gastvrij onthaal vinden. Maak het zoo (ook in de tekst), dat er een gerechtvaardigde verwachting kan bestaan, dat ze daar lang en gelukkig zullen leven, met een bruiloft aan het slot. Je hebt dan het einde van je eerste verhaal waarop je kalm verder kunt gaan met het vervolg.

Ik wil je natuurlijk niets opdringen, maar in deze richting zul je het toch zoo ongeveer moeten zoeken: Veel afwisseling in je beelden en veel fantastische figuren, waarbij de Egyptenaar alleen als sombere bedreiging op de achtergrond fungeert en de draad van het geheel vormt (dit echter zeer subtiel en minder reëel dan jij je voorstelde).

Ik hoop, dat je je er mee kunt vereenigen en wacht nog graag even een bericht hierover van je af.

Tekening van Eric de Noorman, gemaakt voor een liefhebber.

Het is de moeite waard om het even goed uit te kienen omdat ik voorzie, dat we van je verhaal een wereld-succes zullen kunnen maken.'

Legendarische figuur

Dat was juist voorzien, want een wereldsucces wèrd *Eric de Noorman*. En Kresse kreeg blijkbaar zin in het schrijven, want in februari 1947 werkte hij al aan een opzet voor *Het water des levens*. Op de vierentwintigste van die maand schreef Toonder: 'Met je suggesties betreffende het derde verhaal van Eric ga ik gaarne accoord, het idee hiervoor lijkt me zeer geslaagd en bezit precies die elementen die voor het verhaal vereischt zijn: fantasie, bizarre omgeving, geheimzinnigheid en gelegenheid tot individueel handelen zonder de massa-gevechten en -scènes die in het verleden wel eens aanleiding tot verzwakking gaven.

Wat dit betreft ben ik zeer benieuwd naar je oplossing van het twede verhaal. Je schreef weliswaar rekening met mijn opmerkingen te zullen maken maar je hebt mij niet medegedeeld hoe je dit dacht te doen. Gaarne zou ik het twede verhaal eerst zelf even zien voordat je het op de zaak geeft.'

De volgende maand, op de achttiende, klonk het zelfs vanuit Amsterdam: 'Het idee voor je derde verhaal ontving ik in dank en, na lezing, zelfs met enthousiasme. Het is zeer origineel en bezit de eigenschappen, die voor een *goede* strip van belang zijn.' Maar natuurlijk had Toonder ook enkele opmerkingen voor zijn jonge vriend, zoals hij Kresse eerder dat jaar noemde.

Een brief van bijna zes maanden later (11 september 1947) is alleen al belangwekkend doordat eruit blijkt dat Kresse toen al gezien werd – door Toonder althans – als een talent van eenzame hoogte. 'Tot mijn verrassing ontving ik enige dagen geleden weer een levensteken van je. Het was zo lang geleden, dat ik iets van je hoorde, dat je voor mij bijna een legendarische figuur geworden was. (...) De kwaliteit van je strips is uitstekend en nog steeds vooruitgaande. In het bijzonder wat je tekenwerk betreft, want (dit moet mij van het hart en ik hoop, dat je er niet boos om wordt) het litteraire gedeelte staat ver bij de tekeningen achter. Je werk verdient een eerste klas tekst en dat is dit niet. Het mist karakter en sfeer en maakt de indruk zonder inspiratie 'gemaakt' te zijn. Nogmaals, dit is geen kritiek. Jij bent in de eerste plaats tekenaar en je werk heeft een internationaal peil. Er zijn maar enkele Amerikaanse tekenaars die zich met je kunnen meten maar je voelt wel, dat het gegeven en de tekst daarmee in overeenstemming moeten zijn om het succes te kunnen oogsten waar je recht op hebt.'

Wederopstanding

Dat de waardering voor Kresse's werk niet beperkt bleef tot die van Toonder alleen, blijkt overigens uit een brief van 20 februari 1948; daarin schreef hij onder meer: 'We weten, dat je véél werk hebt. Bovendien zijn we allen bewonderaars van je werk. Wanneer er een zending van H.G. Kresse binnenkomt wordt deze immer omringd door een kleine menigte zacht mompelende medewerkers, variérend van Gerard-de-loopjongen tot (in alle bescheidenheid gezegd) ondergetekende.'

Op 2 oktober van dat jaar kreeg Kresse van Toonder een advies dat hij naast zich neerlegde; hij werkte op dat moment aan *De dodenridders*. 'Hartelijk dank', schreef Toonder, 'voor de korte inhoud van het nieuwe Erik-verhaal. Zoals ik je al zei lijkt het idee me uitstekend, er zijn alleen een paar punten waarmee je rekening moet houden.

In de eerste plaats zou ik je willen adviseren

er géén droom van te maken. Voor kinderen is een dergelijke droom aanvaardbaar, maar de volwassenen, die toch in de eerste plaats het publiek van Erik vormen, zullen min of meer het gevoel krijgen bij de neus te zijn genomen wanneer ze na enkele weken ontdekken, dat alle spanning en angst waarmee ze het verhaal hebben gevolgd niet nodig waren geweest omdat het allemaal een droom was. Het strijdt (om kort te gaan) tegen de klassieke wetten der strip om een verhaal op een droom te baseren.

In de tweede plaats moet je een tikkeltje concessies doen aan de gelovigen die een groot deel van je publiek uitmaken (...). Het is niet nodig om je verhaal ervoor te veranderen, maar je moet een open oog hebben voor de stof die je behandelt.

'Het Christelijke geloof is gebaseerd op een onsterfelijke geest, die na de dood rechtstreeks naar de hemel gaat. Bovendien aanvaardt dit geloof de wederopstanding van het lichaam op de jongste dag (...).

Wanneer je dus gaat werken met een land van de geest, moet je voor ogen hebben, dat onze Lieve Heer de Vader van alle geest is. Behandel deze stof dus liever een beetje Philosophisch en haal er vooral geen priesters bij. Laat het een kwestie van wetenschap zijn.'

Kresse nàm de volwassenen bij de neus: *De dodenridders* bleek uiteindelijk een droom.

Prins Valiant

Aan het einde van dat jaar, op 2 november 1948, bracht Toonder Kresse op de hoogte van enkele reacties uit de Verenigde Staten: 'Dank voor je verhaal, dat me zeer goed lijkt. Ik neem echter de vrijheid je een paar uittreksels uit de Amerika-rapporten te geven, zodat je daar misschien rekening mee kunt houden.

MacNaught Syndicate: Eric te veel à la Pr. Valiant.

Newark News: Eric buitengewoon goed – zelden zulke tekeningen gezien (Hm!) Echter te weinig actie in verhaal. Er gebeurt te weinig – te weinig wisseling van décor – Gevechten die een week duren zijn voor Amerika te lang (Gladiatoren)

Star Ledger: Heeft Pr. Valiant – dit is hem echter te saai, (Amerikanen hebben er weinig interesse voor door gebrek aan actie en verhaal) wil Eric wel hebben en houdt nu marktonderzoek.

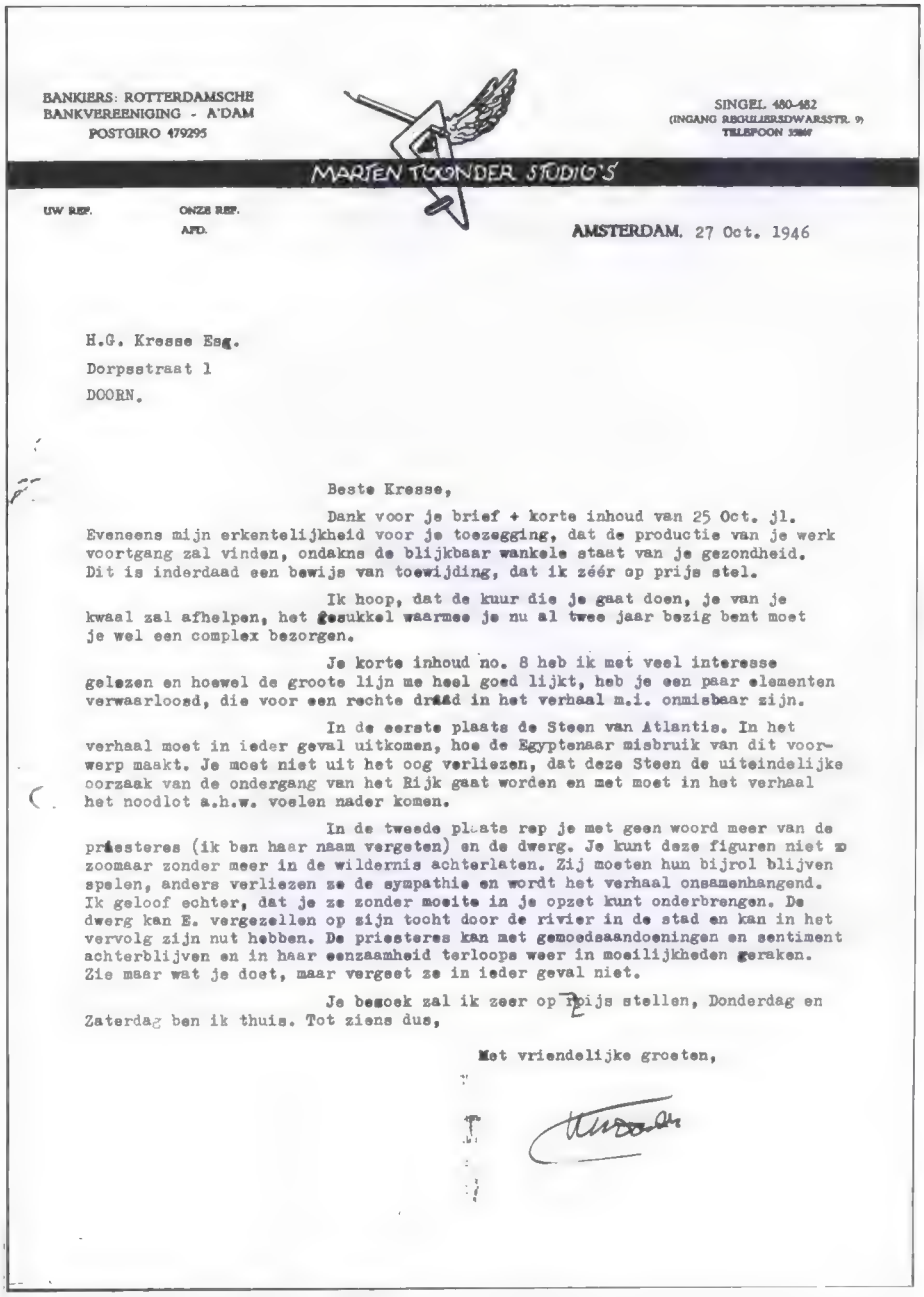

BANKIERS: ROTTERDAMSCHE BANKVEREENIGING - A'DAM
POSTGIRO 479295

SINGEL 480-482
(INGANG REGELIERSDWARSSTR. 9)
TELEFOON 33847

MARTEN TOONDER STUDIO'S

UW REF. ONZE REF. AFD.

AMSTERDAM, 27 Oct. 1946

H.G. Kresse Esq.
Dorpsstraat 1
DOORN.

Beste Kresse,

Dank voor je brief + korte inhoud van 25 Oct. jl. Eveneens mijn erkentelijkheid voor je toezegging, dat de productie van je werk voortgang zal vinden, ondakns de blijkbaar wankele staat van je gezondheid. Dit is inderdaad een bewijs van toewijding, dat ik zéér op prijs stel.

Ik hoop, dat de kuur die je gaat doen, je van je kwaal zal afhelpen, het gesukkel waarmee je nu al twee jaar bezig bent moet je wel een complex bezorgen.

Je korte inhoud no. 8 heb ik met veel interesse gelezen en hoewel de groote lijn me heel goed lijkt, heb je een paar elementen verwaarloosd, die voor een rechte draad in het verhaal m.i. onmisbaar zijn.

In de eerste plaats de Steen van Atlantis. In het verhaal moet in ieder geval uitkomen, hoe de Egyptenaar misbruik van dit voorwerp maakt. Je moet niet uit het oog verliezen, dat deze Steen de uiteindelijke oorzaak van de ondergang van het Rijk gaat worden en met moet in het verhaal het noodlot a.h.w. voelen nader komen.

In de tweede plaats rep je met geen woord meer van de priesteres (ik ben haar naam vergeten) en de dwerg. Je kunt deze figuren niet zoomaar zonder meer in de wildernis achterlaten. Zij moeten hun bijrol blijven spelen, anders verliezen ze de sympathie en wordt het verhaal onsamenhangend. Ik geloof echter, dat je ze zonder moeite in je opzet kunt onderbrengen. De dwerg kan E. vergezellen op zijn tocht door de rivier in de stad en kan in het vervolg zijn nut hebben. De priesteres kan met gemoedsaandoeningen en sentiment achterblijven en in haar eenzaamheid terloops weer in moeilijkheden geraken. Zie maar wat je doet, maar vergeet ze in ieder geval niet.

Je bezoek zal ik zeer op prijs stellen, Donderdag en Zaterdag ben ik thuis. Tot ziens dus,

Met vriendelijke groeten,

New York Herald Tribune Synd.: Eric te veel Valiant – Bovendien gebruikt Eric (in de balloons) Am. 'slang', dat in zijn tijd nog niet was uitgevonden

Mac Clure Synd.: Eric zéér knap getekend, verhaal niet in zijn lijn.

General Features: Eric zéér knap getekend – heeft interesse en houdt marktonderzoek.

Dit zijn de voornaamste. Zoals je ziet is het nog niet zó gemakkelijk. Ik ben echter trots op mijn profetische blik. Jij altijd met je rottige Prins Valiant – je hebt er ondanks mijn vaderlijk vermaan te veel naar gekeken, en je laten beïnvloeden door 's mans kunde en te weinig aandacht aan je verhaal besteed! Toch geloof ik wel, dat het in Amerika in orde komt. Hr. de Zwaan is tamelijk optimistisch, maar verzoekt me doorlopend dringend om mijn tact en invloed aan te wenden om je zachtkens van Valiant àf en in een actie-richting te dwingen (hetgeen ik dus hierbij doe).

Actie houdt *niet* in, dat er doorlopend gevochten moet worden, denk dat niet! Het betekent: afwisseling van omgeving, gebeurtenissen, korte jungle-avontuurtjes, enz. Vandaar, nogmaals: je verhaal lijkt me zéér goed, want al deze mogelijkheden zitten er in – Maak er dus gebruik van.'

Vreemde jongen

Dergelijke op- en aanmerkingen vormen de rode draad in de brieven van Toonder en zijn Studio's. Ook later nog, bij voorbeeld in oktober 1951, toen Toonder uitgebreid inging op Kresse's samenvatting van *Het*

Van uit zijn loge slaat de genadeloze keizer Commodus het binnentreden van de slaven gade. De grijns om zijn smalle lippen en de flikkering in zijn ogen verraden hoe zeer hij naar het schouwspel verlangt. Behalve de keizer bevinden zich een oude, streng uitziende man en de commandant van de pretoriaanse garde in de loge. Zich tot de eerste richtend zegt Commodus met luide stem: "Een pracht stel slaven, Pertinax, het zal een goed gevecht worden; ik verlang er naar en verheug mij er zeer op!" De oude Pertinax staart zijn gebieder zwijgend aan, geen antwoord komt over zijn lippen. Inmiddels zijn de slaven door de Romeinse soldaten de arena in gejaagd en onder het gejoel van de duizenden toeschouwers vangt de strijd aan. Zijn speer en vangnet stevig omklemmend nadert Eric een grote gladiator die met een grijns op zijn gelaat het zwaard voor een snelle slag gereed houdt. Al spoedig bemerkt Eric dat het net hem hindert bij het lopen en dit 'wapen' ter zijde gooiend doet hij met de speer een snelle uitval naar de ongedekte schouder van zijn tegenstander. Deze weet echter de stoot te ontwijken en springt naar voren. Voor Eric er op verdacht is, suist het zwaard door de lucht en met een geweldige slag wordt de houten speer in stukken uit zijn hand geslagen.

Uit *Eric de Noorman, Schipbreukelingen in Rome.*

FOTO ERVEN HANS G. KRESSE

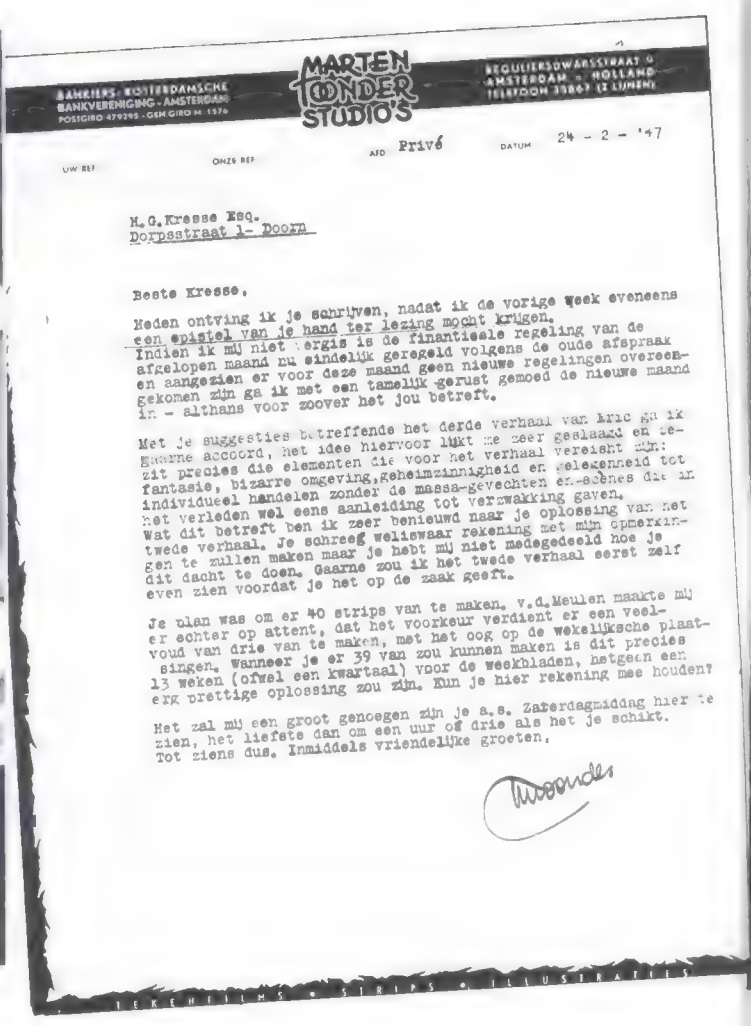

BANKIERS: ROTTERDAMSCHE BANKVERENIGING - AMSTERDAM
POSTGIRO 479295 - GEM GIRO M 1576

MARTEN TOONDER STUDIO'S

REGULIERSDWARSSTRAAT 6
AMSTERDAM - HOLLAND
TELEFOON 33867 (2 LIJNEN)

UW REF. ONZE REF. AFD Privé DATUM 24 - 2 - '87

M.G.Kresse Esq.
Dorpestraat 1- Doorn

Beste Kresse,

Heden ontving ik je schrijven, nadat ik de vorige week eveneens een epistel van je hand ter lezing mocht krijgen.
Indien ik mij niet vergis is de finantieele regeling van de afgelopen maand nu eindelijk geregeld volgens de oude afspraak en aangezien er voor deze maand geen nieuwe regelingen overeengekomen zijn ga ik met een tamelijk gerust gemoed de nieuwe maand in - althans voor zoover het jou betreft.

Met je suggesties betreffende het derde verhaal van Eric ga ik gaarne accoord, het idee hiervoor lijkt me zeer geslaagd en bezit precies die elementen die voor het verhaal vereisht zijn: fantasie, bizarre omgeving,geheimzinnigheid en gelegenheid tot individueel handelen zonder de massa-gevechten en-scènes die in het verleden wel eens aanleiding tot verzwakking gaven.
Wat dit betreft ben ik zeer benieuwd naar je oplossing van het tweede verhaal. Je schreef weliswaar rekening met mijn opmerkingen te zullen maken maar je hebt mij niet medegedeeld hoe je dit dacht te doen. Gaarne zou ik het tweede verhaal eerst zelf even zien voordat je het op de zaak geeft.

Je plan was om er 40 strips van te maken. v.d.Meulen maakte mij er echter op attent, dat het voorkeur verdient er een veelvoud van drie van te maken, met het oog op de wekelijksche plaatsingen. Wanneer je er 39 van zou kunnen maken is dit precies 13 weken (ofwel een kwartaal) voor de weekbladen, hetgeen een erg prettige oplossing zou zijn. Kun je hier rekening mee houden?

Het zal mij een groot genoegen zijn je a.s. Zaterdagmiddag hier te zien, het liefste dan om een uur of drie als het je schikt.
Tot ziens dus. Inmiddels vriendelijke groeten,

Toonder

TEKENFILMS • STRIPS • ILLUSTRATIES

moerasmonster. Op zich is dat commentaar vreemd, want uit de correspondentie blijkt óók dat vooral de jongere lezers genoten van *Eric de Noorman* en de strip tot een ongekend verkoopsucces maakten. Zodat het verantwoord lijkt om te veronderstellen dat Kresse beter dan anderen aanvoelde wat zijn publiek van hem verwachtte. De nagelaten correspondentie als geheel is dan ook een bewijs van de contradictie tussen lezers en opdrachtgevers.

Blijkens de nalatenschap viel de briefwisseling tussen Hans Kresse en Marten Toonder stil nadat de eerste de Studio's verlaten had. Pas in de jaren zeventig raadpleegde Kresse Toonder in verband met een conflict met Swan Features Syndicate. Vanaf dat moment kwam de correspondentie weer op gang, aanvankelijk wat aarzelend, later frequenter. Spijtig is wel dat Kresse geen doorslagen van zijn brieven bewaarde, hoogstens een enkele kladversie. Toonder vond vorig jaar echter enkele brieven van Kresse uit de tweede helft van de jaren tachtig terug en nam de moeite om daar kopieën van te maken voor het archief van de stichting.

In een brief van 24 januari 1986 ging Kresse onder meer in op Toonders besluit om met *Heer Bommel* te stoppen. 'Ik werd opgebeld door iemand van de radio', schreef hij, 'die mijn commentaar vroeg op het beëindigen van je werk met Bommel c.s. 'On the spot', dat is niet zo eenvoudig. 'n Beetje een vreemde jongen ook, zo te horen. Ik heb 't maar vergeleken met 'doodgaan' (van de strip dan), waar ik tegen ben, omdat 't zo 'final' is en mensen zo als jij (en ik, als 't effe kan) zouden eigenlijk altijd dóór moeten kunnen gaan met 'creëren'. Het is dus, kortom, *een cultureel verlies*.'

Dorre balloons

In november 1988 reageerde Kresse op kritiek die Toonder uitte op de bewerkte versie van *De geschiedenis van Bor Khan* die dat jaar verscheen en waarvoor hij een voorwoord schreef. Die kritiek luidde als volgt: '(...) ik was een weinig geschokt door je omwerking van Eric, in kleuren en balloons. En dat niet alleen, je hebt het verhaal ook nog gecorrigeerd om het realistischer te maken! Eric logisch, verantwoord en naar de eisen des tijds, daar moest ik echt even voor gaan zitten. De kracht van Eric was niet de realiteit, maar het mythische. Daarin stak hij met kop en schouders boven zijn collega's uit. Logica speelt in een mythe geen rol: de geest is belangrijker dan het vlees. Ik praat nu natuurlijk in de ruimte, en in theorie, want ik heb niets van het eind-resultaat gezien. Dat zal zonder twijfel erg knap zijn, want je staat nog steeds op je hoogtepunt. Maar dorre balloons voor een Keltische Heldensage – ik weet het niet.'

'Ik ben 't met je eens', antwoordde Kresse, 'dat Eric, vanaf het begin als balloonstrip uitgebracht, waarschijnlijk minder succes gehad zou hebben. (...) Als je echter 't geduld hebt om deze Eric ballon versie te lezen zul je - hoop ik - merken dat ik alleen hier en daar datgene in het verhaal heb 'aangevuld' wat in de originele versie ontbrak, vergeten, of destijds eenvoudig over 't hoofd gezien is.

Een paar voorbeelden: bij tsacha's aanval op Bor Khans kamp waarbij Erwin en Chu Ghandra geroofd worden, wordt Wolf neergeschoten. Het dier blijft zowaar leven en dat niet alleen, zij geneest weer. (...) Zoiets kán eigenlijk niet. De turkse boog, met een trekkracht van rond de 200 lbs. schiet dwars door honden wolven beren, bisons heen en doodt in seconden. (Dat wist ik toen nog niet) Dat moest ik dus veranderen. Na de ontvoering zien we Chu Ghandra voor 't laatst in strip 150 (text versie) en duikt dan ineens weer op in strip 166, als zij er met Tyr vandoor gaat. Ze was dus in Tsacha's gevolg tijdens de ontmoeting met de noren waarbij Rorik het leven liet. Aangezien Erwin er ook al vantussen is, zal Tsacha zijn laatste 'onderpand' toch wel iets zorgvuldiger in de gaten gehouden hebben. Niettemin 'verdwijnt' zij 'onopgemerkt' uit die klont nomaden en weet 'ongemerkt' Tyr te pikken, dat ergens vlakbij Tsacha, tussen noren en nomaden, voor 't grijpen in het gras ligt. Deze hele scene deugde niet en 't gekke is, dat nooit iemand dat heeft opgemerkt; ikzelf trouwens óók niet. (...) Maar de magische lading heb ik gelaten, soms zelfs nog iets aangedikt. Wees niet ontstemd, dat déze oude kerel op dit punt zijn poot stijf gehouden heeft?'

Anton Kuyten

Stripschrift publiceerde in nummer 303/304

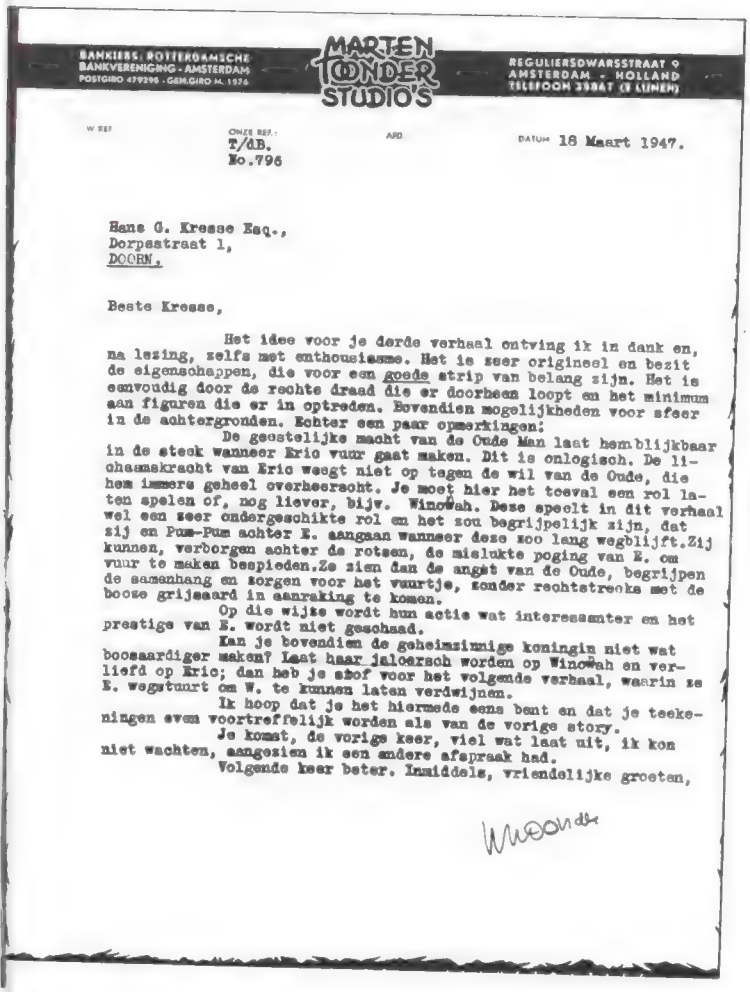

BANKIERS, ROTTERDAMSCHE BANKVERENIGING - AMSTERDAM
POSTGIRO 479296 - GEM.GIRO M. 1576

MARTEN TOONDER STUDIO'S

REGULIERSDWARSSTRAAT 9
AMSTERDAM - HOLLAND
TELEFOON 39847 (3 LIJNEN)

W. REF. ONZE REF.: T/dB. No.796 APD DATUM 18 Maart 1947.

Hans G. Kresse Esq.,
Dorpstraat 1,
DOORN.

Beste Kresse,

Het idee voor je derde verhaal ontving ik in dank en, na lezing, zelfs met enthousiasme. Het is zeer origineel en bezit de eigenschappen, die voor een goede strip van belang zijn. Het is eenvoudig door de rechte draad die er doorheen loopt en het minimum aan figuren die er in optreden. Bovendien mogelijkheden voor sfeer in de achtergronden. Echter een paar opmerkingen:

De geestelijke macht van de Oude Man laat hem blijkbaar in de steek wanneer Eric vuur gaat maken. Dit is onlogisch. De lichaamskracht van Eric weegt niet op tegen de wil van de Oude, die hem immers geheel overheerscht. Je moet hier het toeval een rol laten spelen of, nog liever, bijv. Winowah. Deze speelt in dit verhaal wel een zeer ondergeschikte rol en het zou begrijpelijk zijn, dat zij en Pum-Pum achter E. aangaan wanneer deze zoo lang wegblijft. Zij kunnen, verborgen achter de rotsen, de mislukte poging van E. om vuur te maken bespieden. Ze zien dan de angst van de Oude, begrijpen de samenhang en zorgen voor het vuurtje, zonder rechtstreeks met de boose grijsaard in aanraking te komen.

Op die wijze wordt hun actie wat interessanter en het prestige van E. wordt niet geschaad.

Kan je bovendien de geheimzinnige koningin niet wat boosaardiger maken? Laat haar jaloersch worden op Winowah en verliefd op Eric; dan heb je alvast voor het volgende verhaal, waarin ze E. wegstuurt om W. te kunnen laten verdwijnen.

Ik hoop dat je het hiermede eens bent en dat je tekeningen even voortreffelijk worden als van de vorige story.

Je komst, de vorige keer, viel wat laat uit, ik kon niet wachten, aangezien ik een andere afspraak had.

Volgende keer beter. Inmiddels, vriendelijke groeten,

Marc

Geheel links, **Hans Kresse in zijn werkkamer, Maarn, omstreeks 1971.**

Middenonder, Mangas Coloradas.

Rechtsonder, Wetamo, De heks van Pocasset.

een vraaggesprek met **Anton Kuyten**. Daarin valt ook de naam van Hans Kresse, die veel van zijn verhalen van illustraties voorzag. Kuyten doet over hem onder meer de volgende uitspraken:

'Kresse was een moeilijk man. Hij heeft

altijd met tekstschrijvers gewerkt, maar altijd op ze neergekeken. Ze bestonden amper voor hem. Daarbij was hij ook nog vreselijk eigenwijs en wist het altijd beter. Maar dàt was niet zo ... (...) I[n] het begin lag ik regelmatig met Kresse overhoop over dingen die hij fout deed, of die ìk volgens hèm fout deed. Maar dan verwees ik hem naar een boek, of stuurde hem een kopie ergens uit en dan bond hij wel in. Later ging het een stuk beter en geloofde hij me op m'n woord. (...) Ik heb maar een paar dingen [bedoeld is: stripverhalen] gedaan. *Athi* met **Jan Wesseling** en **Gerrit Stapel**, *Wetamo* en *Mangas Coloradas* met Kresse en *Dzjengis Khan* met **Jos Looman**. Ik vond het jammer dat Wesseling stopte met *Athi*, Kresse wilde steeds van m'n verhaal afwijken en Looman was eigenlijk geen striptekenaar (...).

Dat Kuytens mening over de samenwerking met Hans Kresse wel enigszins genuanceerd kan worden, bewijst een in de nalatenschap aanwezige brief die Kresse op 28 november 1971 schreef aan **Hetty Hagebeuk**, destijds hoofdredactrice van *Pep* (hier in zijn geheel geciteerd; evidente typefouten zijn stilzwijgend verbeterd).

Moeilijk mens

'Beste Hetty,

Het schrijven van brieven is niet mijn favoriete bezigheid en ik heb dan ook lang geaarzeld, voor ik besloot je dit te schrijven. Laat ik beginnen je te zeggen dat ik de gelegenheid die jij me gaf om een serie van 40 indianen-stripverhalen te maken, met beide handen – en dankbaar – gegrepen heb. Het vooruitzicht, in deze samen te werken met Anton Kuiten vormde voor mij daarbij geen enkel beletsel. Integendeel! Ik heb véél samengewerkt – met vogels van diverse pluimage – en aangezien ik respect heb voor Antons talenten – en ik hem bovendien ergens graag mag – stelde ik mij van deze samenwerking zelfs veel voor.

Vanaf het begin is de opzet duidelijk geweest, de verhalen SAMEN te maken. De argumenten, waarmee zowel Anton als ik jou overtuigden dat de oorspronkelijke opzet van de samenwerking (Anton de verhalen, ik de plaatjes) niet juist was, zijn té bekend om hier te herhalen. Wij waren het er bovendien alle drie over eens dat zélfs de werkwijze, zoals gevolgd voor de twee eerste verhalen nog veranderd diende te worden. Waar het bij MANGAS n.l. op neer kwam was, dat – omdat Anton en ik de hele zaak té snel in elkaar zetten - ik in feite een hele nieuwe plot maakte en bovendien zo ongeveer 90% van de dialoog, kant en klaar. Bij Metacomet (= *Wetamo*) heeft zich dit proces herhaald, (met dit verschil dat hier ook nog de gehele dialoog uit mijn koker komt)

Dit is – natuurlijk – mijn eigen vrije verkiezing geweest. Ik weet dat ik op dit gebied een moeilijk mens ben, maar ik heb – en dit moet je écht van mij aannemen – in de eerste plaats het *product* voor ogen. Met Antons verhalen over de indiaanse opperhoofden heb ik toch ook héél wat tijd laten zitten in het bijwerken, in het verbeteren van pertinente onjuistheden, ECHT niet om de éér en al helemáál niet om het geld; om het PRODUCT. Ik hoop, dat jij mijn bemoeiingen in deze ook niet anders gezien hebt.

Lastig

Maar, HOE ik die eerste twee verhalen ook veranderd heb doet verder aan 't feit niets af, dat Anton er ook zijn tijd in had zitten, dat was uiteindelijk de opzet. Wanneer twee mensen echter SAMEN iets maken, dienen ze ook SAMEN betaald te worden. Dat ik dit niet metéén te berde heb gebracht, illustreert al duidelijk, dat het mij niet om het geld alléén gaat. Maar goed. Het leek mij 't meest voor de hand liggend een en ander eerst met Anton te overleggen, alvorens er mee bij jou te komen NIET om de helft van het plotgeld van Mangas en Metacomet alsnog te claimen, maar om, gezamenlijk, jou voor te stellen in 't vervolg het plotgeld te delen. Of ik dan méér werk aan de plot heb dan hij, speelt bij deze verdeling geen rol. Mijn suggestie

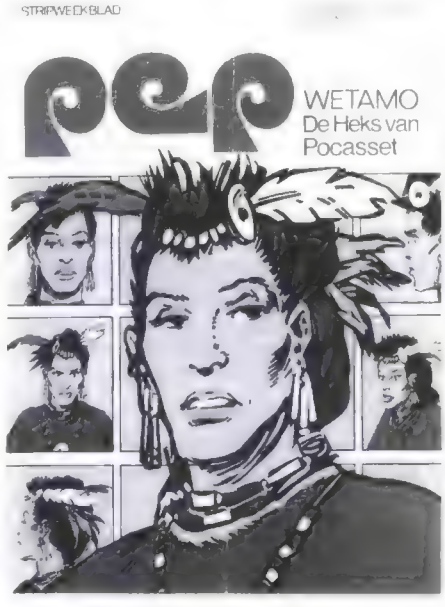

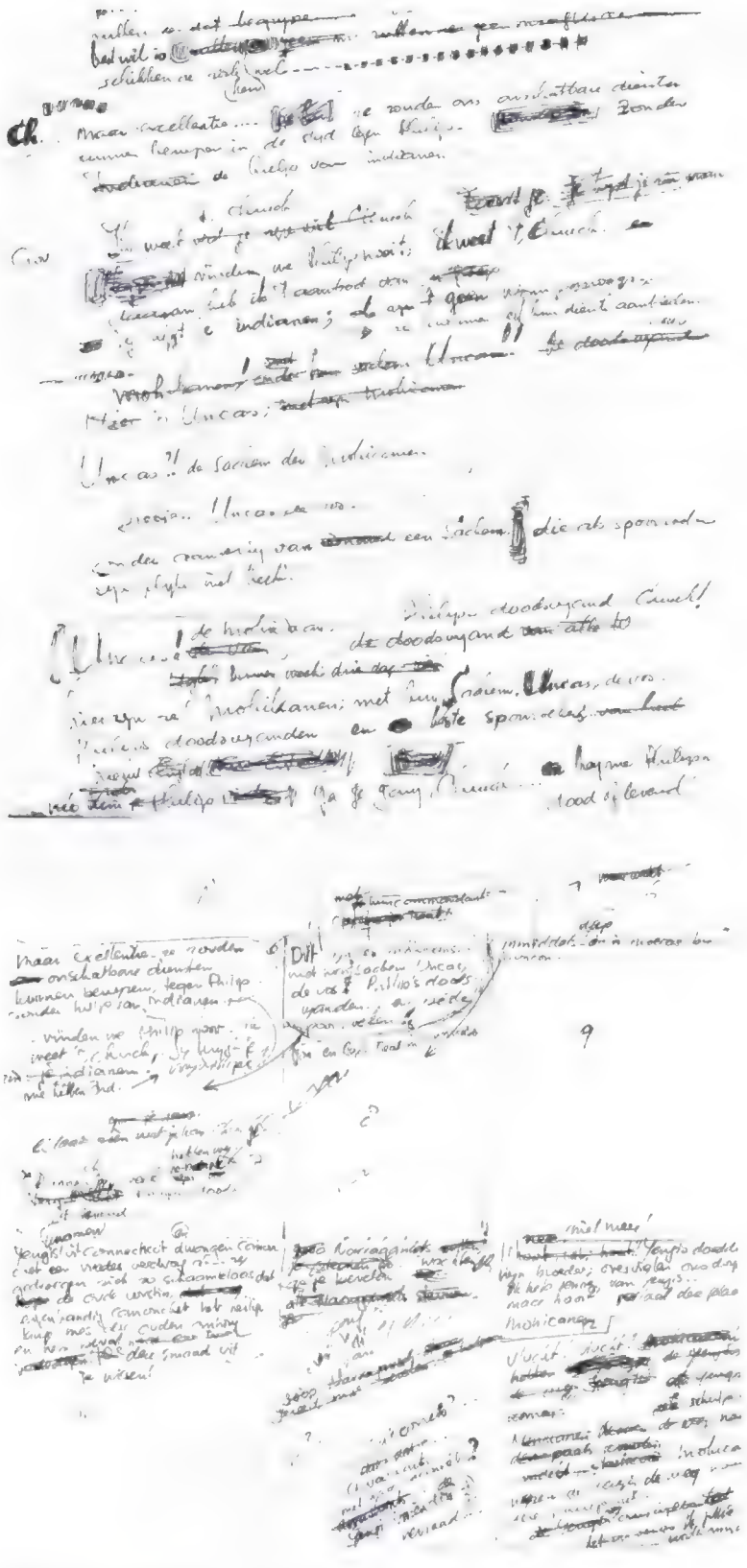

Teksten voor Wetamo in een kladversie.
***Boven*, De tekst voor pagina 36 in de boekuitgave (vanaf 'Maar Excellentie ...').**
***Eronder*, Op deze tekstindeling is te zien dat er heel wat gesleuteld werd voor de pagina's hun definitieve opzet in tekst kregen: hier zit het begin van pagina 36 in de boekuitgave nog midden op de indeling (die hier nog als pagina 34 staat aangemerkt) en zitten er nog twee stroken boven. De tekst is veranderd ten opzichte van de kladversie. De uiteindelijke tekst is nòg weer iets veranderd.**

was 50-50. Zonder zich één moment te bedenken antwoordde Anton NEE. Het is een lang telefoongesprek geworden, het bleef nee.

En Anton stelde voor de samenwerking dan maar stop te zetten. Aangezien dat mijn bedoeling niet was, nogmaals ik ben niet vies van samenwerking, al ben ik misschien lastig, heb ik hem het voorstel gedaan desnoods de verdeling van de opbrengst uit eventuele albums iets te veranderen, 70-30 of 60-40, zodat ik althans op die wijze nog enige honorering voor mijn, niet geringe, aandeel in het plotten zou krijgen. Ook dit wees hij van de hand. Een van zijn argumenten was n.l. dat hij geen betaling krijgt voor het maken van verhalen, maar een beloning – of wat dan ook – om mij aan 't werk te krijgen en te houden. Beste Hetty, ik heb – zéker als het om indianen gaat – niemand nodig, behalve O.L.H. om mij aan het werk te houden – en JIJ bent degene, die mij aan het werk GEKREGEN hebt, toen jij mij die opdracht gaf.

Weloverwogen

Omdat ik op dat moment zo gauw geen beslissing wilde en kon nemen heb ik hem gezegd er eerst nog eens goed over te moeten nadenken en hem verzocht er NIET met jou over te praten vóór dat ik het met jou besproken had. Dat had ik willen doen bij mijn komst een dezer dagen, maar het lijkt mij toch beter, je van het geval eerder in kennis te stellen; dan heb je tijd er over na te denken – eventueel overleg te plegen met Anton – en kun je je beter op ons gesprek ook voorbereiden.

Hoe aardig ik Anton ook vind, hoezeer ik zijn schrijftrant ook waardeer en hoeveel respect ik ook heb voor zijn werkwil en prestaties – zéker gezien de vele handicaps welke hij in zijn leven heeft moeten overwinnen – aangezien hij weigert de redelijkheid van mijn eis, het honorarium voor het SAMEN maken van een verhaal ook SAMEN te delen, in te zien weiger ik verder de samenwerking. Voor zijn ultimatum – want dat was het min of meer – IK (Anton) die *f* 2000,- per verhaal hélemaal, of je doet 't maar alleen, ga ik, met ruim 25 jaar strip-ervaring toch écht niet door de knieën.

Geloof mij, het kost méér moeite je dit te schrijven, dan het je te zeggen, face to face. Maar een brief schept de mogelijkheid, 't standpunt weloverwogen te formuleren – dat het daar door mogelijk droog-zakelijk over komt is haast onvermijdelijk, maar NIET mijn bedoeling.

Ik hoop, dat je deze week tijd hebt mij d.v. te ontvangen (mét werk); in dat geval, tot ziens, en met de allerbeste groeten,'

De waarheid over de samenwerking tussen Kresse en Kuyten, zullen we maar aannemen, ligt ergens in het midden. Overigens is het interessant om te lezen dat Hans Kresse aanvankelijk in opdracht van *Pep* een Indianenreeks zou maken. Of de financiële tweedracht met Kuyten er de oorzaak van is, valt niet meer na te gaan, maar feit is dat Kresse snel na die onenigheid contact moet hebben gezocht met uitgeverij Casterman. Daarmee tekende hij namelijk al op 18 april 1972 een voorlopig en op 6 juli van dat jaar een definitief contract voor een 'serie stripverhalen in kleuren met als voorlopige titel *INDIANEN*'.

Díe zou hij geheel en al zelf schrijven, en de eerste twee delen daarvan verschenen, zoals bekend, in de herfst van 1973.

De citaten in dit artikel zijn rechtstreeks overgenomen uit de oorspronkelijke brieven, inclusief schrijf- en spelfouten.

Net als voorgaande edities kennen de *Stripdagen Haarlem '98* een overvol programma. Op 6 en 7 juni staat de Haarlemse binnenstad helemaal in het teken van het beeldverhaal. Speciale aandacht is er voor de Afrikaanse stripkunst, die in verschillende exposities aan bod komt. Andere belangwekkende tentoonstellingen behandelen de esthetiek van de lelijkheid, voetbalstrips en het werk van Hans G. Kresse **en** Jacques Tardi.

Wie in het eerste weekend van juni een bezoek brengt aan de Stripdagen Haarlem '98, zal ogen te kort komen om alle evenementen, exposities en optredens te bezichtigen. Net als de voorgaande edities is er weer veel, heel veel georganiseerd. Het overvolle programma is deels te danken aan het recordaantal sponsoren en subsidiegevers dat Stichting Beeldverhaal Nederland, organisator van de Stripdagen, aan zich wist te binden. Internationale erkenning kon niet uitblijven: sinds kort is het Haarlemse stripevenement opgenomen in de Europese Federatie van Kwaliteitsfestivals. 'In Angoulême is het contact gelegd en in Haarlem hopen de aangesloten organisaties elkaar opnieuw te treffen', vertelt SBN-organisator **Joost Pollmann**. Deze internationale samenwerking moet in de toekomst leiden tot uitwisseling van exposities.

Ook zonder die samenwerking hebben de Stripdagen Haarlem een internationaal tintje gekregen. Dit jaar staat de Afrikaanse stripkunst centraal bij verschillende exposities. Zo is onder meer Unicef betrokken bij het evenement. De gezondheidsorganisatie wist de Liberiaan **George Weah**, voormalig beste voetballer van de wereld, te strikken voor de opening van de Stripdagen op 5 juni. De spits van AC Milan is al jarenlang Unicef-vertegenwoordiger en zal in Haarlem een voorlichtingsboekje presenteren dat Afrikaanse meisjes moet attenderen op de gevaren van HIV-besmetting. 'De aanwezigheid van Weah haakt in op verschillende thema's van de Stripdagen', licht Pollmann toe. 'Niet alleen staat de Afrikaanse strip centraal, maar er is in het kader van het WK voetbal ook een tentoonstelling over voetbalstrips en natuurlijk verzorgt Unicef een expositie.'

door
JEROEN MIRCK

Festivalorganisator Joost Pollmann.

ILLUSTRATIE PETER PONTIAC

Dagprogramma

Het hart van de Stripdagen is zoals altijd de stripboekenbeurs in de tent op de Grote Markt. Op 6 en 7 juni is deze beurs geopend van 10 tot 17 uur. De toegangsprijs bedraagt *f*10 / Bfr.200 per dag. Mensen kleiner dan anderhalve meter betalen de helft. Het entreebewijs is tevens een kortingkaart voor onder meer exposities, filmvoorstellingen, stripboeken en de Waterbus. Op dezelfde tijdstippen wordt aan de Oude Groenmarkt een stripruilbeurs gehouden.

In het Stedelijk Gymnasium (Prinsenhof 3) gaat op vrijdag 5 juni om 14 uur het *Voorprogramma* van start, georganiseerd door Het Raadsel/Oog & Blik. Een groot aantal auteurs van uitgeverijen als Arboris, Casterman en Sherpa zal daar gedurende het weekend signeren. Enkele aanwezige buitenlandse auteurs zijn **Art Spiegelman**, **Charles Burns**, **Lorenzo Mattotti**, **Edmund Baudoin**, **José Muñoz**, **Chris Ware**, **Daniel Clowes**, **Glen Baxter**, **Ptiluc**, **Loustal**, **Warnauts** en **Raives**. Van de Franse tekenaar **Adamov** is in het Gymnasium een expositie ingericht met diens barokke sf-tekeningen.

In Teylers Auditorium (Spaarne 16) vindt op zondag 7 juni tussen 15 en 17 uur een grote stripveiling plaats, waarvan de helft van de opbrengst bestemd is voor Unicef. De kavels (waaronder uniek werk van **Hein de Kort** en **Typex**, een manuscript van **Jaap Vegter**, eerste drukken van *Kapitein Rob* en originele pagina's van *The Thunderbirds*) kunnen op zaterdag bezichtigd worden van 15 tot 18 uur in de voormalige Jazzclub (Groot Heiligland 37). Ten tijde van deze bezichtiging wordt in Teylers Auditorium een forumdiscussie gevoerd over de rol van het beeldverhaal binnen de doelstellingen van Unicef, het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden en Kunst & Cultuur Noord-Holland.

Wie bijdetijds wil blijven, vervoege zich bij discotheek Stalker (Kromme Elleboogsteeg 20). Daar staat op zaterdag (10-17 uur) de *small press* centraal, met diverse jonge tekenaars die hun werk presenteren. Zowel zaterdag als zondag worden er bij Stalker door Galerie Fi Donc originele cells en tekeningen tentoongesteld uit de stal van **Hanna Barbera**. Op een groot videoscherm vertoont Cartoon Network het hele weekend tekenfilms. Op zaterdagmiddag verlevendigt Stalker de presentatie van *small press* en animatie met een show van dj's, breakdance en graffiti.

Andere hippe zaken spelen zich gedurende het hele weekend af op het voormalige EBH-

terrein, waar de Waterbus vanuit het centrum naartoe vaart. Op dit terrein is in De Lichtfabriek de multimedia-expositie *Cozmic #3* te zien, terwijl de Nieuwe Vide het treffpunt is voor de jongerenmanifestatie *Hip van binnen*, die onder andere een tekenhindernisbaan te bieden heeft.

Hoogtepunten

Eén van de hoogtepunten van de Stripdagen Haarlem '98 is de expositie over de striproman *Loopgravenoorlog* (1993) van de Fransman **Jacques Tardi**. In Teylers Museum (Spaarne 16) geven originele platen, reproducties en vergrotingen een indringend beeld van de frontsoldaten tijdens de Eerste Wereldoorlog. Tardi's aanklacht tegen het zinloze oorlogsgeweld wordt kracht bijgezet door de vertoning van originele filmfragmenten van de loopgravenoorlog. De expositie was eerder te zien tijdens de Stripgidsdagen '97 in Turnhout. (Geopend: zaterdag 10-17 uur, zondag 12-17 uur. Entree: *f*7,50 / Bfr.150.)

Al even belangrijk is de overzichtstentoonstelling van het oeuvre van **Hans G. Kresse**. Onder de titel *Eric de Noorman en de anderen* wordt Kresse's werk in de Vleeshal (Grote Markt 16) gepresenteerd aan de hand van twee onderwerpen: Eric de Noorman en de Noordamerikaanse indianen. Vooral dit laatste thema lag de tekenaar na aan het hart. Ter begeleiding van de tentoonstelling publiceert uitgeverij Panda een geïllustreerde catalogus in tijdschriftvorm, met bijdragen van **Dick Matena** en **Rob van Eijck**. (Geopend: zaterdag 11-17 uur, zondag 13-17 uur. Entree: *f*4 / Bfr. 80.)

Onder de titel *Mooi van lelijkheid* is in de Refter van het Haarlemse stadhuis (aan de Grote Markt) een expositie ingericht over de esthetiek van het lelijke. Dit levert een feestelijke parade van monsters en gedrochten op, getekend door **Gummbah**, **Eric Schreurs**, **Marcel Ruijters**, **Matthias Giesen**, **Hein de Kort**, **Blanquet** en **Vuillemin**. (Geopend: zowel zaterdag als zondag van 10-17 uur.)

In de beurstent op de Grote Markt wordt ter gelegenheid van het aankomende WK voetbal de expositie *Stripvoetbal & Voetbalstrip* gehouden. De liefhebber van het balspel kan onder meer genieten van **Toon van Driels** *FC Knudde*, de voetbalhater komt aan zijn trekken met een overzicht van antivoetbalstrips.

Afrikaanse stripkunst

Tijdens de Stripdagen staat de Afrikaanse stripkunst centraal. Dit komt tot uiting in verschillende exposities. Het meest in het oog springend is de tentoonstelling *Nous sommes les Maures (Wij zijn de Moren)*, te zien in de Vishal (Grote Markt 20). Deze expositie over de Islam in Europa wordt verzorgd door Zuideuropese, Noordafrikaanse en Nederlandse kunstenaars die een brug slaan tussen stripkunst en beeldende kunst. De basis is gelegd door het Franse tekenaarscollectief *Amok*, dat onder aanvoering staat van de in Wissous (nabij Parijs) woonachtige **Yvan Alagbé** en **Olivier Marboeuf**. Met weemoedige, lyrische en soms wrange beeldverhalen geeft *Amok* de multiculturele samenleving weer. Vanuit Nederland zijn vier verwante kunstenaars toegevoegd. Het zomernummer van het *Amok*-tijdschrift *Le Cheval sans Tête* verschijnt als catalogus bij deze tentoonstelling. (Geopend: zaterdag en zondag van 10-17 uur.)

Amok-kopstuk Yvan Alagbé draagt ook zijn steentje bij aan een multiculturele tentoonstelling in De Waag (Damstraat 29). Net als **Hector Sonon** komt Alagbé uit het Afrikaanse land Benin, maar in tegenstelling tot Sonon is hij naar Frankrijk geëmigreerd. Aan hun beider werk, geëxposeerd in De Waag, is dat geografische en culturele verschil goed te zien. (Geopend: zaterdag en zondag van 12-17 uur.)

In Party Point Stadscafé (Gedempte Oude Gracht 13) zijn twee Afrikaans georiënteerde exposities te bezichtigen. In de eerste plaats is dat een Unicef-tentoonstelling die weergeeft hoe deze hulporganisatie gebruik maakt van strips en animatie om kinderen en hun omgeving voorlichting te geven. Unicef maakt hierbij gebruik van de figuurtjes Sara (voor Afrika) en Meena (voor Azië). De andere tentoonstelling toont de bijdragen aan een (strip)tekenwedstrijd voor scholieren uit Haarlem en de Zimbabwaanse stad Mutare. Alle bijdragen hebben betrekking op het milieu. (Geopend: zowel zaterdag als zondag van 10-17 uur.)

Door de deelname van de Zuidafrikaanse kunstenares **Ina van Zyl** heeft de expositie *Ong, Zyl & Goblet*, te bezichtigen bij Stichting Beeldende Kunst (Gedempte Oude Gracht 121), ook een Afrikaans tintje. Aan deze tentoonstelling over vrouwelijke stripmakers wordt tevens meegewerkt door **Dominique Goblet** uit België en de Groningse **Lian Ong**. (Geopend: zaterdag 9-17 uur, zondag 11-17 uur.)

Overige exposities

De expositie *Acacialaan* in Studio Burgwal (Burgwal 69) borduurt voort op de gelijknamige rubriek in het jubilerende stripinformatieblad *Zozolala*, die tot doel heeft om jong Nederlandstalig talent in de schijnwerpers te plaatsen. De tentoonstelling bevat werk van onder andere **Matthias Giesen**, **Maaike Hartjes**, **Floris Oudshoorn**, **Berend Jan Vonk**, **Tobias Schalken** en **Jeroen de Leijer**. Ter gelegenheid van de expositie verschijnt ook een speciale catalogus annex stripbundel, die een essentieel onderdeel vormt van dit project. (Geopend: zaterdag en zondag van 10-17 uur.)

Op de zolder van de Vleeshal (Grote Markt 16) is de tentoonstelling *I Move So I Am* te zien, die stills bevat van de gelijknamige animatiefilm van **Gerrit van Dijk**. *I Move So I Am*, winnaar van een Gouden Beer tijdens het Berlijnse filmfestival, toont de tekenaar als een kunstenaar die worstelt met lijnen. Van de circa 7000 tekeningen die nodig waren voor de film, worden er in Haarlem ongeveer 200 geëxposeerd. (Geopend: zaterdag en zondag van 10-17 uur. Entree: *f*4 / Bfr.80.)

In de Stadsbibliotheek (Gasthuisstraat 34) is de tentoonstelling *Korporaal Achilles* te zien. **Korporaal Achilles** was het pseudoniem van **J.F. Nuijens** (1866-1945), de eerste Haarlemse striptekenaar. Hij is de maker van het eerste Nederlandse stripalbum, getiteld *Aanleiding tot den Engelsch-Transvaalschen oorlog*. Dit en ander werk van Nuijens is in de bibliotheek te bezichtigen. (Geopend: zaterdag 10-12.30 uur.)

Van **Johan de Moor** wordt bij Vroom &

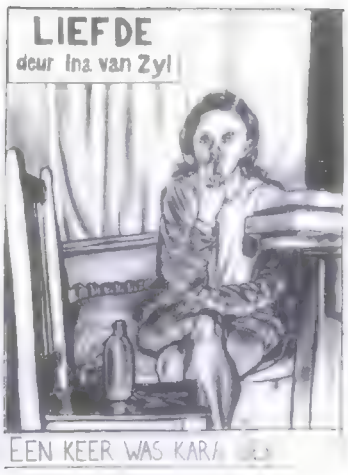

Dreesmann tekenwerk geëxposeerd voor zijn stripreeks *Kobe de Koe*. De Moor maakt ook deel uit van een team bekende tekenaars dat een collage-schilderij gaat maken in de stationshal van Leiden. Dit schilderij haakt in op de Tibet-expositie in het Leidse Rijksmuseum voor Volkenkunde en zal tijdens de Stripdagen tijdelijk in Haarlem opgehangen worden aan de tent van de boekenbeurs.

In vogelvlucht volgen hierna de overige tentoonstellingen. In het Archeologisch Museum (Grote Markt 18k, kelder Vleeshal) zijn originele striptekeningen van **Bert Bus** (*Malorix*) te zien in combinatie met Romeinse opgravingen uit Velserbroek. **Peter Pontiac** en **Typex** presenteren hun tekeningen van popsterren voor *Oor* in café Studio (Grote Markt 25). Samen met **Chilli King** (pseudoniem van **Ben van Westervoorde**) exposeert Typex zijn overige werk in Galerie Klerkx & Van Heerden (Turfmarkt 22). In Galerie Keppel (Schagchelstraat 5) is een tentoonstelling te zien van het grafische werk van *Gutsman*-tekenaar **Erik Kriek**, '*pop art* met een heel nieuwe lading'. **Chris Ware** en (onder voorbehoud) **Charles Burns** exposeren hun werk bij Galerie Année (Jacobijnestraat 22). Tekeningen van **Ever Meulen** zijn te bezichtigen bij Crystal Ceiling (Schagchelstraat 14). Het Belgisch verkeersbureau (Kennemerplein 3) geeft een overzicht van *Kuifje*-merchandising, terwijl Café De Karmeliet (Spekstraat 6) de gelegenheid aangrijpt om krantenpagina's van *Little Nemo* te exposeren. Het spel *Magic* staat centraal bij Zang & Vriendschap (Jansstraat 74). Ten slotte kan men bij Professor Ich (Anegang 42) terecht voor een manga-tentoonstelling, die op zaterdag om 17 uur wordt aangevuld met een lezing van **Sonia Bibe Luyten** over deze Japanse strips.

In Haarlem wordt tijdens de Stripdagen ook aandacht besteed aan kunstenaars wier werk raakvlakken vertoont met het beeldverhaal. Zo exposeert Galerie Tanya Rumpff (Spaarnwoudestraat 76) werk van **Jeroen Henneman**, die in zijn schilderijen de beeldtaal van de strip gebruikt. In Galerie Lieven de Key (Nassaulaan 8) wordt **Kafak** tentoongesteld, wiens werk getypeerd wordt als 'een artistieke en inhoudelijke aanval op het stripverhaal'. Galerie Art Images (Kleine Houtweg 13) heeft ruimte beschikbaar gesteld aan de tekenaars **John Klinkenberg** en **Hans van Pelt**, terwijl Galerie Rob de Vries (Spaarnwoudestraat 47) aandacht besteedt aan **Pam van Emmerik** en **Gijs Assmann**. In Galerie De Schone Kunsten (Zocherstraat 1d) kan kennis worden gemaakt met de strips waarmee **Han Hoogerbrugge** het kunstgebabbel op de hak neemt in het kunsttijdschrift *Het topje van de ijsberg*.

Avondprogramma

Om tegen te gaan dat het in Haarlem na het sluiten van de stripboekenbeurs een saaie boel wordt, is er een veelzijdig avondprogramma. 'Ook 's avonds moet er tijdens de Stripdagen het nodige te doen zijn', vindt organisator Joost Pollmann. Net als voorgaande jaren spant Het Patronaat (Zijlsingel 2) de kroon: vrijdag is er een *Cozmic*-feest, zaterdag het *Zone 5300*-festival en zondag een optreden van The Cheap Suit Serenaders, de akoestische band van striptekenaar **Robert Crumb**. In de Filmschuur (Smedestraat 23) draaien 's avonds stripgerelateerde films, zoals *Beavis and Butt-Head do America*. In Café Studio (Grote Markt 25) organiseert *Oor* vrijdagavond een concert van de nieuwe Nederlandse rockband Solex. Op diezelfde locatie vindt een dag later een erotische nachtclubshow plaats, aangeboden door *Penthouse Comix*. In Stalker (Kromme Elleboogsteeg 20) worden op 5, 6 en 7 juni houseparty's gehouden. Na de vrijdag in Het Patronaat verzorgt *Cozmic #3* op de resterende twee avonden feesten in De Lichtfabriek, op het voormalige EBH-terrein. Deze locatie is vanuit het centrum met de Waterbus bereikbaar.

Al deze activiteiten maken dorstig. Gelukkig wordt ook daarin voorzien: ter gelegenheid van de Stripdagen Haarlem '98 introduceert de lokale bierbrouwerij Jopen een speciaal Stripbier. **Hein de Kort**, dit jaar huistekenaar van de Stripdagen, ontwierp het etiket en mocht bovendien bepalen wat voor Stripbier er gebrouwen zou worden. De Kort koos voor een amberkleurig bier van hoge gisting. Tijdens de Stripdagen kunnen bezoekers de dorst lessen met dit unieke Stripbier. Het is de bedoeling dat iedere editie van de Stripdagen een eigen bier krijgt.

Of ze nu aangetrokken worden door de exposities, de houseparty's of het Stripbier, naar verwachting komen er in totaal zo'n 30.000 bezoekers naar de Stripdagen Haarlem. Organisator Joost Pollmann is erg optimistisch en rekent zelfs op meer. 'Dit jaar hebben we nog meer energie en geld gestoken in de publiciteit. Daar zullen we ongetwijfeld de vruchten van plukken.'

Bel voor meer informatie over de Stripdagen Haarlem (+31)(0)23-5329506 of raadpleeg het internet (www.stripnet.nl/comicspace).

***Linksboven*, Monsters van Marcel Ruijters.**

***Midden*, Vuillemin.**

***Linksonder*, Tentoonstelling van Hans G. Kresse.**

***Boven*, Yvan Alagbé, Ina van Zijl en Hector Sonon.**

***Rechts*, Optreden van The Cheap Suite Serenaders.**

GLEEVERS DAGBOEK

HET GLEEVERS DAGBOEKALBUM WAS EEN DOORSLAAND SUCCES! ALLE RECENSIES WAREN VOL LOF!
4 STERREN WILMA! 4 STERREN!
JAJA! DAT WETEN WE NOU WEL!
ALLE RECENSIES? NEE! EEN BLAD BOOD MOEDIG WEERSTAND! ENZ ENZ
SIMPLON MAGAZIEN
JOHAN DE DRAWIJKE HORRIS
IK WEET NOG GOED DAT MIJN VRIEND KEES MIJ OP STUDIO FUNNY FARM ATTENT MAAKTE OP HET STUK GESCHREVEN DOOR BARBARA STOK DIE ZELF OOK EEN AUTOBIOGRAFISCHE STRIP OP HAAR NAAM HAD STAAN...
HAHAHA! OM JE TE BESCHEUREN, NIET?
VERBODEN
mensen met zo'n saai leven als dat van hem zouden een verbod moeten krijgen op het publiceren van dagboekstrips. En als je halverwege je dertigste nog steeds humor van schoolkrantniveau maakt, kan je maar beter helemaal een ander beroep kiezen. Toch heeft deze Gerard Leever door de jaren heen al aardig wat bekendheid gekregen met zijn werk voor verschillende Nederlandse jeugdstripbladen. Allemaal bladen waar ik niet zo in thuis ben en waartoe ik na het lezen van Gleevers Dagboek ook niet de behoefte voel om in thuis te raken.
Voor uitgeverij was Leo...
HAHA, KOSTELIJK KEES!
IK GA EVEN EEN BOODSCHAPJE DOEN!
IK WAS ZWAAR BELEDIGD!
DE PRIJS
SINDS M'N OPVOEDING WAS IK NIET MEER ZO VERNEDERD. ZOALS MEESTAL BIJ ZWARE TRAUMATISCHE ERVARINGEN KWAM EERST DE ONTKENNING!
ACH DAT BLAD SIMPLON BESTAAT HELEMAAL NIET!
IK ZAT ER NIET VER NAAST. HET BLAD HAD EEN OPLAGE VAN 12½!
DAARNA DE WOEDE..
WAT DENKT DIE TUTHOLATERING-SNOL WEL NIET!?
...EN UITEINDELIJK BERUSTING.
MISSCHIEN HEEFT ZE WEL GELIJK!
IK ZOCHT STEUN BIJ M'N STAMSTRIPBOEKENHANDEL 'DE NOORMAN'!
BARBARA STOK? VAN 'BARBARAAL'. LEUKE STRIP HOOR! IK HEB HEM OP EEN SPECIAAL PLEKJE OP DE TOONBANK LIGGEN!
KOFFIE?
OP DE PLAATS WAAR VROEGER MIJN DAGBOEK LAG!
IK BEGON 'BARBARAAL' TE LEZEN.
ZIE JE WEL DAT JE HET LEUK VINDT
WAT 'N BEDROEVEND SLECHTE TEKENINGEN!
HAHA
BARBARA STOK! IS DAT HAAR ACHTERNAAM OF INKT ZE DAARMEE?
HA
BARBARAAL
* ZIE: BARBARAAL 1 EN 2
** HUMOR VAN SCHOOLKRANTNIVO
WAAR ZE MIJ VERWEET DAT IK TE WEINIG IN MIJN LEVEN MEEMAAKTE BLEEK HAAR STRIP OVER HAAR EERSTE ORGASME TE GAAN...
POEH! DAT IS EEN ORGASME VAN NIKS!
DAN HEEFT MIJN KLAARKOMEN TENMINSTE NOG RESULTAAT GEHAD!
HAHA, NU BEGRIJP IK WAAROM HET IN EIGEN BEHEER UITGEGEVEN IS! HAHAHA BEDANKT VOOR DE KOFFIE!
DE NOORMAN
STRIPS
MAAR H'J HEEFT ER NIETS VAN GEDRONKEN!
IK LIET HET ONDERWERP RUSTEN TOTDAT..
IK BEN GENOMINEERD VOOR DE PENNING VOOR HET BESTE ALBUM?
NATUURLIJK! PETER DE WIT EN WIE NOG MEER?
BARBARA STOK MET 'BARBARAAL'!

HEU! IK HAD JE BIJ VERWACHT MET DE NOMINATIE'
DAT KAN NIET!
NEE'
NIET BARBARA STOK...
GEFELICITEERD!
HET LEEK OF IK DAARNA MEER EN MEER DE NAAM BARBARA STOK TEGENKWAM.
ZE WORDT VAKER GENOEMD ALS IK!
OEIOEI!
DE RABARBER IS PRIMA DIT JAAR, MENEER'
IK WIL HET NIET WETEN.
OOK TIJDENS DE VAKANTIE KON IK HET NIET LOSLATEN ....
KIJK, PAPA! SINK KRASANS!
EN EEN STOK BROOD!
WE ZOUDEN DAT BAGUETTE NOEMEN BAGUETTE!
EN.. ENKELE MAANDEN EN VELE SLECHTE NACHTEN LATER ....
HET GROTE MOMENT!
EN DE WINNAAR IS ....
NIET STOK!
NIET STOK!
NIET STOK!
GERARD LEEVER!
DE WINNAAR
ALLES GING PERFECT, TOT DAT...
TONK
TONK
HA, DAT HAD JE GEDACHT HÈ, STOK!
GRIS
HIJ IS VAN MIJ, SNOLLEBAK! VAN MIJ!
WAT HEB JE DAAROP TE ZEGGEN'
IK KRIJG EEN CONTRACT BIJ UITGEVERIJ NIJGH EN VAN DITMAR!
EN, TIJDENS HET NAGENIETEN THUIS ...
IK DOE WAT IK DOE!
DIT IS GEWOON ARBEIDSVITAMINEN' TOCH NIKS MIS MEE!
NEE' NIET ASTRID NIJGH! NIET NIJGH!
GLEEVER 98

* gerard & ik *
DOOR EN OVER BARBARA STOK
KIJK! IK HEB EEN NIEUW STRIP-BOEK GEKOCHT!
NEE HÈ! NIET GLEEVERS DAGBOEK!
DIT IS NET ALS JOUW WERK, OOK AUTOBIO-GRAFISCH
IK WIL ER NIKS MEER OVER HOREN!
HOEZO DAT?
ACH...
HET WAS OP EEN STRIP-DAG IN DORDRECHT, ERGENS VORIG JAAR... IK LIEP DAAR NIETSVERMOEDEND ROND... EEN BEETJE MET MENSEN PRATEN...
...WORD IK DOOR EEN COLLEGA STRIPTEKE-NAAR INEENS VOORGESTELD AAN GERARD LEEVER:
GERARD... BARBARA
GERARD LEEVER... LEEVER... DIE NAAM KOMT ME ERGENS BEKEND VOOR...
EN DIE ROOIE NEUS... ...DOET ME ERGENS AAN DENKEN
SHIT! GERARD LEEVER!!
PLOTSELING WIST IK 'T WEER... ...MEER DAN EEN JAAR GELEDEN:
HEB JE JE ARTIKEL NOU GODVERDOMME NOG STEEDS NIET AF?! DE DEADLINE WAS VORIGE WEEK AL!!
SORRY, ECHT NOG GEEN TIJD GEHAD
FUCK! GEEN ZIN, GEEN TIJD... EN OVER WELKE STRIP MOET IK 'T DEZE KEER NOU WEER HEBBEN?
HM, WAT HEB IK HIER?
GLEEVERS DAGBOEK
DAT VOND IK NIET ZO GEWELDIG, GELOOF IK, MAAR WAT MOET IK ANDERS BESPREKEN?
EN ACH, DIE LEEVER HEEFT AL ZO VEEL POSITIEVE PUBLICITEIT GEHAD... EEN BEETJE TEGENWICHT MOET HIJ WEL KUNNEN HEBBEN
TYP TYP
HM... 'T IS WEL EEN ERG ONGENUANCEERD STUK GEWORDEN...
...MAAR WHAT DE FUCK! HET MOET NU AF ZIJN!
EN WELKE RANDDEBIEL LEEST DAT BLAD* NOU OOK
IK LAS JE RECENSIE!
HELP!
OH JA? EH... GOH ZEG...

*) HET SIMPLON MAGAZIEN, EEN GRONINGS JONGERENTIJDSCHRIFT.

JE SCHREEF DAT HET VERBODEN ZOU MOETEN WORDEN DAT IEMAND MET ZO'N SAAI LEVEN ALS IK AUTOBIOGRAFISCHE STRIPS MAAKT! DAT IS TOCH...
HEB IK DAT GESCHREVEN!?!
JA NOU ...EH... DAT ZIT ZO...
EN JE BENT IN HET ARTIKEL ZO NEGATIEF OVER MIJN WERK... JE DOET ME AAN M'N VADER DENKEN!
IK LIJK OP Z'N VADER?
HEE! DIT IS EEN HISTORISCH MOMENT! DE TWEE AARTS-VIJANDEN STAAN MET ELKAAR TE PRATEN!
DAT MOET OP DE FOTO!
TJÍÍÍES!
JEZUS!
IK WIST NIET DAT HEEL STRIPMINNEND NEDERLAND HET SIMPLON MAGAZIEN LEEST
NOU EH... EIGENLIJK ... IK HEB HET ARTIKEL NAAR EEN PÁÁR VRIENDEN GEFAXT WANT...
...WANT IK ZAT ER ZO MEE IN M'N MAAG! IK HEB ER MAANDEN WAKKER VAN GELEGEN... SLAPELOZE NACHTEN, MISSELIJK, HOOFDPIJN, DEPRESSIEF, IK KON NIKS MEER, MIJN HELE LEVEN LEEK INEENS ZO NUTTELOOS, ZO...
SORRY
OP DE TERUGWEG IN DE AUTO KREEG IK HET GOED TE PAKKEN
WAT HEB IK GEDAAN! IK HEB IEMAND ONGELUKKIG GEMAAKT! OH GOD!
HET IS ECHT EEN ZWARTE BLADZIJDE IN MIJN LEVEN, NIET BEPAALD IETS WAAR IK TROTS OP BEN
AL IS 'T ALLEEN AL OMDAT HET ARTIKEL SLECHT GESCHREVEN IS
DUS IK WIL HET ER NU NIET MEER OVER HEBBEN
NOOIT MEER!
ZEG...
...HAD DIE LEEVER NIET DIE PRIJS GEWONNEN EH... HOE HEET 'T OOK WEER? WAAR JOUW BARBARAAL OOK VOOR GENOMINEERD WAS
STRIPSCHAPPRIJS
TRRR! TRRR!
WAT EEN GILLER NIET! GERARD LEEVER EN JIJ ALLEBEI EEN NOMINATIE! DE TWEE VIJANDEN!
DAAR GÁÁN WE WEER...
VIJANDEN? VERTEL ES!
EN NU WIL IK ER NIKS MEER OVER HOREN!
TRRR! TRRR!
DE EERSTVOLGENDE EIKEL DIE DE NAAM GERARD LEEVER UITSPREEKT, KRIJGT VAN MIJ EEN RAM VOOR Z'N HERSENS!
JA?
HALLO, MET GERARD LEEVER

200 nummers omst

***The Comics Journal* is al meer dan twintig jaar een uiterst kritisch vorser van de Amerikaanse stripcultuur. Critici maken weinig vrienden, weet hoofdredacteur** Gary Groth. **Zo weigert topauteur** Frank Miller **al zeven jaar lang het blad te woord te staan. December vorig jaar verscheen het tweehonderdste nummer van *The Journal*. Hoog tijd om de luis in de pels van de comicindustrie te portretteren.**

The Comics Journal is een begrip in de stripwereld. Dankzij compromisloze beschouwingen op de Amerikaanse comic-industrie geldt dit tijdschrift als het toonbeeld van professionele stripkritiek. *The Comics Journal* neemt doorgaans geen blad voor de mond en dat heeft al enkele malen geleid tot schadeclaims die in de miljoenen dollars liepen. Ondanks dergelijke aanvaringen bestaat het blad nog altijd en presenteerde het in december 1997 haar tweehonderdste nummer. In goede *Journal*-traditie had dit jubileumnummer de omvang van een telefoonboek.

Wie het over *The Comics Journal* heeft, kan niet om **Gary Groth** heen. Groth is de huidige hoofdredacteur van het blad en geldt tevens als één van de oprichters. In 1976 nam hij samen met **Mike Catron** het tijdschrift *The Nostalgia Journal* over van een drietal comic-fans uit Dallas. Groth en Catron hernoemden het blad *The Comics Journal* en besloten dat hun tijdschrift een kritisch vorser moest zijn van de Amerikaanse comic-industrie.

Zelf beschouwt Gary Groth *The Comics Journal* als een anachronisme. Ten tijde van de oprichting van het blad werden hij en Catron voor gek verklaard. Een kritisch blad over comics, wie zat daar nou op te wachten?

door
JEROEN MIRCK

'Anyone who thought long and hard about the aesthetics of comics invariably did so in a vacuum', beschrijft hij die begintijd in zijn *editorial* van *The Comics Journal 200*.

Anti-intellectueel

Anno 1998 is de houding ten aanzien van stripkritiek volgens Groth niet wezenlijk veranderd. Hij betoogt dat het anti-intellectualisme nog altijd hoogtij viert in de comicwereld. Groth: 'To too many artists, a good critic is one who praises and a bad critic is one who pans. I've heard artists dismiss criticism on the grounds that critics are incompetent. Most of them probably are, of course, but the same can be said for most so-called 'artists'.'

Van meet af aan stelde de redactie van *The Comics Journal* zich ten doel om de macht van de grote uitgeefcorporaties te breken, de esthetische prioriteiten van professionele broodtekenaars te rehabiliteren en de smaak van het publiek te verfijnen. Heden ten dage moet Groth constateren dat *The Journal* deze doelstellingen nog altijd niet verwezenlijkt heeft. Toch heeft zijn tijdschrift zeker invloed gehad. Het zwengelde de discussies aan over de salariëring van comic-auteurs en over hun copyrights. Bovendien bood *The Journal* stripmakers de ruimte om hun hart te luchten over datgene wat hen dwars zat.

CONVICTED for CARTOONS!
On March 25th 1997 after 90 mins of deliberation a jury of six found me guilty of three counts of "Obscenity".
By Mike Diana. Sept. 1997

Boven, Mike Diana.

***Links*, Strippagina van Patrick McDonnell.**

***Onder*, Bijdrage van Joe Sacco.**

Rechtszaken

De kritische houding van de *Journal*-redactie leidde tot drie omvangrijke rechtszaken. De meest geruchtmakende werd aangespannen door **Michael Fleisher**, die van het blad twee miljoen dollar schadevergoeding eiste. Aanleiding was een interview in *The Journal*, waarin Fleisher door **Harlan Ellison** werd omschreven met de termen 'bug-fuck' en 'derango'. Hoewel de rechtszaak in totaal vier weken duurde, was de jury er in een paar uur uit: Fleisher werd in het ongelijk gesteld. In *The Comics Journal 200* spreekt Groth in dit verband vergenoegd van een vernederend verlies voor Fleisher.

De overige twee geruchtmakende rechtszaken die werden aangespannen tegen *The Journal* hadden betrekking op onwelgevalli-

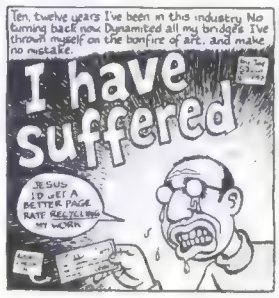
Ten, twelve years I've been in this industry. No turning back now. Dynamited all my bridges. I've thrown myself on the bonfire of art, and make no mistake
I have suffered
JESUS I'D GET A BETTER PAGE RATE RECYCLING MY WORK

My comics career seems to repel money. I earn more now than I ever did, and still I haven't cracked a yearly $10,000. Health insurance seems just as far off as it ever did.
AND IN MY LINE OF WORK IT MIGHT COME IN HANDY

Boven, Cartoon van Sergio Aragonès.

Rechts, Cover van nummer 200 door Chris Ware.

Midden, Zelfportret van Chris Ware.

Onder, Cartoon van Charles M. Schulz.

ge stripkritiek. Tekenaar **Rich Buckler** voelde zich in zijn kruis getast omdat hij in een recensie was beschuldigd van het plagiëren van **Jack Kirby**. Stripmaker **Alan Light** sleepte *The Journal* voor de rechter omdat hij in het blad moest lezen dat 'his career of hustling is a monument to selfish opportunism and spiritual squalor, the kind of overnight success story revered by the envious and deified by moneyed barbarians.' (Deze beide gewraakte kritieken lezend kun je je nauwelijks voorstellen dat stripinformatiebladen in Nederland en België nog nooit zijn vervolgd wegens smaad.) In alle gevallen won de redactie de rechtszaak, maar er moesten fortuinen worden uitgegeven aan advocaten. Helaas voor *The Journal* bestond indertijd het Comic Book Legal Defense Fund nog niet. Het blad was dan ook genoodzaakt zelf als *fundraiser* op te treden, onder andere door het aan de man brengen van benefietboekjes.

Vijanden

Wie stripkritiek bedrijft, trapt op zere tenen. Het mag dan ook geen verbazing wekken dat *The Comics Journal* veel vijanden heeft

WHAT THE FUCK IS WRONG WITH ME?
I SHOULD BE DRAWING
1/19.
spent a good 2-3 hours learning to play "Waltz of the Doodle" on Zither bought at "Flea Market" for $1 dollars.
Can't even 'doodle' in my sketchbook anymore :(

gemaakt in de comic-industrie. Zo weigert top-auteur **Frank Miller** (*Dark Knight, Sin City*) al zeven jaar het blad te woord te staan. 'Waarschijnlijk één negatieve recensie teveel', is het nuchtere commentaar van Gary Groth. Zelf kreeg hij de hele Amerikaanse stripwereld over zich heen toen hij kritische commentaren schreef over **Will Eisner** en de *Comics Buyer's Guide*. Op het internet is een kleine groep stripfanaten actief die alles in het werk stelt om *The Journal* in een kwaad daglicht te stellen. Deze *Journal*-haters zijn van mening dat ieder woord in het blad is neergeschreven door marionetten die door Groth gedwongen worden diens eigengereide visie uit te dragen.

De kritische houding van *The Comics Journal* brengt onoverkomelijk met zich mee dat de inhoud van het blad menig lezer en auteur tegen de borst stuit. Groth begrijpt dat auteurs de kritiek op hun werk persoonlijk kunnen opvatten, maar benadrukt dat het oordeel van de criticus nooit een aanval is op de persoonlijkheid van een auteur. 'It's an unfortunate paradox, perhaps, when lousy artists happen to be perfectly decent people while a great artist turns out to be a monster, but that is neither here nor there when it comes to judging art.' Als kritisch medium hecht *The Journal* veel belang aan het handhaven van haar onafhankelijkheid.

Maar hoe onafhankelijk is *The Comics Journal* eigenlijk? Het tijdschrift wordt uitgegeven door Fantagraphics Books, dat ook de nodige *comics* op de markt brengt. Een recente succesreeks van Fantagraphics is *ACME Novelty Library* van het veelgeprezen talent **Chris Ware**. Het is vast geen toeval dat uitgerekend in *The Comics Journal 200*, het jubileumnummer, een lijvig interview (60 pagina's) met Ware is opgenomen. Om de schijn van belangenverstrengeling weg te nemen, pakt het blad uit met een tweede monsterinterview: gedurende 48 pagina's gaat **Charles Schulz** (*Peanuts*) in op zijn omvangrijke oeuvre. Met deze twee megavraaggesprekken, beide (uiteraard) afgenomen door Groth zelf, houdt *The Comics Journal* een traditie van langschrijverij in ere. De rest van het blad is hoofdzakelijk gevuld met beschouwingen van toonaangevende *Journal*-critici zoals **R. Fiore**, **Tom Spurgeon** en **R.C. Harvey**.

Om de feestelijkheid te verhogen, bevat het jubileumnummer bijdragen van enkele gerenommeerde stripmakers, waaronder **Sergio Aragonès**, **Jaime** en **Gilbert Hernandez**, **Joe Sacco**, **Pat Moriarity** en **Patrick McDonnell**. De meest opvallende bijdrage is van de hand van **Mike Diana**, de jonge Amerikaan die in 1994 werd veroordeeld wegens het tekenen van obscene strips. Ondanks het publicatieverbod dat Diana indertijd werd opgelegd, schroomt *The Comics Journal* blijkbaar niet om een pagina van hem af te drukken. Het is een stunt die uitstekend past bij het recalcitrante imago van deze luis in de pels van de comic-industrie.

The Comics Journal 200

Fantagraphics Books 1997
Prijs *f*44 / Bfr.880
(280 pagina's, zwart/wit, s.k.)

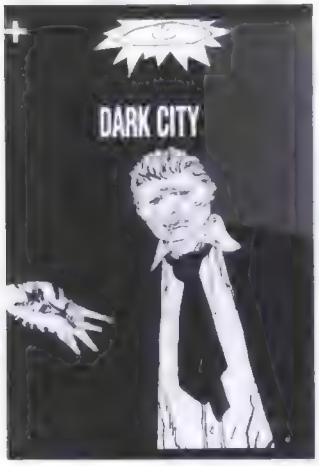

Alack Sinner 4: Dark city

Sampayo & Muñoz
Sherpa 1997
ISBN 90-75504-17-9
Prijs *f* 24,95 / Bfr.465
(64 pagina's, zwart/wit, s.k.)

De naar Europa geëmigreerde Argentijnen **José Muñoz** en **Carlos Sampayo** zijn maatschappelijk sterk geëngageerde stripmakers.
Hun beroemdste held is Alack Sinner, een rauwe privé-detective die in de grote stad tracht te overleven.
Dark City beslaat het gelijknamige titelverhaal en het trieste verhaal van *Constancio en Manolo*.
Als Franstalige uitgave werd het album in 1983 te Angoulême onderscheiden als Beste Album van Buitenlandse Orgine.
Ruim twintig jaar na de verschijning is er nu – zeer terecht – een mooi verzorgde Nederlandse uitgave.
Muñoz en Sampayo weten op sobere wijze een atmosfeer te scheppen die buitengewoon krachtig en beklemmend overkomt. *Constancio en Manolo* speelt in een snikhete New Yorkse zomer aan de vooravond van de verkiezing tussen **Jimmy Carter** en **Ronald Reagan**. Temidden van de zwetende mensenmassa vormt detective Alack Sinner in deze vertelling de verbeelding van het anonieme leven in de grote Amerikaanse stad. Hij woont in een huurkazerne waar hij de Spaanse immigrantenfamilie Aguirre leert kennen. Door de buitengewoon tragische gebeurtenissen van deze familie ervaart Sinner hoe dun het laagje vernis is van een gewelddadige samenleving. Het verhaal van een losgeslagen, ontwortelde familie. Een mooi en schrijnend verhaal dat op ingenieuze wijze persoonlijke drama's verbindt met grote gebeurtenissen als de Spaanse Burgeroorlog en de strijd tegen het fascisme.
Dark City is minder geslaagd vanwege het wat plichtmatige sociale karakter. Sinner, inmiddels werkend als taxichauffeur, ontmoet stakingsleider Jorgino uit de havens die een kantine eist voor het overwegend Mexicaanse personeel. De bedrijfsleiding is tegen en vertegenwoordigt het kwaad dat het gewetenloze kapitalisme voort kan brengen. Jorgino moet vrezen voor zijn leven maar zet toch door. De staking wordt echter een fiasco. Ook op het emotionele vlak niets dan grote desillusies. Sinners onderhoudt een relatie met de zwarte schoonheid Enfer maar deze verhouding is door zijn nihilisme tot mislukken gedoemd. Ondanks genegenheid voor Enfer wordt zijn pantser door haar liefdesbetuigingen niet afgebroken. Sinner kan haar liefde eenvoudig niet beantwoorden en verdwijnt als een trieste verschijning in de nacht.
De tekenkwaliteiten van Muñoz zijn prachtig afgestemd op dit genre stripverhaal. Het stadsleven wordt door hem rauw en ontluisterend neergezet met grote, dreigende vlakken. De typering van de bonte verzameling personen in the Big Apple is treffend en geestig omdat Muñoz een meester is in het uitvergroten van deze personen tot karikaturen. Met een vergrootglas loopt hij langs de openbare weg en tekent subliem een tijdsbeeld en de gekte van de grote stad. Herkenbaar en vol humor. Prachtig!

JdL

****

De tentoonstelling blijft open tijdens de verbouwingen... 1: Met een bril op je neus

Midam & Clarke
Dupuis 1998
ISBN 90-314-2024-7
Prijs *f* 9,75 / Bfr. 180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De omslag van een stripboek behoort een indruk te geven van wat de lezer te wachten staat. Dit is bij *De tentoonstelling blijft open tijdens de verbouwingen ...*, een gagstrip van de Belgen **Midam** en **Clarke**, zeker het geval: zowel de titelpagina als de inhoud van de strip vragen om enige intellectuele arbeid. Wie de tekenaar is en wie de scenarist, wordt nergens vermeld. Of zijn deze activiteiten niet te scheiden bij Midam en Clarke?
En dan de titel. Wat is eigenlijk de titel? Het blijkt dat *De tentoonstelling blijft open tijdens de verbouwingen ...* de weinig handzame naam is van een nieuwe serie, uitgegeven door Dupuis onder de vlag van de Vrolijke-Vluchtcollectie. Het eerste deel, waar het hier om gaat, heet *Met een bril op je neus*.
Midam en Clarke gebruiken een aantal *running gags*, rond thema's als geheugenverlies, autopsie en 'de maffe uitvinder'. Zij scheppen hiermee een eigen humoristisch universum dat door zijn cynisme en galgenhumor vergelijkingen oproept met **André Franquin**s *Zwartkijken* en dat qua absurdisme soms doet denken aan het werk van **Edika** en

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

GESPECIALISEERD IN DC COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

TE KOOP AANGEBODEN
Originelen van o.a.: Paul Cuvelier, Fred A. Julsing, Dick Matena, Hans G. Kresse, Pieter Kuhn, Henk Kuijpers, Don Lawrence, Alex Raymond en Grzegorz Rosinski. Stort *f*. 10,- op giro 4488726 t.n.v. T. Keijzer - Castricum voor een geïllustreerd overzicht.

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

Gotlib. Om de één-pagina-grappen ten volle te waarderen moet ook vaak wat verder gekeken worden dan de neus lang is. De humor van deze toch vooral voor volwassenen bedoelde strip hapt niet zo heerlijk weg als die van bij voorbeeld **Gerrit de Jager** of **Hein de Kort**.
Het gaat bij Midam en Clarke om de humor, ook al is die niet altijd even sterk. De tekeningen zijn van ondergeschikt belang. Wat de vorm betreft wordt de *running gag* erg ver doorgevoerd: alle, maar dan ook alle personages uit deze strip dragen een bril! Deze brillen zijn getekend als witte rondjes, zonder dat er ogen te zien zijn. Mede daardoor doet het tekenwerk denken aan de spotprenttekenaars **Yrrah** en **Stefan Verwey**. De tekenstijl is functioneel, semi-realistisch en straalt met zijn summiere achtergronden een bepaalde rust uit.
De tekenaar maakt het zich nogal eens gemakkelijk door zes keer hetzelfde plaatje te tekenen, met alleen een andere tekstballon. De pagina-indeling is weinig dynamisch: meestal zes kaders van dezelfde grootte. Het kleurgebruik is smaakvol: de inkleurder gebruikt lichte tinten, maar als de gag het nodig heeft kiest hij voor uitbundiger kleurwerk.
Het kan raar lopen. Riep deze uitgave in eerste instantie wrevel bij me op, gaandeweg realiseerde ik me dat er naast het *fast food* van Gerrit de Jager ook plaats moet zijn voor een eigenzinnig bereide maaltijd, waarbij je wat langer moet kauwen, zodat ook de perifere smaakpapillen bereikt worden. Haute cuisine is het echter nog niet.

RvR

**

Spoorloos 1: De poppenverzamelaar

Kraehn
Arbons 1997
ISBN 90-343-2770-
Prijs ƒ10,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Gil lijkt een gelukkig man. Hij is een welvarende ondernemer, hij bezit een mooi huis, hij lijkt een perfect huwelijk te hebben met de mooie Sylvia, en samen hebben ze een schattig dochtertje Sabine. Maar als op een avond Sylvia eventjes snel naar de lokale winkel gaat, verdwijnt ze ... Bij de politie vindt Gil geen gehoor, daarom besluit hij zelf maar op het detectivepad te gaan. Hiervoor krijgt hij hulp van de politie assistente Djida Feshaoui. Ze concluderen al snel dat het hier om een reeks ontvoeringen gaat, met als gemeenschappelijk kenmerk dat alle vrouwen één poppengezichtje hebben. Samen proberen ze dan om Sylvia terug te vinden en de ontvoerder met het Barbie (Barbella)/Ken (Glen)-complex te klissen.
Seriemoordenaars zijn momenteel een populair thema zowel in de literatuur als in de film (recentelijk *Kiss the girl*). Een dergelijk thema geloofwaardig uitwerken is echter een moeilijke opdracht. **Jean-Charles Kraehn** weert zich maar gaat hier en daar op geloofwaardigheid toch de mist in. Leidmotief van de politie-assistente blijft onduidelijk. Het verhaal mist diepgang en geen moment wordt je door de speurtocht geboeid, en dit moet toch de sterkte van dergelijk scenario zijn. Naast het hoofdverhaal weet Kraehn wel subtiel actuele thema's aan te snijden. Er verdwijnen namelijk jaarlijks tien- tot twaalfduizend vrouwen in Frankrijk zonder dat er veel aan gedaan wordt. Tevens pleit hij tegen de achtergrond van Lyon voor een betere rassenintegratie (de kruidenier en Djida). Het geheel heeft wat weg van een tv-politiefilm, een licht verteerbare consumptiehap, dan zijn we van Kraehn beter gewend. Wel weet hij naar het einde toe de lezer op het verkeerde been te zetten, zodat de je toch met vragen blijft zitten.
Kraehn is bekend van de historische reeks *De onthoofde arenden*, het avontuur/drama *Sprinkhaan* en de uitstekende maritieme crime noire *Tramp*. Met *Spoorloos* begeeft hij zich op het pad van de politiereeks. Voor de uitwerking van het stadscentrum en curiosa van Lyon kreeg Kraehn assistentie van **Dominique Drillet**. Dit verhaal verscheen oorspronkelijk in september 1996 en in Frankrijk staat het tweede deel (*Gil Saint André*) aangekondigd. Waarschijnlijk zal de vertaling hiervan snel volgen.

MC

***

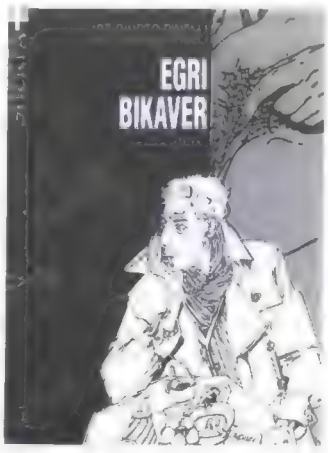

**Egri Bikaver.
A bull's blood**

Pinelli
Sherpa 1997
ISBN 90-75504-13-6
Prijs ƒ19,95 / Bfr.370
(48 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Egri Bikaver is het derde deel in een reeks van vijf albums van de Luikenaar **Bertrand Dehuy**, die inmiddels zo'n tien jaar strips maakt onder het pseudoniem **Joe G. Pinelli**. De vijf albums hebben de overkoepelende titel *Pinelli*

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

de pikhamer. Wat 'Egri Bikaver' betekent weet ik niet, maar 'pikhamer' is een treffende naam voor een auteur die geobsedeerd is door seks. Behalve dat is Pinelli echter ook intellectueel en kunstenaar. De *Pikhamer*-serie is daarom ook geen porno, maar een 'geërotiseerde autobiografie, waarin de auteur niet alleen zijn amoureuze ontmoetingen met vrouwen beschrijft, maar ook een beeld geeft van het – vaak lege – kunstenaarsbestaan', aldus de uitgever. Pinelli slaagt er inderdaad in om een leeg bestaan te verbeelden en het is, zoals te verwachten, onaantrekkelijk. De pogingen die Pinelli doet om de leegte te vullen met seks en seksuele fantasieën, omlijst door intellectueel aandoende mono- en dialogen, falen opzichtig. Zijn erotische avonturen zijn dan ook niet opwindend, laat staan bevredigend. De vraag nu is of we *Egri Bikaver* inderdaad moeten beschouwen als een geslaagde poging om het kunstenaarsbestaan als leeg en onaantrekkelijk voor te stellen. Of is het gewoon het werk van een seksueel gefrustreerde die zijn gebrekkige tekenstijl probeert te compenseren met een pretentieuze, veel te zwaar aangezette schrijfstijl? Ik ben, misschien wel tegen beter weten in, geneigd Pinelli het voordeel van de twijfel te geven en het dus bij de eerste optie te houden. Maar ook dan blijf ik me nog afvragen hoe Pinelli zijn uitgever ervan heeft kunnen overtuigen dat zijn kunstenaarsbestaan, dat behalve leeg en onaantrekkelijk ook volkomen oninteressant is, de aandacht van een lezerspubliek verdiend.

SR

o

EN VERDER...

– ***Alfa 3: Het loon van de wolven*** *(Jigounov/Mythic, Lombard). De Belg Mythic heeft de schrijversrol voor deze serie overgenomen van Pascal Renard, die in april 1996 zelfmoord pleegde. Een succesvolle voortzetting, want het derde deel is een prima afsluiting van dit eerste drieluik over het hedendaagse Rusland en de Russische maffia. Soms te gewelddadig, maar in de regel een actiestrip die jongeren van tegenwoordig moet aanspreken. **** (RS).*

- ***Buck Danny 47: Verboden gebied*** *(Bergèse, Dupuis). Na een halve eeuw kwam Georges Troisfontaines op het idee om te claimen dat hij mede-bedenker was van Buck Danny. Uit juridische overwegingen wordt zijn naam voorin dit nieuwe album vermeld. Buck, Sonny en Thumb laten zich door al deze rompslomp niet van de wijs brengen en proberen de drugsmafia in een Zuidamerikaans land op te rollen. Nog even onderhoudend als vroeger. *** (JM)*

- ***Dommel 35: De erfenis van de Pastaga*** *(Dupa, Lombard). Het magere verhaal dient enkel als kapstok voor een reeks flauwe grappen. * (HW)*

- ***Kiekeboe 75: Het idee van Dédé*** *(Merho, Standaard). Kiekeboe heeft een televisie die 24 uur voorloopt op het programma. Vandaag het nieuws voor morgen. Leuk voor lotto-uitslagen en dergelijke. Een echt spannend verhaal weet Merho rond dit thema niet te maken. * (HW)*

- ***De laatste knusse zaal 2*** *(Gillon/Lapière, Dupuis). Tweede en laatste deel van een politiek getint drama over een filmproducent die de Koude Oorlog van nabij meemaakt. Het kille tekenwerk van Gillon zorgt voor de juiste sfeer. Ondanks het wat pretentieuze scenario kan dit Vrije Vlucht-tweeluik zeker bekoren. *** (JM)*

- ***De rovers van keizerrijken 2: Huidsbloemen*** *(Jamar/Dufaux, Glénat). Een historische strip over de Pruisen die Frankrijk binnenvallen, een heks die haar slachtoffers medailles opnaait en enkele schone jonkvrouwen die geregeld uit de kleren gaan. Kassa! Alleen jammer van dat vergezochte verhaal en die houterige tekeningen. ** (JM)*

- ***Urbanus 67: De vergeten Willy*** *(Linthout/Urbanus, Standaard). Urbanus gaat zijn eigen strips maken met als gevolg dat Nero, De rode Ridder en Suske en Wiske verstrikt raken in de Urbanusstrip. Niet bijzonder komisch, maar wèl aangenaam anders dan de andere Standaardstrips. ** (HW)*

VIDEO

De meest verre tocht van Winnie de Poeh

Buena Vista 1998
Bestelnummer 3000716
Prijs ƒ44,95 / Bfr.899
(±73 minuten, Alle leeftijden)

Winnie de Poeh geldt al sinds jaar en dag als het meest vertederende beertje ter wereld. Voor tekenfilmtycoon Disney was dat reden genoeg om een nieuw Poeh-project op te zetten. *De meest verre tocht van Winnie de Poeh* wordt door de marketeers van Disney 'de eerste echte speelfilm' van Poeh genoemd. Het is waar dat een tekenfilm van Winnie de Poeh, die in 1966 zijn animatiedebuut maakte, nog nooit zo lang duurde als deze film, maar vijf kwartier is natuurlijk geen speelfilmlengte. Deze kanttekening zal de fans er niet van weerhouden de videoband in huis te halen. Meer van hetzelfde zal hen ten deel vallen. Winnie de Poeh is nog altijd de vertedering zelve. Tegen het einde van de zomer heeft Janneman Robinson niet de moed om zijn beste vriendje Poeh te vertellen dat hij weer naar school moet. Hij stuurt een briefje, dat door Poeh en zijn kameraadjes verkeerd begrepen wordt. Zij denken dat Janneman gered moet worden uit het gebied van de schedelrotsen en gaan op zoektocht. Deze spannende reis biedt de makers de mogelijkheid om de karakters van Poeh, Knorretje, Teigetje, Iejoor en Konijn goed uit te werken. Moed, kracht, slimheid maar bovenal vriendschap zorgen ervoor dat het vijftal zich door de ontberingen heen slaat. Tussen de bedrijven door worden vijf charmante liedjes gezongen.

De meest verre tocht van Winnie de Poeh is een vertederende tekenfilm, al zal hij vooral jonge kinderen enthousiasmeren. Oudere kinderen zullen de film al snel oubollig vinden, terwijl volwassenen vermoedelijk de kriebels krijgen van de grenzeloze naïviteit van het beertje Poeh. Deze 'eerste echte speelfilm' van Winnie de Poeh is puur een kinderproduct, dat van volwassenen een groot inlevingsvermogen verlangt. Over de animatie kan worden gezegd dat zij functioneel maar weinig spectaculair is. De nasynchronisatie (met **Kick Stokhuyzen** als Poeh en **Frits Lambrechts** als Teigetje) is zeer geslaagd, al is het jammer dat de landkaart die de dieren gebruiken, vol staat met Engelstalige termen. Daar hadden ze bij Disney iets beter over mogen nadenken.

JM

***

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM

door Peter de Smet

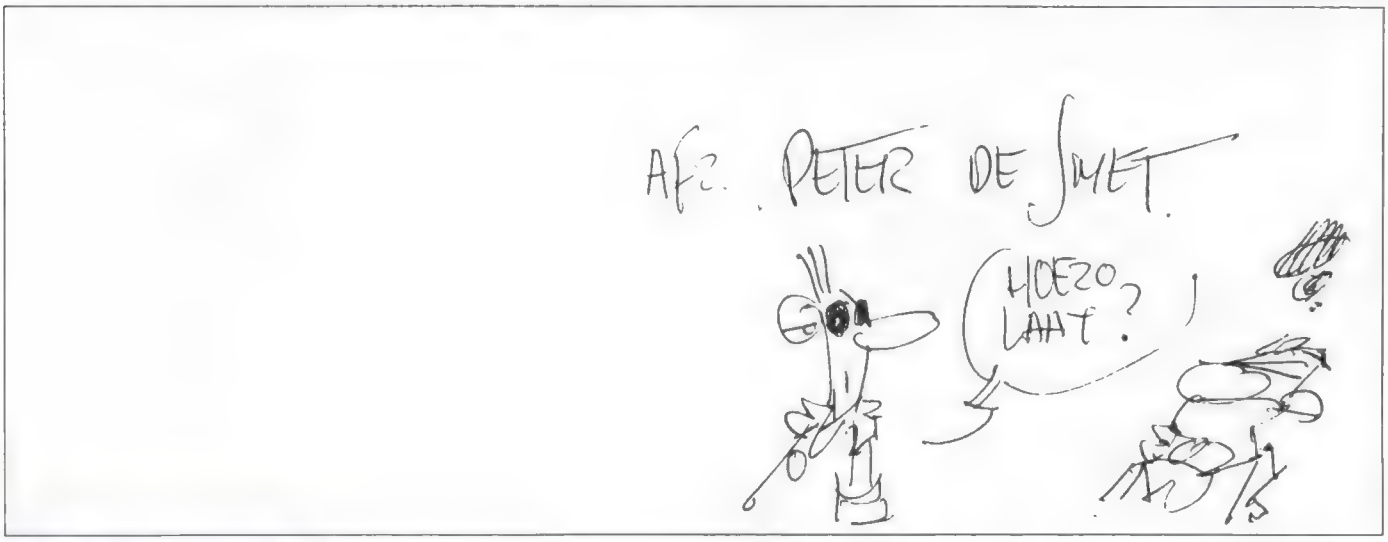

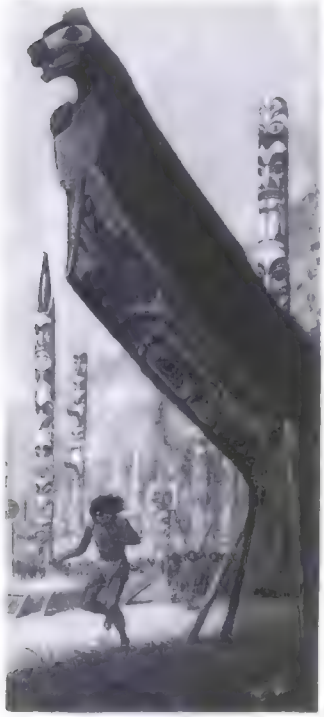

Volk van Manitou

Hans Kresse is weer helemaal terug van – eigenlijk nooit helemaal – weggeweest. De laatste jaren circuleerde zijn werk hoofdzakelijk binnen liefhebberskringen, maar met de tentoonstelling *Eric de Noorman en de anderen* staat hij weer in de landelijke belangstelling.

Gevolg van de tentoonstelling is een reeks publicaties van en over Kresse's werk, waarvan het portfolio *Volk van Manitou* er één is. Deze portfolio wordt op de markt gebracht door Big Balloon en bevat acht fullcolour Indianen-prenten van Kresse in een fraai omslag. Daarnaast bevat de portfolio een vel met verklarende teksten over de opgenomen tekeningen.

Zeven van de opgenomen schilderingen maakte Kresse voor het weekblad *Pep* als illustraties bij de verhalen *De schreeuw van de Dondervogel* en *De Indiaanse opperhoofden en hun oorlogen*. In totaal verschenen er achtendertig afleveringen in deze series, die door **Anton Quintana** werden geschreven. In de verhalen beschrijft Quintana de ondergang van de Noordamerikaanse Indianenstammen op een ontroerende en meeslepende wijze en de prachtige illustraties van Kresse hebben zeer zeker aan de kwaliteit van deze verhalen bijgedragen.

Voor de reproductie kon Big Balloon beschikken over dia's uit het oude *Pep*-archief, waardoor het mogelijk was ook een aantal prenten op te nemen waarvan de verblijfplaats van het origineel niet bekend is.

De achtste prent binnen het portfolio is het portret van een oorlogschef in vol ornaat. Kresse schilderde dit doek in olieverf op linnen – een techniek die hij maar zelden gebruikte – en het stelt Sitting Bull voor. Het schilderij was tot nu toe ongepubliceerd.

Het portfolio is te koop bij de tentoonstelling in het Frans Halsmuseum voor de schappelijke prijs van *f*24,95 (±Bfr.499).

PvE

FC Knudde op postzegel

Vanaf 19 mei is FC Knudde te koop voor een transfersom van *f*8,00 (±Bfr.160). Sinds die datum zijn er namelijk velletjes postzegels verkrijgbaar met als thema 'Tien om te scoren van FC Knudde', oftewel 10 zegels van *f*0,80 (±Bfr.16) ontworpen door, wie anders, geestelijk vader **Toon van Driel**.

Voor het thema is gekozen omdat voetbal in Nederland volkssport nummer één is, zeker in het jaar van de WK.

De zegel wordt uitgebracht in een eerste oplage van 3,2 miljoen velletjes en is voor onbepaalde tijd verkrijgbaar.

Toon van Driel: 'Ik vind dit de meest prestigieuze opdracht die ik heb gekregen in mijn 25-jarige loopbaan, maar ook één van de meest complexe. Alles moet op een zeer klein oppervlak en toch moet de ultieme onbenulligheid van FC Knudde overkomen. Uiteindelijk is het een kleurrijk, maf zegeltje geworden dat in zijn eenvoud een warm gevoel uitstraalt. Een klein 'straalkacheltje'.

AvO

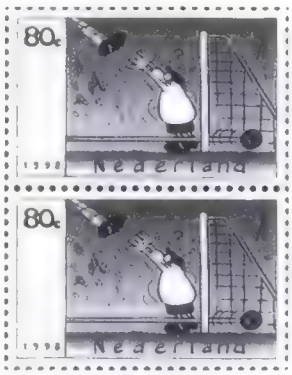

'Strips zijn geen boeken'

In CPNB's Boeken Top-100 over 1997 staan geen albums van stripuitgevers. Volgens **Peter Ottens** van de Branchevereniging Stripspeciaalzaken (BVS) moet daar verandering in komen. Het stripverhaal dient beter gepromoot te worden en een stripboekenweek is daarvoor een belangrijke troef.

Begin dit jaar publiceerde *Boekblad*, het vakblad voor de boekenbranche, een overzicht van de honderd bestverkochte boeken van 1997, samengesteld door het CPNB. Daarin was het naarstig zoeken naar stripboeken. Op 67 stond *Garfield 30*, op 72 *Garfield 29*. Het bestverkochte stripgerelateerde boek was volgens de CPNB-lijst *Asterix en de waarheid*, de populair-wetenschappelijke studie van **René van Royen** en **Sunnyva van der Vegt**, op een 44e plaats. Van deze drie boeken waren per stuk tussen de twintig- en dertigduizend stuks verkocht.

Iedereen die de stripmarkt kent, voelt op zijn klompen aan dat er stripboeken zijn die beter verkopen dan *Asterix en de waarheid*. 'Van iedere *Suske en Wiske* worden minstens 180.000 exemplaren verkocht', weet **Gerrit van Bekkum**, verantwoordelijk voor de stripdivisie bij distributeur Aldipress. '*Suske en Wiske* zou bovenaan moeten staan, maar boekhandels beschouwen strips niet als boeken.' Dat *Garfield* en de *Asterix*-studie wèl in de CPNB-lijst staan, komt doordat deze boeken uitgegeven worden door de 'echte' uitgeverijen Bruna en Bert Bakker.

Bij het CPNB is men zich van geen kwaad bewust. 'In principe kunnen alle boeken meedoen', licht CPNB-medewerkster **Paulien Loerts** het procédé van de Boeken Top-100 toe. 'Strips worden niet altijd door erkende uitgevers op de markt gebracht. Bovendien is onze lijst een overzicht van boeken die via Nederlandse boekhandels verkocht worden. Uitgeverijen moeten verifieerbare verkoopgegevens voorleggen. Stripboeken die worden verkocht in Vlaanderen en via supermarkten tellen in ons overzicht niet mee.'

In de praktijk blijkt dat stripuitgevers doorgaans niet de moeite nemen om

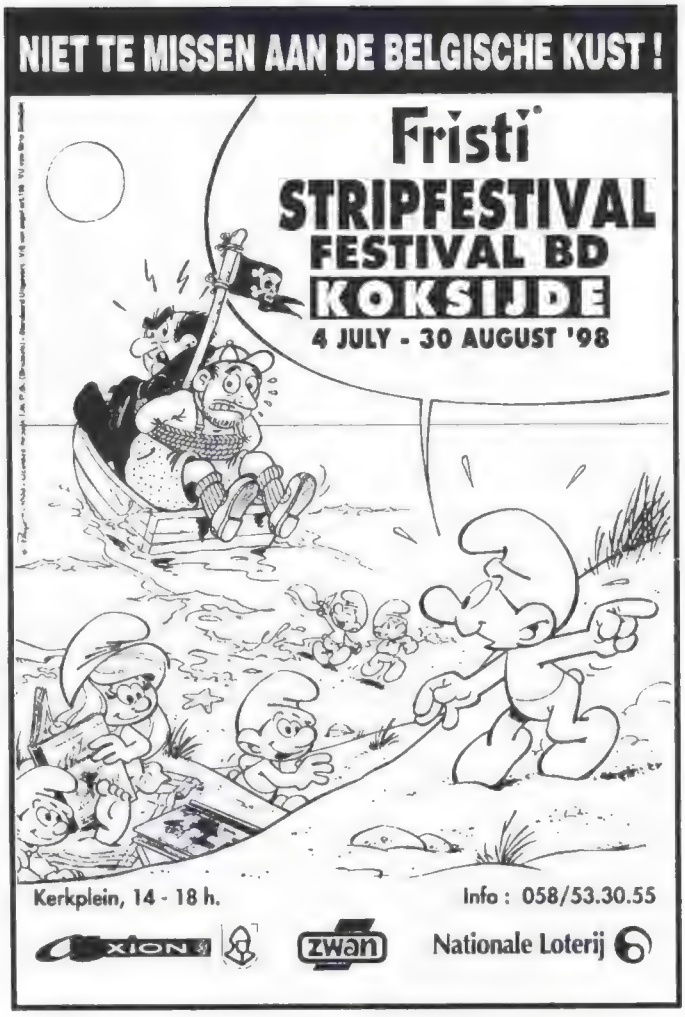

hun verkoopgegevens voor te leggen aan het CPNB. BVS-voorzitter Peter Ottens wijt dit aan logistieke problemen. 'Door het recht op retour dat stripwinkeliers hebben, weet je pas twee maanden later wat er daadwerkelijk verkocht is. Aan het eind van het jaar zou je dat kunnen uitrekenen, maar zoiets is bijzonder uitputtend', weet Ottens als stripboekhandelaar uit ervaring.

Als het om de promotie van het stripboek gaat, stelt Ottens andere prioriteiten. De eerste stap was de publicatie van een Strip Top-10 in *Boekblad*. De ene week bevat *Boekblad* een Brunalijst, de andere week een lijst van de BVS. Ottens: 'Onze verkooplijst geeft een gevoelsmatig overzicht van wat er in BVS-stripspeciaalzaken wordt verkocht. Wat goed loopt, komt erin. Onze lijst verschilt behoorlijk van het Bruna-overzicht.'

Qua strippromotie heeft de BVS meer pijlen op haar boog. Ottens voert onderhandelingen om een stripboekenweek op poten te zetten, of liever gezegd: een Strip-12-daagse. Die zou september dit jaar moeten plaatsvinden. Bij besteding van *f*25 (±Bfr.500) aan strips ontvangen bezoekers van de deelnemende stripboekhandels een cadeauboekje. In dit boekje komen de strips die tekenaars als **Bert van der Meij**, **Lian Ong** en **Peter Pontiac** maakten voor de rubriek Die dag stond *er een flinke bries op de dijk*, die een aantal jaren geleden in *de Volkskrant* stond. Tot eigen genoegen kan Ottens meedelen: 'Ook uit de hoek van de boekhandels komen veel geluiden dat men wil meedoen aan een Strip-12-daagse.'

JM

Stripcentrum Haarlem gaat begin 1999 open

Het Nederlands Centrum voor het Beeldverhaal (in de wandelgangen het Stripcentrum geheten) zal kunnen bestaan zonder structurele bijdragen van de gemeente Haarlem of de Rijksoverheid. Op basis van een eigen haalbaarheidsonderzoek zegt de Stichting Beeldverhaal Nederland (SBN) voor 1 juli dit jaar een begin te kunnen maken met de verbouwing van de Zanderzaal in Haarlem. De zaal moet het warm kloppende hart van de Nederlandse stripwereld worden. Het nieuwe instituut zal begin volgend jaar zijn deuren openen.

De exploitatie van het Stripcentrum zal worden bekostigd uit een scala van educatieve, museale en eigen activiteiten, zo toont het rapport van het Haarlemse adviesbureau ACT aan. Het verbouwingsplan voor de Zanderzaal is van de hand van striptekenaar **Joost Swarte** (eerder verantwoordelijk voor de nieuwe Toneelschuur), in nauwe samenwerking met **Thijs Asselbergs**, oud-stadsarchitect van Haarlem. 'Joost Swarte en Thijs Asselbergs zijn natuurlijk raspaardjes', aldus SBN-voorzitter **André Testa**. 'Toen ze aan de gang gingen met een verbouwingsplan voor de Zanderzaal haalden ze aanvankelijk natuurlijk alles overhoop. Na ruim een jaar tekenen zijn ze nu tot een zeer aanvaardbaar plan gekomen.'

Op basis van het haalbaarheidsonderzoek lanceert het SBN-bestuur een plan waaraan een prijskaartje hangt van ruim 1,2 miljoen gulden. Daarvan wordt uiteindelijk ruim de helft door sponsoring bij elkaar gebracht. Testa noemt dat alleszins haalbaar. 'We denken dat we die stap met behulp van enkele grote bedrijven kunnen zetten.'

Het Stripcentrum kwam binnen handbereik toen de Haarlemse gemeenteraad vorig jaar met de Zanderzaal betaalbare huisvesting aanbood. Een bedrag van vijf ton om het pand bedrijfsklaar te maken, werd anderhalf jaar terug al beschikbaar gesteld uit extra stadsvernieuwingsgelden van het rijk.

Met de start van de verbouwing van de Zanderzaal tot Nederlands Stripcentrum in juni, is Haarlem landelijk gezien concurrent Groningen te snel af. In Groningen leven de laatste jaren plannen om tot een Nederlands Stripmuseum te komen. Anders dan het *low budget*-plan in Haarlem, hanteert de Groningse initiatiefgroep een volledig museale aanpak en derhalve een dito budget (circa 15 miljoen gulden). Met minder geld kan het dus ook, zo blijkt in Haarlem.

Bron: Nieuwsblad van het Noorden

Jan, Jans en de meerokende kinderen

Zijn ze net klaar met doe-het-zelven voor de Fixet, worden ze voor een andere reclameklus ingeschakeld. Jan, Jans en de kinderen ondersteunen nu een voorlichtingscampagne om ouders te wijzen op de gevaren van het roken voor kinderen. De Stichting Volksgezondheid en Roken (Stivoro) zet in een brochure uiteen hoe kinderen beschermd kunnen worden tegen meeroken. In de bijpassende strips blijkt Opa de sigaar, zowel letterlijk als figuurlijk.

Voor meer info: 0900-5002022 (20 cent per minuut, alleen binnen Nederland).

RS

Robbedoes 60 jaar oud

In *Robbedoes 3132* van 22 april 1998 vierde de redactie het feit dat de strip *Robbedoes* die week zijn 60e verjaardag beleefde.

Voor de lezer werd op 2 pagina's nog eens uitgebreid uiteen gezet wie – van **Robert Velter** tot en met **Tome & Janry** – in die periode achtereenvol-

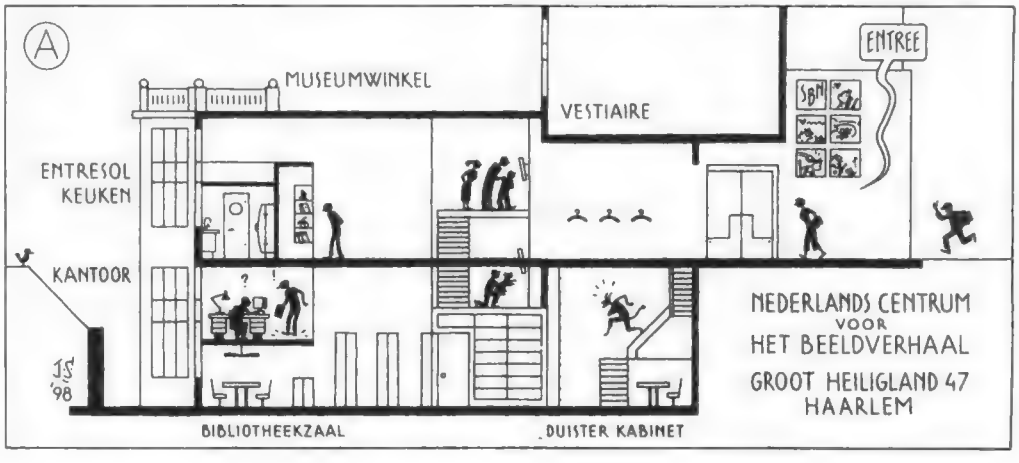

gens verantwoordelijk zijn geweest voor het personage. Op de pagina's erna startte meteen een gloedjenieuw verhaal van *Robbedoes en Kwabbernoot*, getiteld *Als in een droom*.

AvO

Barks opnieuw voor rechter gedaagd

Carl Barks is op zijn (erg) oude dag druk verwikkeld geraakt in allerlei rechtszaken. Eind vorig jaar kwam hij tot een schikking met zijn voormalige manager **Bruce Hamilton**. Deze had een rechtszaak tegen Barks en zijn agenten **William Grandey** en **Kathy Morby** aangespannen wegens contractbreuk.

ILLUSTRATIE DAAN JIPPES

Begin dit jaar kreeg de 97-jarige *Duck*-tekenaar echter ruzie met zijn twee huidige managers. Deze Grandey en Morby hebben ooit als fans van Barks contact met hem gezocht en daar is een commerciële overeenkomst uitgerold. De twee treden, als eigenaars van de zogeheten Carl Barks Studio, op als vertegenwoordiger van Barks. Inmiddels blijken beide partijen onenigheid te hebben over betalingen en werkafspraken. Het komt er min of meer op neer dat Barks vindt dat hij op zijn leeftijd te hard moet werken (teveel zeefdrukken moet vervaardigen) en dat er geld verdwenen is. Zowel Grandey en Morby (Carl Barks Studio) en Barks hebben rechtszaken tegen elkaar aangespannen. Beide zaken lopen nog. Grandey en Morby hebben overigens een nieuw 'slachtoffer' gevonden in de persoon van **Marc Davis**, een voormalig medewerker van Barks. Via de opgerichte Marc Davis Studio verkopen ze werk van deze senior.

RS

Overal is Duckstad

Van 16 mei tot en met 6 september 1998 is in het Museum van de Twintigste Eeuw voor de eerste maal in Nederland de tentoonstelling 'Overal is Duckstad' te zien. Op parodiërende wijze wordt de geschiedenis van Disney getoond en wordt de kunstgeschiedenis herschreven. Aan bod komen onder meer de commercialisering van Disney-producten en de archeologie van Duckstad. In een volgend nummer van *Stripschrift* zal meer aandacht aan deze bijzondere tentoonstelling besteed worden.

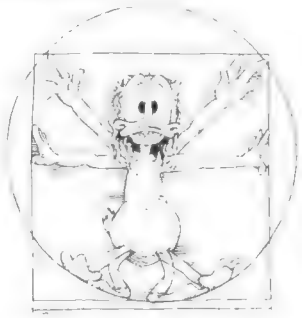

Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4 & 4a, 1621 BE Hoorn, telefoon (+31)(0)229-214001. Geopend: dinsdag tot en met zondag van 10 tot 17 uur.

TB

Looney Tunes-stripblad

Big Balloon is met een nieuw tijdschrift op de proppen gekomen: *Looney Tunes*. Voortbordurend op het succes van de eigen *Looney Tunes*-stripalbums en de populariteit van tv-zenders als Cartoon Network en Kindernet denkt de uitgeverij ook met een maandblad de markt op te kunnen gaan. Half april lag het eerste nummer in de winkel. Het blad telt 36 pagina's in kleur en staat vol met strips, puzzels, posters en prijsvragen. De doelgroep bestaat uit kinderen van zes jaar en ouder, die dol zijn op figuren als Bugs Bunny, Daffy Duck, Tweety, Sylvester, de Tasmanian Devil en andere Warner Brothers-animatiefiguurtjes.

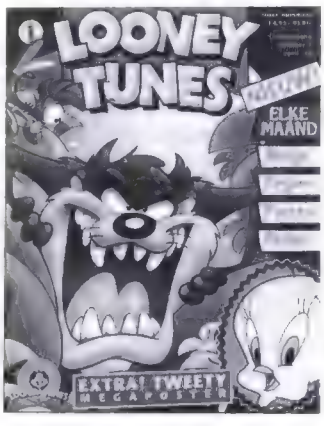

Losse nummers kosten *f*4,95 (±Bfr.99). Abonnees betalen *f*4,75 (±Bfr.95) per nummer en zijn automatisch lid van de Family Entertainment Club van Warner. Het blad ziet er verzorgd uit, maar er gaat toch niets boven het 'vrolijke weekblad'.

RS

Bits wint Gouden Balloon

Afgelopen paasmaandag 13 april vond voor de tiende keer de Delftse Stripdag plaats in het gebouw Delftstede. De organisatie van de Delftse stripdag, onder aanvoering van **Siem Edink** en **Peter Ottens**, kan terugkijken op een geslaagde jubileum-uitvoering. Ook voor *Stripschrift* was het een bijzondere dag, omdat de aan de Delftse Stripdag verbonden prijs, de Gouden Balloon, dit jaar toegekend werd aan niemand minder dan **Ben Bits**. De columnist van *Stripschrift* kreeg de Gouden Balloon 1998 vanwege zijn jarenlange, kritische houding tegenover de meest uiteenlopende ontwikkelingen op stripgebied. De prijs is in het leven geroepen om ook de personen te eren die niet als boegbeeld fungeren, maar

FOTO RIK SANDERS

wel een belangrijke rol spelen in de stripwereld.

Tevens kan de toekenning worden beschouwd als een uitgekookte poging van de organisatoren om de identiteit van het best bewaarde geheim van de stripwereld te achterhalen. Deze poging mislukte echter jammerlijk omdat Ben op wintersport was. De redactie nam namens hem de prijs in ontvangst, die werd uitgereikt door Stripschapvoorzitter **Jaap van Oostveen**. **Ton Schuringa** (die onder andere onze abonnementenadministratie verzorgt) las op ons verzoek het dankwoord van Ben Bits voor, dat hierbij is afgedrukt.

RS

Bits & Pieces

Prijs

Toen ik 's avonds laat thuis kwam lag er een briefje.

'De voorzitter van Het Stripschap heeft gebeld. Je hebt een prijs gewonnen'. Dat is de prijs die je betaalt voor zo'n pseudoniem. Dan wordt je via via gebeld.

Het was nog te vroeg in het jaar voor de PC Hooft-prijs, dus gingen de wenkbrauwen even omhoog. Wat zou dit nou zijn?

Volgende dag maar eens even gebeld met de heer Jaap van Oostveen.

'Hallo met Bits, waar kan ik de gelderse rookworst ophalen?'

Zo'n ding had ik mijn prille jeugd ooit gewonnen met een etalagewedstrijd van de plaatselijke winkeliersvereniging. En dat was best een lekkere worst. Dus waarom niet nog één?

'Nee, je hebt de Gouden Balloon gewonnen. In Delft.'

Nou moet ik bekennen dat ik die Peter Ottens best een aardige gast vind, maar dat de del-luf-se prijs Gouden Balloon heet was mij ontschoten.

'Wordt hij uitgereikt of thuisgestuurd?', vroeg ik hongerig. Die rookworst speelde mij parten, maar ik wilde natuurlijk best gauw 'een gauwe ballon' op mijn schoorsteen. 'Effe sjowen' zou Bits junior zeggen.

'Tweede paasdag, Delft, tijdens het stripfeest, daar is de uitreiking.'

'Gatver. Dan sta ik op de lange latten. En als ik niet ga, lig ik gelijk in scheiding.'

Arco maar even gebeld.

'Ha, die Arco. Stripschrift heeft een prijs gewonnen. Vanwege zijn kolommetje. Van harte.'

'Nee, joh, jij hebt een prijs gewonnen.'

'Stripschrift', sprak ik heel beslist, en dat meen ik ook. 'Proficiat redactie, voor zoveel ruimte voor meningsuitingen' zou ik willen zeggen.

Weet u tegelijkertijd dat Arco niet Ben Bits is. En de rest van de redactie ook niet. En al die anderen die hier staan te luisteren ook niet. En wie hier vandaag aanwezig was ook niet. Streep maar van de lijst.

Ik kon er helaas niet zijn.

Maar ik bedank de Delftse prijsuitdelers. Want trots en blij ben ik er wel mee. Na zo'n 90 kolommetjes in negen jaar. Op naar de 100 en naar de Huygensprijs en de Stripschapprijs. Ik heb nu de smaak te pakken. Ik wil nu alle prijzen pakken die er zijn. Desnoods een cup met grote oren. En tezijnertijd zal ik me nog wel eens persoonlijk aan Peter voorstellen. Alhoewel, voorstellen zal niet lukken. Hij kent me al.

En, als nu de redactie die prijs in ontvangst heeft genomen, laat iedereen dan eens even extra hard applaudisseren voor deze mensen die maand in maand uit zonder enige betaling zo'n kanjer van een blad produceren. Stripschrift. Ik ben er trots op dat ik in dit blad iedereen mag lastigvallen.

Iedereen bedankt.

Ben Bits

Mijmeren over Eric de Noorman

Van 1994 tot 1996 schreef **Dick Matena** voor het blad *Viking* onder de titel 'Mijmeringen bij een oeuvre' negen artikelen over *Eric de Noorman*. Deze artikelen, aangevuld met Matena's voorwoord bij de bewerkte versie van *De geschiedenis van Bor Khan* (Oberon, 1988) en een nieuw hoofdstuk over *Erwin*, zijn nu in herziene vorm gebundeld door **Ger Rijff**, uitgever van een aantal prachtige boeken over **Elvis Presley**.

Dick Matena (Den Haag, 1943) groeide op met *Tom Poes*, *Kapitein Rob* en *Eric de Noorman*, stripverhalen die voor hem en talloze generatiegenoten de zeldzame lichtpuntjes waren in de grijze jaren vijftig. Van die strips maakte vooral *Eric de Noorman* een onuitwisbare indruk op Matena. Het fenomenale tekenwerk van **Hans G. Kresse**, dat ervoor zorgde dat de karakters aanzienlijk meer waren dan zomaar platte figuurtjes op plat papier, benam hem als kind al de adem. En later, toen hij zelf strips ging tekenen en geconfronteerd werd met alle problemen die daar bij horen, nam die bewondering alleen maar toe: Kresse was èn is de beste.

In *Eric de Noorman. Mijmeringen bij een oeuvre* blikt Matena liefdevol, maar ook speels en ironisch, terug op zijn jaren met Eric, Winonah, Erwin, Pum-Pum en al die andere onsterfelijke figuren die Kresse schijnbaar moeiteloos op papier zette. Eén voor één haalt hij hen voor het voetlicht, om op soms hilarische wijze hun krachten en zwakheden te analyseren. Maar ondanks deze humoristische benadering blijft het duidelijk dat Matena schrijft vanuit een diep respect voor het werk van Hans G. Kresse, met wie hij de laatste jaren van diens leven een hechte vriendschappelijke relatie had.

Eric de Noorman. Mijmeringen bij een oeuvre telt 104 rijk geïllustreerde pagina's, waarvan zestien in kleur. De oplage is 1.000 genaaid-gebonden exemplaren, waarvan 800 in papieren band en 200, gesigneerd door Matena, in linnen band met opgeplakte voorplaat. Van de editie in linnen zijn 100 exemplaren bestemd voor relaties van de uitgever en 100 voor donateurs van Stichting Hans G. Kresse. De editie in papieren band kost *f*49,95 (±Bfr.999), wordt verspreid door Het Raadsel en is verkrijgbaar bij de betere stripwinkel.

JvdW

Haarlemse strippprijzen

Matthias Giesen is winnaar geworden van de VSB-Aanmoedigingsprijs. Deze prijs werd hem eind april overhandigd tijdens een persbijeenkomst ter gelegenheid van de Stripdagen Haarlem. De jonge tekenaar maakte van de gelegenheid gebruik om zijn nieuwe album – *Gordijnen voor beginners* – te presenteren. Aan de VSB-Aanmoedigingsprijs is een geldbedrag van *f*2000 (±Bfr.40.000) verbonden.

Ook werden de nominaties voor de VSB-Publieksprijs bekend gemaakt. Genomineerd zijn *Hoe Eddie in balhezit kwam* (**Gummbah**, Harmonie), *Franka 14/15: Het Portugese goudschip/De ogen van de roerganger* (**Henk Kuijpers**, Big Balloon), *Horizon* (**Lian Ong**, Griffioen), *Heinz 17: Heinz, Heinz en de kinderen* (**René Windig** en **Eddie de Jong**, Oog & Blik), *Haagse Harry 2: Niet te wènag!* (**Marnix Rueb**, Kap Na_!!) en *Tyndall 3: Het compendium* (**Luc van Peborgh** en **Ken Broeders**, Arboris). Stripliefhebbers bepalen wie de VSB-Publieksprijs wint door een stemformulier in te vullen dat verkrijgbaar is in stripspeciaalzaken en tijdens de Stripdagen Haarlem. Ook kan gestemd worden via de Stripdagen-homepage op het internet: *www.stripnet.nl/comicspace*.

De voorgaande winnaars van de VSB-Publieksprijs ontvingen een geldbedrag van *f*5000 (±Bfr.100.000). Dit jaar staat alleen de eer en een ingelijste tekening van **Peter de Wit**, de vorige laureaat, op het spel. Het geldbedrag is overgeheveld naar de nieuw ingestelde VSB-Hoofdprijs. Deze prijs is bestemd voor de auteur van het meest bijzondere stripalbum van de afgelopen twee jaar en wordt door het bestuur van Stichting Beeldverhaal Nederland toegekend op voordracht van **Pieter van Oudheusden** en **Piet Schreuders**. De VSB-Hoofdprijs moet volgens **Joost Pollmann** (SBN) gezien worden als 'een fijnproeversprijs, die ook beschikbaar is voor stripmakers die niet zo bekend zijn bij het grote publiek.'

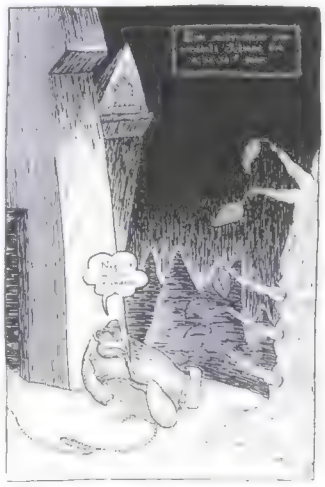

JM

Striptekenwedstrijd Bajo

Studio Bajo van **Bart van der Kraan** en **Joop Reichenfeld** bestaat tien jaar.

Ter gelegenheid van de verjaardag wordt een striptekenwedstrijd georganiseerd rond het thema 'de toekomst van het potlood'. In de categorieën tot en met 15 jaar en vanaf 15 jaar kan iedereen gratis meedoen door vóór 9 juli 1998 een complete strippagina in te sturen. Alle inzendingen worden geëxposeerd bij stripwinkel Silvester in Den Bosch. Daar zal op 24 juli ook de prijsuitreiking plaatsvinden. Er zijn verschillende mooie prijzen te winnen, bij voorbeeld 100 stripboeken, een airbrush-set of een striptekencursus. Deelnameformulieren zijn aan te vragen bij Studio Bajo, Jan Mosmanstraat 17a, 5237 BB 's-Hertogenbosch, telefoon (+31)(0)73-6429404. In een volgend nummer zal *Stripschrift* dieper ingaan op de verjaardag van Studio Bajo.

TB

Weduwe Disney overleden

Eind vorig jaar is **Lillian Disney** overleden aan de gevolgen van een beroerte. De weduwe van **Walt Disney** werd 98 jaar. De als Lillian Bounds geboren vrouw van Disney was 41 jaar met hem getrouwd en gold als diens belangrijkste klankbord. Hij legde eerst al zijn ideeën aan haar voor, waarna hij wel of niet met de uitvoering ervan begon.

Van Lillian wordt gezegd dat zij de naam Mickey heeft verzonnen. Tijdens een treinreis van New York naar Los Angeles vertelde Walt Disney dat hij een nieuw figuur had bedacht: Mortimer Mouse. 'Nee, geen Mortimer. Dat is veel te formeel', zei zijn vrouw. 'Wat dacht je van Mickey?'

Lillian Bounds ontmoette Disney toen ze voor vijftien dollar per week in zijn filmstudio tekeningen inkleurde. Ze trouwden in 1925. Na Walts dood in 1966 werd ze één van de belangrijkste Amerikaanse mecenaten. Zo steunde ze de oprichting van het California Institute of Arts, een school waar diverse bekende tekenfilmmakers hun opleiding hebben genoten.

Bron: De Volkskrant

Vécu

In nummer 14 van dit Franse tijdschrift is **Barley Barutti** samen met scenarist **Frank Giroud** een nieuwe serie begonnen. Het eerste deel van *Mandrill* gaat over een weesjongen in het Parijs van de vijftiger jaren. Hij heeft een kostbaar zwaard uit de zestiende eeuw in zijn bezit. Voor het historisch georiënteerde **Vécu** is dat reden genoeg om een extract te plaatsen, voorafgegaan door een interview met Barutti. Voorts volgt een artikel over de ketterse Katharen in de Languedoc tegen wie de paus in 1208

een bloedige kruistocht ontketende. Dit ter gelegenheid van het verschijnen van een nieuw deel in de serie van **Jardinet** over de Katharen.

De rest van het nummer staat vooral in het teken van de negentiende eeuw. **Stalner** heeft *Le fer et le feu* gemaakt en maag daar iets over vertellen. Als uitsmijter volgt een artikel over de geneeskunst in de vorige eeuw. Het gebruikelijke extraatje is het complete verhaal *Taïga* van tekenaar **Savey** en scenarist **Giroud** in zwart/wit.

Info: Glénat, 31-33 rue Ernest-Renan, 92130 Issy-les-Moulineaux, Frankrijk.

TB

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Barbaraal 3

De nieuwe bundeling met **Barbara Stoks** autobiografische strips is kleiner

dan de voorgaande exemplaren en de cover is uitgevoerd in een fraaie kleurendruk. De inhoud gaat wèl door op dezelfde weg als de eerste twee delen: Stok blijkt nog genoeg ervaringen te hebben die geschikt zijn voor een stripbewerking. Het belangrijkste verhaal in het nieuwe boekje draait om de opnames van *The best thing in life*, een

nieuwe speelfilm van **Pim de la Parra**. Dat dit gegeven vooralsnog hoofdzakelijk als decor voor een vreemde liefdesgeschiedenis dient, zal de vaste lezers van *Barbaraal* niet verbazen. Verrassender is *Windkracht negen*, een verhaal over een angstige zeiltocht die Stok met haar vader maakte. Ook in visueel opzicht is dit verhaal interessanter dan het eerste: Er gebeurt meer en de tekeningen zijn veel sprekender. Dat Stok bij vlagen fantastische verhalen maakt is ook onderkend door uitgeverij Nijgh & van Ditmar. Zij was dermate onder de indruk dat zij in oktober van dit jaar voor de eerste keer een stripalbum uit zal geven. Het wordt een bundeling van Stoks tot nu toe verschenen werk.

Barbaraal 3 kost *f*8.95 (±Bfr.179) en telt 32 pagina's. De distributie is in handen van Het Raadsel waardoor het boekje uiteindelijk in iedere striphandel van een beetje betekenis zal komen te liggen.

Impuls 20

'Verschijnt niet zo heel erg vaak', staat op de cover van het nieuwe nummer te lezen. De worsteling met de tijd wordt nog eens uitgemeten in het redactioneel en op dezelfde pagina staat een advertentie waaruit blijkt dat *Impuls* zoekende is naar een nieuwe hoofdredacteur.

De stripmakers hebben intussen niet stilgezeten. **Reinder Dijkhuis** maakte een nieuwe aflevering van *De rovers van Clwyd-Rhan*, **Gerben Valkema** maakte als vanouds rake korte grappen en **Robbert Damen** leverde weer een in flitsende stijl getekende actie-crimi. Niet minder aardig zijn *Jan Putje, computerfreak met rijk gevoelsleven* van **Wiebe Berkhuizen**. *Flower Power* van **Jeroen Jager** en *Nick* van **Robby van der Meulen**. De meest verrassende bijdrage komt van **Roy Spraakman** die plots bijzonder droge onzincartoons blijkt te kunnen maken. Er staan ook minder fraaie strips in *Impuls* als het dodelijk saaie *Bikibi Blow-up*, maar wellicht dat de nieuwe hoofdredacteur daar iets aan kan doen. Info: Bloemstraat 30a, 9712 LE Groningen.

De Stripper 32

Het lijfblad van de beginnende Nederlandse striptekenaars heeft een face-lift gekregen. Er is een nieuw logo en een nieuwe lay-out. Inhoudelijk is er weinig veranderd; Opnieuw zijn er bijdragen van oude bekenden als **André Massee**, **Roy Spraakman**, **Sven van der Hart** en **Sven Timmerman**, **Reinder Dijkhuis** en **Mark Hendriks** maakten elk een strip waarin amper gesproken wordt en waar maar weinig actie in voorkomt. Zij vulden zo de pagina's die het snelst gelezen kunnen worden. Abonnementen: *f*11.50 (±Bfr.230) voor drie nummers of *f*21,50 (±Bfr.430) voor zes nummers. Info: Sumatrastraat 15, 6524 KJ Nijmegen.

Ziek

De Belgische striptekenaar **Trick** maakte een boekje rond het thema ziekte. De titel is dus niet alleen gekozen als een blijk van zelfinzicht wat betreft het soort humor dat in het boekje voorkomt. Kots, de pest en andere extreme ziekten zijn de geliefkoosde thema's in de cartoons en korte strips van deze grappenmaker. Soms zijn de grappen zo goor dat zelfs **Eric Schreurs** er nog een puntje aan kan zuigen. Helaas zijn ze niet zo plastisch getekend als de strips van deze Nederlandse meester van de viezigheid.

Info: Brusselse Steenweg 218, 1730 Asse, België. *Ziek* is te verkrijgen door *f*7.50 / Bfr.150 over te maken op rekeningnummer 001-1062232-61 onder vermelding van 'Ziek'.

HW

STAPELTJE SECUNDAIR

Auracan 19 en 20

Dit blad grossiert altijd in korte interviews. Nummer 18 zet onder meer **Renaud**, **Patrice Pellerin**, **André Benn** en **Raoul Cauvin** in het zonnetje. De gesprekjes zijn nooit echt diepgravend maar vormen leuke en leerzame lectuur.

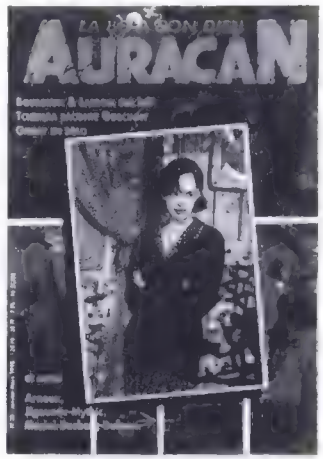

In nummer 20 komen **Jean-Pierre Gibrat**, het aanstormende talent **Enrico Marini**, **Stephen Desberg** en **Erik Arnoux** aan de orde. Een tweetal dubbelinterviews maakt het nummer compleet: **François Bourgeon** & **Claude Lacroix** en **Youri Jigounov** & **Mythic**. (TB)

Info: Rue Basse Hollande 1, 1370 Jodoigne, België.

ACTUALITEITEN

Brieven

Bij het afscheid van Bommel uit NRC Handelsblad.

De Bommel-reeks verdwijnt uit wat tot nu toe 'de Bommelkrant bij uitstek' was. NRC Handelsblad is er mee opgehouden. Daar helpt geen moedertjelief meer aan. De redactie achtte de tijd rijp voor een nieuwe strip, omdat de verhalen van Marten Toonders Bommelreeks te voorspelbaar zouden zijn geworden. Ze wil meer aansluiten bij de actualiteit door plaatsing van een eigentijdse strip. Toonder heeft immers al ruim 10 jaar geen nieuw Bommelverhaal meer gemaakt. Aldus betoogde de redactie.

Ik voel mij toch een beetje gekwetst en probeer op een rijtje te krijgen waarom.

Natuurlijk zijn er gewoontedieren die hun knip- en plakwerk zullen missen. Dat speelt bij mij geen rol. De meeste verhalen heb ik – ook in krantenknipselvorm – al meer dan dubbel.

Mag de redactie van een krant dan geen ruimte bieden aan nieuw talent? Ook dat is niet de kwestie. Natuurlijk mag dat: graag zelfs! Er zijn nog vele striptekenaars die naar een soort Toonder-carrière hunkeren. Het zij ze gegund.

Gaat het dan om het gegeven dat de actualiteit, het leven van alle dag, steeds verandert en niet stil staat? En dat er daarom nieuwe eisen worden gesteld aan de vorm en inhoud van kunst, en dus ook van stripkunst?

Nee, het is iets in de argumentatie van NRC Handelsblad dat mij buitengewoon treft. 'Niet meer actueel en na jaren zo voorspelbaar' treffen mij onaangenaam in de argumentatie. Ik dacht immers altijd dat de verhalen van Toonder in zijn Bommelreeks juist alles met de actualiteit te maken hebben. Ze zijn met meelevende ironie op de werkelijkheid gebaseerd.

Ik geef een willekeurig voorbeeld. Er is veel heisa geweest rond de vermeende affaires van President Clinton. De gehele wereldpers heeft het over de scherpte van het potlood van de machtigste man ter wereld. In het verhaal 'Het platmaken' uit 1969 geeft Marten Toonder aan dat ongebreidelde aandacht voor het privéleven van iemand als wapen kan worden gebruikt. Publicitaire aandacht voor het privéleven van politici verheft burgerlijk conformisme tot absolute deugd. Dit kan leiden tot tirannie en absolutisme zoals in Amerika tijdens McCarthy en zoals nu met Clinton.

In de verhalen van Bommel worden dergelijke boodschappen, als men ze op de werkelijkheid van alle dag betrekt, met meelevende ironie aan de kaak gesteld. Dat is een welhaast tijdloze boodschap en nog immer actueel.

Zoals men een schilderij van bij voorbeeld Rembrandt niet op de mestvaalt werpt omdat de stijl niet meer bevalt, maar nog steeds koestert om zijn schilderkunstige waarde had ik gehoopt dat NRC Handelsblad de Bommel-reeks wegens zijn onbetwistbare kwaliteit was blijven plaatsen. Bommel is immers een monument! Een kwalitatief fenomeen.

Dat het plaatsen van de Bommel-reeks is opgehouden valt de redactie op zich natuurlijk niet te verwijten. Hoe had ik ook zo naïef kunnen zijn te veronderstellen dat er nooit behoefte aan iets nieuws zou ontstaan. Toch vrees ik dat de ironie van Marten Toonder als zodanig steeds minder verstaanbaar blijkt voor de snelle jongens van de hedendaagse journalistiek.

Het is wellicht de vanzelfsprekendheid waarmee ik aannam dat een zich 'kwaliteitskrant' noemend dagblad haar Bommelstrip, dit monument van actualiteit, waarschijnlijk niet meer herkenbaar genoeg acht voor haar lezers of voor zichzelf. Dat is pijnlijk. Dat is jammer. Dan heeft deze krant, voor mij persoonlijk althans, aan 'Kwaliteit' ingeboet.

J.A.M. Kemps, Schiedam

Brabant Strip Magazine 54 t/m 56
De redactie van dit doorgaans bijzonder onderhoudende tijdschrift van Brabant Strip vzw en de Reclamestripclub heeft iets te veel van de feestdagen genoten. In het januarinummer (54) staat naast de vaste rubrieken alleen een al eerder verschenen matig interview met **Philippe Bercovici**, een saai interview met een verzamelaar en een redelijke analyse van de in 1997 verschenen secundaire literatuur. (Nee hoor, **TB** heeft nooit beweerd dat *De wolkeneters* het eerste *Suske & Wiske*-album van **Paul Geerts** is. Lees nog maar eens goed na). (HW)
In nummer 55 wordt een lans gebroken voor **Karel Biddeloo** die zijn *Rode Ridder* onlangs uit de krant zag verdwijnen. Om het leed wat voor hem te verzachten mag hij zijn top tien van stripalbums geven. Ex aequo op de eerste plaats staan *De bronzen sleutel* en *Het Spaanse spook* van Sus en Wis. Heel collegiaal heeft Biddeloo vrijwel uitsluitend Belgen in zijn top gezet. (TB)
Luc Cromheecke is jammer genoeg in Nederland bijna uit het zicht verdwenen. Zijn dwaze humor is nog sporadisch terug te vinden ter opleuking van de brievenrubriek van *Sjosji*. Uit het interview in nummer 56 blijkt hij tegenwoordig definitief elektronisch bekeerd te zijn. Cromheecke heeft de CD-Rom *Cartoon Jackpot* uitgebracht,

waarmee kinderen zelf op de computer een cartoon kunnen tekenen en inkleuren. Doordat er gebruik gemaakt kan worden van verschillende hoeden, neuzen, hoeden, ogen, oren en monden zijn er zo'n vier miljard combinaties mogelijk. Een CD-Rom met monsters is in de maak.
De activiteiten van Cromheecke hebben de redactie gestimuleerd om voortaan regelmatig aandacht te besteden aan de mogelijkheden van de computer in de stripwereld. PC-tips heet deze rubriek toepasselijk! (RS)
Info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België

Hop! 76
Aan **Paul Geerts** valt de eer te beurt het nummer te mogen openen. Interview, foto's en illustraties worden als gebruikelijk bij Geerts weer gekenmerkt door een overstelpende plichtmatigheid. Interessanter is het speurwerk van stripvorser **Louis Cance**. Onvermoeibaar weet hij verjaarde striphelden van de vergetelheid te redden. In dit nummer besteedt hij aandacht aan de stripfiguur *Amok* (1947-1950) en zijn Italiaanse schepper **Canale** (1915-1991). (TB)
Info: 56 Bd Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk.

Imago 34
In dit nummer van deze driemaandelijkse BCB-nieuwsbode wordt stilgestaan bij de opening van de Brusselse *Garfield*-expositie, verricht door **Jim Davis** himself. Verder legt een advocaat het stripauteursrecht uit en is een kritisch artikel opgenomen over de discriminatie van vrouwen in de stripwereld. (JM)
Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

La Lettre de Dargaud 37 t/m 40
Naast veel nieuwtjes gebruikt Dargaud dit huisblad om de eigen auteurs in het zonnetje te zetten. In nummer 37 zijn **Vance**, **Godard** en **Vink** de grootste namen. Hoewel uit en andere stal, mögen ook **Andréas** en **Cosey** hun zegje doen. Sedert enige tijd heeft **Anne Goscinny** een eigen column waarin ze vertelt over haar leeservaringen.
Gibrat en **Tome** figureren in nummer 38 maar worden enigszins weggespeeld door **Giraud** die uitgebreid over de nieuwe *Blueberry – Ombres sur Tombstone* - mag vertellen.
Michel Greg heeft een eigen hoekje in *La Lettre*. In 'Carte blanche' vertelt hij over wat hem bezighoudt in de stripwereld. In nummer 39 laat hij zijn licht schijnen over de Amerikaanse comics. Zoals gebruikelijk wordt het nummer verder opgevuld met korte interviews. Volstaan kan worden met het noemen van **Meynet**, **Jacques Martin**, **A.-P. Duchateau** en **Patrick Cothias**.
Nummer 40 bevat een terugblik op het 25e festival van Angoulême. Grappig is het ABC van **Tibet**. A staat voor André-Paul Duchateau, Z is zygomatiques, zut, zmack en zlurp. Verder

AANSTORMEND GEWELD

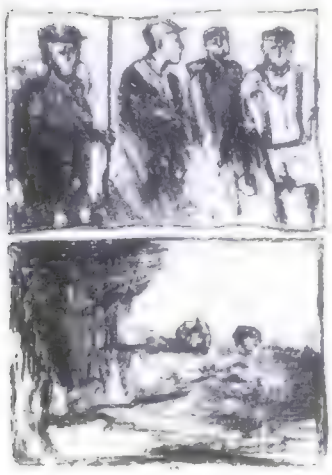

Frigo

WIE? De groep heet Frigo, het tijdschrift *Frigobox* en de uitgeverij Fréon. Vier heren van rond de dertig stichtten de groep na hun grafische studie aan de St.-Lucasschool in St.-Gillis, een deelgemeente van Brussel. Ze heten **Olivier en Denis Deprez** (tweelingen), **Vincent Fortemps** en **Thierry van Hasselt**.
WANNEER? De groep is opgericht in 1991 en geeft steeds meer uit.
WELKE TAAL? Alle publicaties van de bende zijn in het Frans Frans, behalve het boek *Cimes* van **Vincent Fortemps**, dat geen woorden bevat.
WAT? Het eerste tijdschrift van de groep heette *Frigorevue*. Het was een luxueus tijdschrift op groot formaat, met gedeeltelijke kleurendruk. Na vier nummers en een onverkwikkelijk avontuur met een malafide drukker begon de groep in 1995 met een nieuw tijdschrift: *Frigobox*. Het was kleiner (pocketformaat), aanvankelijk alleen in zwart/wit, maar nog steeds erg professioneel en verzorgd uitgegeven. Vanaf *Frigobox 7* worden bepaalde delen van het tijdschrift in kleur gedrukt. Nummer negen, het laatste nummer tot nu toe, verscheen in januari 1998.
Van *Frigorevue* of *Frigobox* moet je geen gemakkelijke verhaaltjes à la *Largo Winch* verwachten, maar gewild artistieke, structureel en thematisch ongewone stripverhalen. Frigo probeert door zijn publicaties een ander soort strip ingang te doen vinden, als een bewust veeleisende tegenhanger van de doorsneestrip die in de winkel wordt aangeboden. Behalve van de vier stichters verschijnen in *Frigobox* strips van onder andere **Dominique Goblet**, **Alberto Breccia**, **Olivier Poppe**, **Jean-Christophe Long**, **Paz Boira** en **Alex Barbier**. Sommige van deze auteurs hadden al een grote naam bij stripcritici (**Breccia**, **Barbier**), anderen beginnen die te krijgen (**Goblet**). Ook typisch voor het tijdschrift is de interesse voor grafische vormgeving, waarvoor Vlaming **Luc Vandewalle** wel eens een handje toesteekt, en de afwisseling van strips met teksten: poëzie, essays over strips van onder meer **Jan Baetens** (die samen met **Pascal Lefèvre** *Strips anders lezen* schreef).
WAT NOG? Naast het tijdschrift geeft Fréon sinds begin 1996 ook met mondjesmaat dikke soloboeken uit, in kleine oplages van 700 tot 1200 exemplaren. Het eerste boek – *Les Nébu-*

komt **Yves Swolfs** aan het woord naar aanleiding van de nieuwste (en laatste?) *Durango*. (TB)
Info: 6, rue Gager Gabillot, 75015 Parijs, Frankrijk.

Sapristi 37 en 38
Zo'n tien jaar geleden had *Sapristi* een interview met **François Bourgeon**. Dat was wederzijds zo goed bevallen dat ze het nu overgedaan hebben. En men heeft de zaken groots aangepakt. Nummer 37 wordt compleet in beslag genomen door Bourgeon. De liefhebber zal zijn vingers aflikken bij het ellenlange interview, terwijl de verzamelaar zijn hart kan ophalen aan de uitgebreide bibliografie.
In nummer 38 staat de autodidact **François Boucq** centraal met een lekker lang interview en een onbekende strip van vier pagina's. De in Nederland vrij onbekende **Tronchet** en vele nieuwtjes van het Franse stripfront vullen de rest van het blad. (TB)
Info: BP 173, 76206 Dieppe Cedex, Frankrijk.

Sarjismedia 97/4
Het Finse blad *Sarjismedia* wordt gekoppeld uitgegeven met de stripreclameuitgave *Sarjakuvasto*. Met ingang van dit vierde nummer (en het eerste van 1998 van *Sarjakuvasto*) is het formaat van beide tijdschriften vergroot van A5 naar A4. Deze restyling heeft *Sarjismedia* vooralsnog geen goed gedaan. Het geheel oogt rommelig en onderscheidt zich als stripinformatieblad te weinig van het marketingblaadje. Het meest vermeldenswaardige van dit laatste nummer van jaargang 1997 is een opsomming van nieuwe albums van Finse striptekenaars. (RS)
Info: PL 164, 00151 Helsinki, Finland.

Universal Comics Magazine 9 en 10
Bijna was nummer 9 het laatste nummer geweest, maar gelukkig is de redactie de financiële problemen te boven gekomen. Het blad bevat onder meer interviews met **Brian Bolland** en **John Bolton**. Ook staat er een lezenswaardig artikel in over het maken van tv-series en films die gebaseerd zijn op sf-strips. De ietwat merkwaardige titel van het verhaal luidt 'Science Fiction in de wereld van de strip'. Nergens staat vermeld dat het hier om een deel uit een serie artikelen gaat. Wel eens gehoord van onderkoppen of chapeaus, dame en heren van de redactie? Vanaf nummer 10 staan er meer strips in *UCM*. Opmerkelijk is de opname van het verhaal *De stille getuige* van **Steven de Rie**. Daarvan is toch al een comic-drieluik bij Het Stripschap verschenen, zult u wellicht denken. Dat klopt, alleen De Rie is er niet tevreden over en heeft een herziene versie gemaakt. Verder ditmaal een interview met **Bernie Wrightson** en twee artikelen over The Manhunter en het X-Universum. En, zoals we van *UCM* gewend zijn, veel comic-nieuwtjes en andere comic-info. (RS)
Info: Gitaarstraat 10, 3208 RK Spijkenisse.

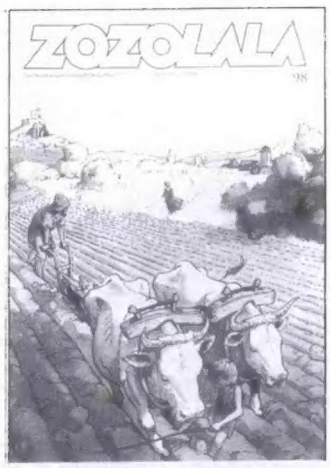

Zozolala 98
In het redactioneel van nummer 98 wordt al dermate uitvoerig stilgestaan bij het naderende jubileum, dat het vermoeden gerechtvaardigd is dat de redactie tijdens de Stripdagen Haarlem een dubbelnummer 99/100 zal presenteren. Alvorens het zover is, pakt de redactie in nummer 98 uit met een boeiend interview met **François Bourgeon**. Ook wordt even bijgekletst met **Yves Swolfs**. In de rubriek *Acacialaan* (waaraan in Haarlem een expositie wordt gewijd) komt **Tobias Schalken** aan het woord, winnaar van de Grote Prijs van Breda 1997. Verder loopt **Inktvis Prutduktie** alvast op de zaken vooruit met een jubileumstrip. Nog even geduld, jongens! (JM)
Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven.

door **Gert Meesters**

laires van **Denis Deprez** – werd al direct genomineerd voor de prestigieuze Belgische prijs Delhaize/De Leeuw. Ondertussen volgden boeken van Frigo-mensen van het eerste uur **Dominique Goblet** (*Portraits Crachés*) en **Vincent Fortemps** (*Cimes*). Met *Salut, Deleuze!*, een Franstalig filosofisch boek van de Duitsers **Martin Tom Dieck** en **Jens Balzer** gaf Frigo begin 1998 voor het eerst een strip uit van auteurs die nog niet in *Frigobox* hadden gepubliceerd. Al deze boeken horen thuis in de collectie Amphigouri. Daarnaast is Frigo eind 1997 begonnen met een collectie voor louter grafische werken – Quadrupède – waarin tot nog toe enkel het schilderijenboek *De la chose* van cultauteur **Alex Barbier** is verschenen.

WAT DOEN ZE BUITEN UITGEVEN EN KUNSTENAAR ZIJN? Frigo organiseerde in Brussel tussen 1994 en 1997 drie keer Autarcic Comics, een stripfestival waarop verschillende alternatief georiënteerde uitgeverijtjes samenkwamen. Het publiek kon er behalve tentoonstellingen bekijken en een glaasje drinken ook boeken kopen en lezingen bijwonen. Frigo mag ook de grafische kant verzorgen van het promotiemateriaal voor het belangrijke Kunstenfestival des Arts 1998, een tweetalig en grootschalig evenement in Brussel.

HOE? Met de kleine oplages kan Frigo de kosten voor de dure productieprocessen niet terugverdienen. Gelukkig springen de Waalse en de Franse overheid bij met subsidies.

EN NU PRAKTISCH! Heel weinig stripwinkels hebben boeken van Fréon. Alle vermelde boeken, behalve de niet meer beschikbare *Frigorevue 1* en 2, zijn nog te bestellen bij Fréon vzw, St-Bernardstraat 48, 1060 Brussel, België. De prijs varieert van *f*15 / Bfr.270 voor de eerste Frigoboxen tot *f*52 / Bfr.920 voor de laatste Frigorevues. De boeken kosten tussen *f*44 / Bfr.790 en *f*50 / Bfr.890. De prijs in guldens is approximatief. Vraag een catalogus en prijsdetails.

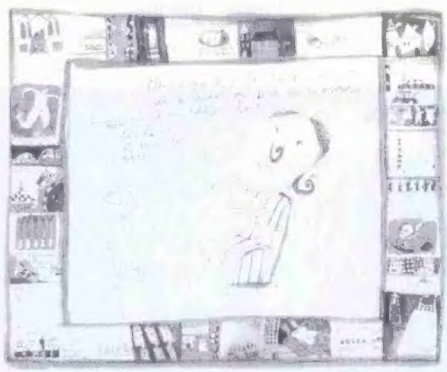

***Links*, Werk van Vincent Fortemps, Olivier Deprez en Thierry van Hasselt. *Onder*, Covers van Frigo 6 en 8 *Rechts*, Werk van Dominique Goblet.**

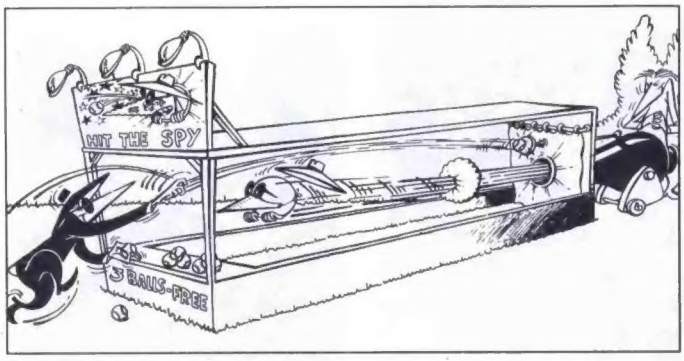

Antonio Prohias' creatie *Spy vs. Spy*.

Treurig

Eens in de zoveel tijd wordt de comicwereld weer opgeschrikt door een reeks van minder vrolijke berichten. De afgelopen maanden vormen daarvan een typisch voorbeeld. Zo is op 24 februari jongstleden *Antonio Prohias* aan de gevolgen van kanker overleden. Hoewel de naam Prohias op zich niet direct een golf van herkenning teweeg brengt, is zijn creatie Spy vs. Spy in grote delen van de wereld bij jong en oud bekend. Prohias is geboren in Cienfuegos op Cuba en werd al snel tot een veelbelovend cartoonist uitgeroepen. Hij was oprichter van een Cubaans cartoon-tijdschrift en later werd hij voorzitter van de Association of Cuban Cartoonists. Het maken van karikaturen van *Fidel Castro* bracht hem begin jaren zestig in problemen en Prohias vluchtte naar New York City.

Daar kon hij in 1961 terecht bij Mad Magazine, waar hij begon met zijn Spy-vs.-Spyreeks, een serie van korte één-pagina grappen over twee elkaar bestrijdende spionnen. Gedurende de daarop volgende jaren genoot Prohias' creatie een groeiende populariteit, hetgeen in de jaren tachtig leidde tot trading-cardsets, computerspellen waarbij de speler één van de twee spionnen moest besturen, en nog vele andere vormen van merchandising. In 1990 zette hij een punt achter zijn carrière als cartoonist, terwijl Spy vs. Spy door *Peter Kuper* werd overgenomen. Antonio Prohias is zevenenzeventig jaar geworden.

We hebben niet alleen afscheid moeten nemen van Antonio Prohias, ook *Archie Goodwin* is onlangs aan de gevolgen van kanker overleden. Goodwin heeft tijdens een carrière van meer dan dertig jaar in de comicwereld vooral als schrijver en redacteur naam gemaakt, maar hij is eind jaren vijftig als tekenaar het vak in gerold. Hij werd geboren in Kansas City en studeerde in 1958 af aan de New York City School of Visual Arts. Kort daarna kon hij aan de slag als assistent van *Leonard Starr* bij het maken van de strip On Stage. Ook heeft Goodwin aan enkele andere magazines meegewerkt.

Zowel bij Marvel Comics als bij DC Comics heeft hij de rol van redacteur vervuld. In de periode 1973-1974 werkte hij voor DC, vanaf 1975 tot en met 1989 voor Marvel en sinds die tijd weer voor DC. Eind jaren tachtig was Goodwin zelfs hoofdredacteur van Marvel, in welke functie hij tevens verantwoordelijk was voor de creatie van de Marvel-imprint genaamd Epic Comics. Bij DC werd hij als groepredacteur van alle Batman-series aangesteld en in die jaren schreef hij ook vele Batman-verhalen. Zijn laatste werk was de graphic novel Batman: Night Cries, met tekeningen van *Scott Hampton*. Archie Goodwin is zestig jaar geworden.

Turok, goed op de computer, slecht als comic.

In memoriam: Archie Goodwin.

Meer treurigheid

Treurig is ook het nieuws dat schrijver/tekenaar *Jim Valentino* onlangs bekend heeft gemaakt, dat zijn zogenaamde 'non-line' van comics in de maand juli tot een voortijdig einde komt. Zijn 'non-line' is een verzameling series die bij Image wordt uitgegeven, maar eigenlijk niets met superhelden te maken heeft. Valentino wilde met dit initiatief een breder publiek kennis laten maken met het wat alternatievere werk en vorig jaar werden zijn plannen nog luid bejubeld door zowel fans als collega's. Hoe snel het kan verkeren, blijkt derhalve maar weer eens. Een teleurgestelde Valentino bestempelt zijn project als een nobel maar mislukt experiment. Eens te meer blijkt,

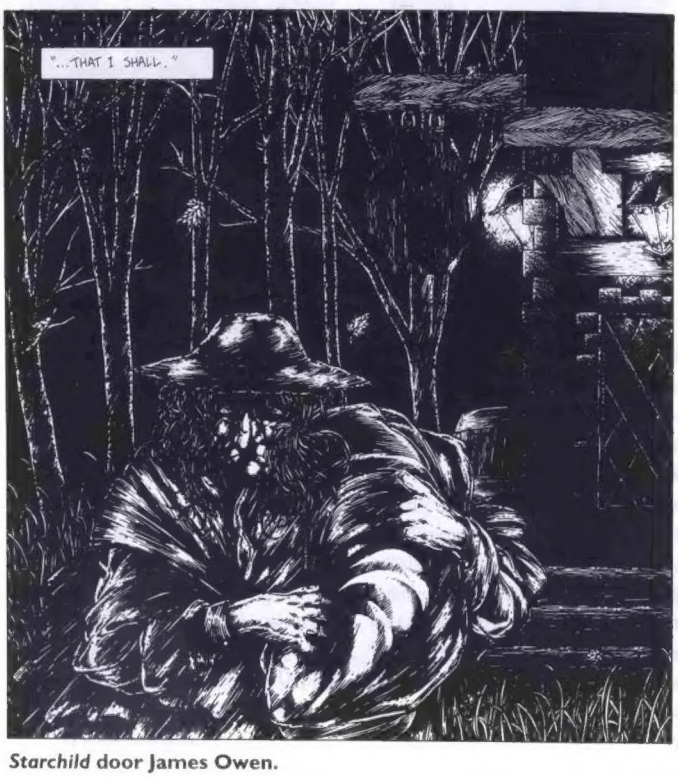

Starchild door James Owen.

Replacement God door Zander Cannon.

door
OLAV BEEMER

dat de huidige comicmarkt er toch één is waar superheldencomics de boventoon voeren. Bovendien, de markt is al enkele jaren aan het inkrimpen, en dan zijn niet-superheldencomics de eerste series die de klappen krijgen, aldus Valentino.
Op het moment dat de 'non-line' wordt stopgezet, herbergt het onder meer de volgende series: Replacement God van *Zander Cannon*, Tug & Buster van *Marc Hempel*, ESPers van *James Hudnall*, Jinx van *Brian Bendis* en Starchild van *James Owen*. Vele van deze comics keren hoogst waarschijnlijk terug naar het circuit van 'self-publishing,' andere series zullen wellicht op zoek moeten gaan naar een andere uitgeverij. James Hudnall en Zander Cannon keren zeker terug naar hun eigen uitgeverijen, terwijl Brian Bendis de keuze heeft uit verschillende uitgeverijen waar hij zijn werk kan voortzetten. Wat Jim Valentino zelf van plan is, zal pas later dit jaar bekend worden. Zijn carrière wordt gekenmerkt door een bijna aanhoudende stroom van veranderingen, dus wie weet waar hij binnenkort opduikt.
En of het nog niet genoeg is, ook bij Acclaim Comics lijkt het niet zo voorspoedig meer te gaan. Enkele maanden geleden, werd al opgemerkt, dat Acclaim wellicht de volgende uitgeverij zou zijn die in problemen zou geraken en die voorspelling lijkt te zijn uitgekomen. Enkele weken geleden maakte *Fabian Nicieza*, president van Acclaim, immers bekend dat een aantal gedwongen ontslagen zullen vallen en tevens dat alle huidige maandelijkse comics van Acclaim voorlopig worden stopgezet en worden vervangen door mini-series of one-shots of zelfs comics op magazine-formaat. Als reden voor deze drastische zet, haalt Nicieza het voorbeeld aan van de Acclaim-serie Turok. Niet lang geleden werd van deze serie een computerspel op de markt gebracht en terwijl er van dit spel meer dan een miljoen over de toonbank gingen, komen de verkoopcijfers van de comic Turok niet hoger dan 15000 stuks per nummer. Volgens Nicieza is dit een belangrijke aanwijzing dat op de comicmarkt de bestaande mogelijkheden niet ten volle worden uitgebuit. Uitgeverijen moeten een andere manier zoeken waarop ze de comics kunnen uitbrengen, aldus Nicieza. Of Acclaim echt een oplossing voor lage verkoopcijfers zal vinden, is nog maar de vraag.

Veranderingen

De zomer van 1998 zal worden gekenmerkt door een groot aantal veranderingen bij de twee grootste uitgeverijen, Marvel Comics en DC Comics. Vorige keer werd al melding gemaakt van de plannen van Marvel met tekenaars *Joe Quesada* en *Jimmy Palmiotti* en intussen is het duidelijk dat een hele kettingreactie van veranderingen op gang is gezet.
Allereerst zet schrijver *Peter David* binnenkort een punt achter zijn werk voor zowel de Marvel-serie Incredible Hulk als voor de DC-serie Aquaman. Davids laatste nummer voor Aquaman zal nummer 46 zijn, zijn laatste nummer voor Incredible Hulk wordt nummer 467. Peter David, gevat als altijd, merkte op dat in dat geval zijn laatste nummer van zijn DC-serie Supergirl maar nummer 4678 moet worden (welk nummer dan ongeveer over 388 jaar zal verschijnen!). Twaalf jaar lang heeft David het gezicht van The Hulk bepaald. Toen hij in mei 1986 zijn eerste nummer voor deze serie schreef, waren de verkoopcijfers bedroevend en mocht David doen en laten wat hij wilde; slechter dan het was, kon het namelijk niet meer. Onder Davids leiding werd de serie al snel weer buitengewoon populair en zeker toen de toen nog niet zo bekende tekenaar *Todd McFarlane* aan boord stapte, bereikte de serie ongekende hoogten zowel wat verkoopcijfers als populariteit betreft.
Juist deze groeiende populariteit is de oorzaak van Davids vertrek geweest. De redacteuren van Marvel wilden het succes uitbuiten door The Hulk meer bij grootschalige crossovers te betrekken en één dezer dagen verschijnt zelfs een tweede Hulk-serie, genaamd Rampaging Hulk. David wilde niet dat zijn verhalen door andere belangen gedicteerd zouden worden en na lang overleg met Marvel besloot hij zijn werk voor Incredible Hulk vaarwel te zeggen. Natuurlijk blijft hij comics schrijven, waaronder zowel Supergirl als de nieuwe serie Young Justice voor DC Comics, maar velen zullen hem toch altijd blijven zien als de man die The Hulk weer op het juiste spoor heeft gezet. Peter Davids opvolger voor de serie Aquaman is momenteel nog niet bekend gemaakt, maar *Todd DeZago* wordt zijn opvolger voor de serie Incredible Hulk. Samen met *Mike Wieringo* (net als DeZago voorheen werkzaam voor de serie Sensational Spider-Man) zal DeZago een poging wagen om Davids werk voort te zetten. Dat wordt nog lastig, want Davids werk voor deze serie is bijna net zo historisch als de vijftien jaar lange periode waarin *Chris Claremont* de schrijver van Uncanny X-Men was.
In navolging van Peter David zal nog een andere grote naam in de comicwereld een punt achter een lange reeks verhalen zetten. De DC-comic Wonder Woman 136 wordt namelijk het laatste nummer van schrijver/tekenaar *John Byrne*. Byrne heeft drie jaar lang aan de serie gewerkt maar vindt het nu tijd voor andere uitdagingen, waaronder waarschijnlijk werk voor Marvel Comics. Zijn opvolger is *Eric Luke*, de man die al jaren verantwoordelijk is voor de verhalen in Ghost, een serie van Dark Horse Comics. *Yannick Paquette*, een nieuwkomer, wordt de nieuwe tekenaar. Luke verklaarde dat hij met Wonder Woman weer terug naar af wil gaan. Oorspronkelijk was het Wonder Womans taak om de filosofie van de Amazones op de bevolking over te brengen, maar daarvan is de laatste jaren niet veel terecht gekomen. Daar gaat nu verandering in komen en dat levert hopelijk weer frisse verhalen op, als we Eric Luke mogen geloven.
Kortom, veel, heel veel veranderingen. Je zou bijna vergeten dat elke maand ook nog stapels comics in de winkels liggen. Daarover gelukkig meer in de volgende aflevering van Stars & Strips!

Peter David stopt met *Incredible Hulk*.

Veranderingen in *Wonder Woman*.

Stripkatalogus
de negende editie

Tijdens de Stripdagen in Haarlem, 6 en 7 juni 1998, zal de nieuwe editie van de Stripkatalogus verschijnen en daar exclusief te koop zijn aan de stand van Uitgeverij Panda.
Om de omvang van de nieuwe Stripkatalogus hanteerbaar te houden, maar toch de enorme tekstuitbreiding - 11.000 nieuwe titels erbij! - te kunnen plaatsen, is er voor gekozen de zwartwit foto's van de boeken te laten vervallen. In plaats daarvan zullen zo'n 1.000 boeken in kleur worden afgebeeld.
De omvang van de Stripkatalogus is circa 1.000 pagina's, genaaid-gebonden met een extra stevige, linnen rug.
De prijs is *f* 225,-.

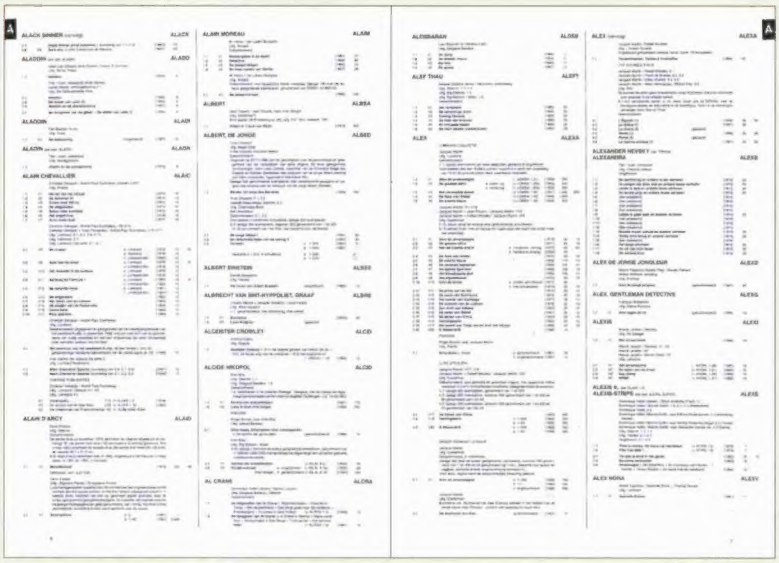

AGENO 4.9 | AKIMA 1.1 – 1.3
ALAID 1.1 | ALCID 1.2

ALEX 1.1 | ALEX 1.2a
ALEX 1.3 | ALEX 1.4

De Stripkatalogus is verkrijgbaar:
- tijdens de Stripdagen in Haarlem exclusief bij de stand van Uitgeverij Panda
- daarna bij de betere stripspeciaalzaak of
- door overmaking van *f* 225,- op postbankrekening 4309900 of bankrekening 22.58.07.092, beide ten name van Uitgeverij Panda in 's-Gravenhage.
  U krijgt de Stripkatalogus dan stevig verpakt thuisgestuurd. De eerste verzending vindt plaats in de week na de Stripdagen.
  Bestellen vanuit het buitenland kan uitsluitend per postwissel.

De Stripkatalogus is een uitgave van:

Uitgeverij Panda
Frederikstraat 951-959
2514 LJ 's-Gravenhage